

БЮЛЕТИН

Културно-информационен център на българското малцинство
“Цариброд” – клон Босилеград

Година 9 Брой 49. септември 2006 година Безплатен екземпляр

БЮЛЕТИН

Основател и издател: Гражданско сдружение Културно информационен център на българското малцинство “ЦАРИБРОД” Димитровград, Площад на освобождението № 8.

Редакция: Иван Николов, Радко Стоянчов и Александър Димитров. Технически редактор: Новица Божилов.

Адрес: Ул. Маршал Тито № 15, 17540 Босилеград, тел./факс: 017/78 – 254.

Главен и отговорен редактор: Иван Николов.

Печата: Графическо предприятие “Мишич”, Ниш, Земунска 18 тел. 018/715 691.

За кого бият камбаните?

Новата учебна година в Босилеград започна под знака на новооткритата паралелка на български език в която се записаха 12 първолачета. Останалите 7, чиито родители изразиха желание децата им да учат на български език, са пръснати по околните села и сръбският просветен министър не благоволи да им разреши и те да учат на майчин български език, вероятно поради “технически причини”. Въпреки че ако ставаше дума за сръбски деца едва ли щеше да се церемони.

Някои считат, че това е значителна стъпка напред, но никой от нас не си е представял така възстановяването на българския език в нашите училища. И то по времето на високите “европейски стандарти” и “никога по-добрите” сръбско-български отношения. Отделно от всичко това – никой все още не знае как ще заживее и този пореден експеримент в който все още има много неизвестни.

Кой печели и кой губи от една такава паралелка?

Тя е замисъл на Националния съвет на българите с негласната подкрепа на общинските власти в Босилеград и най-много на родителите които декларираха желанието си децата им да учат на български. Чест им прави и никак не им е лесно в една такава полицейска среда каквата е нашата. Но печелившо от тази паралелка е най-много сръбското правителство и в по далечна перспектива – децата които учат на български език.

Губещо, както и винаги, е цялото малцинство.

Паралелката работи за демократичния имидж на Кошуница и за добрите сръбско-български отношения. Защото в София все още има дипломати и политици които лесно лапат сръбските въдици. И наистина, страна в която обучението на майчин език е въпрос на избор, а министърът открива паралелки на малцинствен език с по-малко от 15 ученици, на пръв поглед е много либерална. Пък и ние: толкова сме искали, толкова сме получили! Ако всички родители бяха поискали, всичките деца щяха да учат на български език. С този резон Сърбия е на път да свали от

дневен ред нашия проблем и да запуши устата на всеки който тръгне да говори за нарушаването на правата на малцинствата. Само че, за разлика от нас, другите малцинства не искат да живеят като нас.

Какво печелим и какво губим ние?

Ако в Босилеград наистина са останали само 19 български семейства (а в Цариброд нито едно!?) тогава явно не сме спечелили нищо. Дори ако Националният съвет разпредели всичкия си бюджет на тези семейства за купуване на книги и компютри както обеща че ще направи. Ако тръгнем по логиката на Националният съвет и предположим, че и догодина, да речем, трийсетина родители в Босилеград изразят желание децата им да учат на български (което е малко вероятно), тогава пак са необходими повече от осем години да се премине на обучение на майчин български език, при ясна перспектива от пълното с опасности разделение на малцинството на “сърбомани” и “бугараши”. От друга страна, аргументите на правозащитните организации занимаващи се с проблемите на българското малцинство значително олекват. На европейските наблюдатели които се занимават с мониторинг ще им трябва много време да разберат същността на това което става у нас. А без техен натиск сръбското правителство едва ли ще си коригира поведението.

Как например да им обясниш, че в Босилеград само 23% от родителите които имат първолаци са се изяснили децата им да учат на български език, а 70% от абитуриентите на босилеградската гимназия които продължават образованието си, искат да следват в България? В Цариброд няма нито едно първолаче което да учи на български език, но и там около 60% от абитуриентите които продължават образованието си, искат да следват в България. Анализът на резултатите на кандидат-студентите от Босилеград и Цариброд (при доста занижените критерии в сравнение с българските студенти) също показва не само недостатъчно познаване на българския език и история, но и липса на елементарни знания и логическо разсъждаване.

Така стигаме до извода, че освен езика е решаващо съдържанието и качеството на обучението. Липсата на обща култура на родители и деца не им позволява да разпознаят истинските ценности и да разберат значението и ролята на обучението на български език. Чалгаджийският културен модел, който е доминантен у нас, е идеален за политически манипулации. Отделно че нашите културни дейци, медиите, училищата и цялата официална власт в продължение на десетилетия създаваха обществена нагласа, че българите са диваци, а сърбите “вселенски народ”.

Че все още има хора които разсъждават в тия категории, показва и случаят с паметната чешма която “Съюзът на бойците на НОВ” в Босилеград откри по повод 8 септември “Деня на освобождението от фашизма” в центъра на града, на само два пъти крачки от паметника на Левски. Надписът който е бил от рода на: “Слава палим борцима у ослободилачким ратовима” (!) или нещо такова, е изкарал от кожата дори и кмета Захариев и той не е позволил да го сложат. Според официални източници отговорните другари пишат ново съчинение на тази тема.

Нямам нищо против “бойците” които следобед по терлици воюват на шахмат и карти в пенсионерския клуб, колкото да им се слегне фасула и клин-чорбата в коремите, но никога вече няма нужда от техните измислени партизански боеве срещу “българските фашисти” (и срещу сиромашките качета със сирене и агнетата по егреците на Църноок и Бела вода).

Босилеградчани имат нужда да помнят историята си, но не така както тя е описана, премълчана или фалшифицирана, а така както наистина се е случила – с всичките си ужаси и трагедии. Те имат нужда да знаят и помнят знаменитите си личности които да им пробудят надеждата и самочувствието, че наистина са достоен народ който заслужава по-добра съдба. Така че някой стих на Вазов, или на Емануил Попдимитров на една такава чешма в центъра на Босилеград би свършил по-добра работа от партизанските лозунги.

Падналите босилеградчани в Освободителната, Първата световна, Междусъюзническата и Втората световна война от Злетово, Солун, Булаир, делтата на Дунав до Дрина се нуждаят от друг вид паметник: монумент на който да се изковават всичките издирени досега 410 загинали във войните за освобождение на България и Югославия. За да бъдат запомнени за всички времена и да смущават нечистата съвест на техните потомци които днес с лека ръка записват децата си в сръбските паралелки.

На този фон все пак е добре, че босилеградските кандидат-студенти и тази година показаха солиден успех в София. От квотата от 30 места която Министерството на образованието и науката отпуска за Босилеград и Цариброд, босилеградските момчета и момичета взеха 23 места. Ако към тях прибавим и студентите които ще бъдат приети на българските университети по линията на ректорските решения се получава нещо което коренно се различава от просръбските настроения на

безнадеждните сърбомани които на всяка цена искат децата им да учат на сръбски език. Не ще и дума, че и те след няколко години ще свият опашки и ще хленчат пред Майка България да им запише децата в някое училище или университет. Защото държавите, идеологиите, политическите пристрастия идват и си отиват – само българският дух ще ги надживее въпреки всички превратности на времето.

Ако има някаква надежда за нас, тя е в националното ни осъзнаване и отстояване на нашите национални интереси. Леко разигравайки този коз, кмета и депутатът Владимир Захариев успя да изчовърка десетина километра асфалт с който поправи отсечката Бранковци – границата – Босилеград. Вероятно можеше да постигне и повече ако бе играл по-твърдо и ако имаше зад гърба си твърд национален електорат. Но той много добре си знае с какви гласове е избран и колко далече може да се простира. За срам на големите патриоти които си продаваха гъзовете за национални лидери и накрая разориха единствената национална партия на малцинството за чиновнически служби в Националния съвет на българите. Босилеград продължава да тъне в безработица, беда и мизерия но това като че ли не ги интересува повече – те си оплетоха кошницата.

В Сърбия всички са в очакване на независимостта на Косово. Говори се и за нова сръбска конституция. Няма ли някой да се сети в тази конституция да заложи една автономия за българското малцинство, подобна на онази която сръбското правителство иска за сърбите на Косово? Не е честно да искаш за себе си нещо което не искаш да дадеш на другите. Пък и “реформираното” ДСБЮ на Йовица Костов нещо си мълчи по въпроса – доколкото си спомням, според него идеята за автономия на малцинството е “утопия”.

България е в трескава подготовка за президентски избори. За първи път от десетилетия насам в кандидат-президентската надпревара участват и представители на националистически партии. Кандидат-президентската двойка проф.д-р Григор Велев и армейски генерал Йордан Мутафчиев събира подписи за кандидатурата си. Една от точките на външната политика им е: “Западните покрайнини да се отнемат от Сърбия и да се възложат на кондоминиум (съвместно управление) на 6-те републики, които са законни наследници на Югославия”. Другата подобна кандидат-президентска двойка е Волен Сидеров – Павел Шопов.

И докато навсякъде нещо се случва, у нас всеки ден или през ден бият камбаните – възрастните отиват във вечността, а младите – в чужбина. Малобройните опити за приватизация обикновено приключват с провал. Безработица, беззаконие, безперспективност... това е част от ежедневието ни. Червената Темида безсрамно прехвърлила роклята през очите си, раздава комунистическото правосъдие потушавайки всеки свещен опит на червея който се извива да захапне кракът който го е настъпил. Неспособни да живеят от честен труд, затлъстели прокурори, адвокати, съдии и ченгета – ялови национални предатели и дебелогъзи трътли с минало, но без бъдеще, безвкусно накичени с с разни демократични труфила, безсрамно ограбват бедни и болни жени и инвалиди съгласно чл. 92. ал. 1 от НК на Сърбия.

Иван Николов

Размисли след Югославия

Колко войни трябва да пламнат и колко пъти трябва да се разпадне югославската империя за да разберат най-сетне европейските и българските политици и дипломати, че Ньойския мирен договор вече е недействителен и че българите в Сърбия за пореден път се оказват в ситуация на безстопанствен добитък който няма кой да прибере?

Колко пъти нашата малцинствена интелигенция трябва да загуби битката за нашите национални права и свободи за да осъзнае, че Сърбия не иска да ни ги признае, че иска да ни асимилира, но така, че това да не си личи отвън и да представи тази асимилация като наш свободен избор? Какво още трябва да се случи, за да преодолеем страховете насадени през десетилетията под сръбско владичество, за да превъзмогнем нашите политически неразбории и да се обединим под една единствена национална платформа която да бъде подкрепена от България и международната общност, а да не може да бъде оспорена от Сърбия?

През 1991 година

Югославия се разпадна и изчезна

от международната политическа сцена като държавно-правен субект. България, а и ние с нея, не биваше да оставаме безучастни към този уникален исторически шанс. Ако не за да се върнем обратно в България, то поне за да постигнем по-добри условия за живот в самата Сърбия.

Не само заради международноправния принцип "rebus sic stantibus" според който всички международни договори подписани с Югославия губят юридическа сила след нейното разпадане. Това се отнася не само за Ньойския, а и за подписания през 1947г. Парижки мирен договор в частта си за предаване на Западните покрайнини на Югославия.. Не само заради това, че никога в историята не е просъществувал такъв "мирен" договор който е дело на война и е наложен със сила противно на правото на самоопределение на народите грубо погазвайки демократичните принципи, правата на човека и особено правата на малцинствата. Не само заради това, че всички други югославски народи и малцинства извоюваха правото си да напуснат загиващата империя, да възстановят легитимните си права, и да тръгнат по пътя на собствено национално развитие. Не заради някакви отвлечени национал-романтически блянове от края на XIX век.

Заради бъдещето! Защото когато се променят обстоятелствата, трябва и ние да си променим поведението за да оцелеем в новите условия.

Ньойския договор, и досега, и за в бъдеще, не може да бъде приложен на практика без да бъдат погазени установените с международното право демократични принципи за правата на човека и правата на малцинствата, и без да ни бъде отречено правото на национално съществуване и развитие като българи. Защото този "договор" (или по-точно диктат), е направен не да ни бъде по-добре, а напротив, да ни бъде по-зле, да се наградят "победителите" с чужди територии и население които да послужат като материал за асимилация и за строеж на нови изкуствени държавни формирования които, видя се, в продължение на един век се оказаха неспособни за самостоятелен живот. Потвърждават го и резултатите: ние загубихме четири пети от населението си и сме най-изостаналия район в Сърбия във всяко едно отношение. С една дума: обречени сме! Но е обречена и идеята за Велика Сърбия която в изминалия век хвърли Балканите във войни и етническо напрежение.

Ньойския договор, такъв какъвто е, влиза в

крещящо противоречие

с принципите върху които е построена съвременна Европа. Демокрацията не може да се гради върху окупирани чужди територии и население. Първото и основно условие за развитие на демокрацията е свободата на човека и гражданина. Именно поради този основен исторически принцип и в миналото и днес са се разпадали всички империи създавани с насилие и окупация на чужди територии и народи.

Така е и днес. Европейския съюз не може да се гради върху разделението на роби и господари, на потисници и потиснати. Според основните международноправни документи, правата на малцинствата трябва да бъдат максимално защитени, но Сърбия в продължение на един век не изрази готовност да ги спазва. Сръбските политици се интересуват от малцинствата само дотолкова, доколкото от тях могат да произвеждат послушни поданици, и дотолкова, доколкото могат да послужат като човешки ресурс от който да се произвеждат "сърби" по мярката на сръбските национални интереси.

Според това, за интеграция и на Сърбия и на България в Европейския съюз е необходимо проблемът със Западните покрайнини да бъде решен съобразно новите политически дадености, които коренно се различават от ония които са били в началото на 20 век.

С разпадането на Югославия пред българската дипломация се откриха няколко възможности за

решаване на статута

на Западните покрайнини. България можеше да поиска тяхното безусловно връщане поради коренна промяна на обстоятелствата. Сърбия в никакъв случай не можеше да претендира да бъде пълен наследник на Западните покрайнини – те принадлежат и на Словения, Хърватска и Черна гора. Тия държави можеха да бъдат убедени да преотстъпят правата си на България, а тя, като съсобственик, можеше да поиска кондоминиум (съвместно управление) и да реши проблемите на българското

малцинство по начин който да гарантира техните права и интереси и да им създаде условия за нормално развитие. В краен случай, България има право и сега да поиска въвеждане на административна и политическа автономия. Има и редица примери в Западна Европа и Испания как са решавани подобни ситуации с малцинствата.

За съжаление, след първите настъпателни дипломатически акции за защита на правата на българите в Западните покрайнини по времето на Милошевич, след падането му българските правителства се приспособиха към становищата на международните дипломати, че сега вече Сърбия е демократична страна и малцинствата трябва сами да си уреждат правата вътре в сръбската политическа система. Трябваше да минат години за да се разбере, че в Сърбия след Милошевич всъщност нищо не се е променило и че старата политика продължава с нови средства. Сръбските политици не виждат страната си като демократична гражданска държава в която малцинствата да имат право на собствена идентичност и култура и равномерно икономическо развитие. Напротив, те в малцинствата винаги са виждали опасност за сръбството и териториалната цялост на страната.

От 1997 година, с откриването на българския Културно-информационен център “Цариброд”, България започна да провежда активна политика на подпомагане на българите в Западните покрайнини за опазване на тяхната национална и културна идентичност. Постановление № 103 също изигра огромна роля в привличането на млади българи от Сърбия на българските университети. По-късно редица български неправителствени организации проведоха всенародна подписка за промяна на статута на Западните покрайнини. Бяха поставени и парламентарни въпроси на тази тема, но така или иначе българските правителства не се ангажираха с този проблем, въпреки че имаха всички аргументи да го сторят. Обяснението беше, че отварянето на този въпрос може да отложи членството на България в ЕС.

Междувременно, под натиска на огромните социални проблеми, нарушаването на човешките и малцинствени права и дезинтеграционните процеси които продължиха да разлагат сръбското общество от една и постоянното българско културно присъствие, пробивите в медийното пространство, политиката на България към българите в чужбина и ред други фактори от друга страна, българите в Сърбия бяха обхванати от един процес на

необратимо национално осъзнаване.

Въпреки че единствената им национална партия ДСБЮ бе разорена, а тънката прослойка от малцинствена интелигенция бе подкупена и прибрана в тнр. Национален съвет на българското малцинство където тя отбележи редица неуспехи в защита на малцинствените права, българите в Западните покрайнини масово поискаха българско гражданство, а младите се преориентираха към българските университети. Когато националното осъзнаване набра скорост и хората все по-енергично почнаха да поставят проблемите си, и да обръщат очите си към България, се оказа, че българското правителство не знае какво да прави с нас!

Оттук следва въпроса, ако България наистина не иска да се ангажира с горещия картоф – решаване на проблема със Западните покрайнини –тогава за какво ни беше целият онзи възрожденски труд за възстановяване и развиване на нашата национална идентичност? За да продължи и усложни повече ли нашата агония! Защото, ако ние и при сегашното, седмо поредно разпадане на Югославия, останем да живеем в Сърбия под същите условия както и досега – осъдени на мъчително, но неизбежно икономическо и културно умиране – тогава

какъв беше смисълът

от цялата ни, почти вековна борба за опазване на нашата национална идентичност? Какъв е смисълът и на подкрепата която България така или иначе, по един или друг начин ни оказваше? Да не мислят в София, че в Сърбия е много приятно да си българин и то в ролята на “мост на сътрудничество”? Ако нашата борба няма за цел да се поправят историческите грешки и ние отново да станем част от българското пространство и да заживеем човешки, тогава, колкото и цинично да звучи, щеше да ни бъде по-добре да станем “сърби” и да си спестим всичките ония мъки и страдания на които бяхме изложени през изминалия век съпротивявайки се на Сръбската асимилационна политика.

Мисля, че въпреки nihilистичните и космополитни политически опции от които е обхванато българското общество, едва ли има българин който да се съгласи с перспективата Западните покрайнини да бъдат окончателно посярбени и загубени за България.

Днес обществения живот в Западните покрайнини все още почива върху подчинението и страхът – нещо което коренно противоречи на прокламираните демократични принципи върху които почива съвременна Европа. Ние днес сме толкова смазани, че дори

нямаме сили да изкрещим

за помощ. Пък и ако изкрещим, няма да има кой да ни чуе. Защото България днес се управлява от малодушни и корумпирани чиновници, възпитаници на руската дипломатическа школа която винаги е била антибългарски настроена. За тях властта е доходоносен бизнес, а не средство за защита на националните интереси и на честта и достойнството на българската нация. Място за илюзии няма – достатъчно е човек бегло да разгледа българските вестници и напълно да се отчае. България днес се опитва да строи политическото си бъдеще върху егоизма на политическата класа. За нея цялата национална философия се изчерпва със затварянето на глави в преговорния процес за присъединяването към Европейския съюз, а политическия живот – в борба за политически постове които носят икономически изгоди. За усвояване на европейските ценности като начин на мислене и поведение и защита на националните интереси чрез тях и дума не може да става. В българското общество няма диалог за това как да се дефинират и защитават националните интереси. Десетилетия наред в българската политика няма мащабни държавници. Чиновници има в изобилие. Образователната система, медиите, университетите и всички други опорни стълбове на българското общество продължават да обременяват младите поколения с чувство за вина за националните катастрофи от миналия век без да се отчитат реалностите, че всъщност Версайската система от договори през изминалите десетилетия се срива и че и самият Ньойски договор с течение на времето е ревидиран във всичките му клаузи с изключение на териториалната част.

Българските политици засега не държат сметка за интересите на ония многобройни българи които се намират извън границите на България и които са изпитали на гърба си какво нещо е да нямаш държава. Те днес настояват за една друга, модерна и национално отговорна България, застрашавайки по този начин комфорта на политическата класа която в момента я управлява без да държи сметка за нейните интереси. Тази класа, неспособна да защити интересите на българската нация, проповядва някакви примиренчески теории и дори си позволява да се противопоставя на свещените вопли за помощ които идват от българските общности в чужбина. Не защото техният зов за помощ застрашава националната сигурност на страната, а защото те не са дораснали до размерите на национално отговорни държавници. И защото се чувстват застрашени от отговорността заради бездействието си. Те щяха да бъдат много доволни ако нас ни нямаше да им напомняме, че те имат дълг към нас и че и ние имаме право на България. Защото ние сме цената с която е откупена нейната независимост и защото до ден днешен страдаме за нея.

Самата Сърбия, въпреки четирите загубени войни които води в процеса на разпадането на бивша Югославия не се примири с поражението и не извади никакви поуки от него. Продължавайки старата политика с нови средства тя насочи малцинствата не към борба за интеграция в сръбското общество, а към конфронтация която доведе до борба за тяхното политическо обособяване.

Българското малцинство което нямаше кураж да излезе с подобна политическа платформа, се оказва на загуба – остана без национални права и без политически механизми за тяхното реализиране. Това е изцяло за сметка на нашата малцинствена интелигенция която, вместо да отстоява нашите национални интереси, се задоволи с членство в сръбските политически партии, членство в Националния съвет на българското малцинство и даже водеше борба срещу националните интереси на малцинството под маската за борба “срещу национализма”! ДСБЮ за тях беше “националистическа партия” на която те противопоставиха сръбските “граждански”, “либерални”, “социал-демократически” и пр. теории които и днес нямат почва в сръбското общество.

Политическите процеси

продължават да действат

независимо от желанията и действията на политиките които искат да изнасилват историческите факти без да държат сметка за реалностите на съвременния свят.

Проблемът на сръбските политици е, че те през последните два века непрекъснато се опитват да създават държава върху фалшиви основи. И тя непрекъснато пада. Проблемът не е там, че Косово, Войводина или Западните покрайнини искат автономии или отцепление – това е тяхно легитимно право. Проблемът е, че над 700 000 души млади сърби напуснаха страната, не искайки да участват в етническите прочиствания и войните за създаване на Велика Сърбия.

Нашият проблем не е там, че сме българи, а че перфидно ни правят на сърби и ние не се съпротивляваме.

Проблемът на българските политици е, че те никога не са разбирали и не са съумявали да разберат и защитят правата и интересите на българската нация. Не защото те са толкова сложни и непостижими – българският народ никога не е искал нищо повече от който и да е друг народ на света – а защото все още не успяваме да създадем политици които да реализират това към което ние като нация се стремим.

Иван Николов

Какво му е българското на българо-сръбските отношения?

Колкото и да се опитват българските и сръбските политици и дипломати да ни внушат, че отношенията между двете страни никога не са били “по-добри”, въпросът със Западните покрайнини си остава да тегне като сянка върху “никога по-добрите” българо-сръбски отношения. Разбирам притеснението на българските политици и дипломати, но не разбирам опитите им да ни убеждават, че Сърбия е демократична държава /нищо че укрива военнопръстълници/ и че в нея понятието “малцинствен проблем” /пък бил той и български/ вече не съществува. За онези в България които не знаят, нека да кажем, че настоящето “демократично правителство” на Воислав Кошунница се крепи на подкрепата на Социалистическата партия на Сърбия, чиято идеология и политика видяхме какви “добрини” донесе на народите в бивша Югославия и особено на националните малцинства.

Ако трябва

да сме искрени, българо-сръбските отношения, никога не са били искрени. През последните 150 години, в “братската искреност” на сърбите са се лъгали много българи – революционери, писатели, журналисти, политици, интелектуалци. Някои това твърде бързо са го осъзнавали, други на по-късен етап. Сред онези, които са вярвали в почтеността на сърбите е бил и Любен Каравелов. В писмото си до Васил Левски от 9 ноември 1872 г., за “вдигане на революция в отечеството” той подчертава: “Надевай се за помощ от Сърбия и Черна гора”. На каква помощ са могли тогава да разчитат българските революционери след като през 1868 г. Левски е бил арестуван от сърбите в Зайчар, защото говорел на тамошното българско население, че българите вече трябва да служат на своята народна революция, а не техните чети да аргатуват и мрат само за целите на сръбската дипломация и държава. Прозорливият ум на Левски не е могъл да не схване много от задкулините сръбски интриги. Секретарят на войводата Панайот Хитов и на Раковски, Ив. П.Х.Хършовски, участвал в българските легии в Белград през 1862 и 1867 г. заедно с Васил Левски, в своите бележки описва много от похватите на официална Сърбия, която си е играела със съдбата на българските доброволци и със съдбата на поробена България. Немалко български революционери и интелектуалци водени от прекалено силната си жажда за свобода са били “прельстивани” от идеята за “Балканска федерация” и “Интегрална Югославия” а след края на Втората св. война и за “Южнославянска федерация” на Балканите. С главната роля на Белград.

Неслучайно в брошурата на д-р Стефан Младенов “Интегрална Югославия” и сръбско-българските отношения от 60-те години на миналия век насам”, /С., 1932 г./ се казва: “Спрямо българската легия и българските доброволци “братята” сърби постъпиха съгласно с осъдената и осмяна от българския народ поговорка: Изтъках си платното, ритам ти кросното...И ето в това време сръбският княз

Михаил Обренович поканва членовете на българския революционен комитет в Букурещ да помислят и за сръбско-българско сближение и обединение. Чувствата на разочарование и обида отстъпиха място на нови чувства – нови надежди и нови увлечения, след които пак последва нова сръбска измяна и ново българско разочарование”.

Не по-малко е българското разочарование от “братята” сърби през 1885г. и през 1919г. когато Никола Пашич, предвождащ делегацията в Ньой, поставя големи териториални претенции към България, като иска на Сърбия да се дадат и немалко български градове, като: Петрич, Кюстендил, Радомир, Брезник, Белградчик, Кула и Видин с районите им. Тези искания били образлагани като “стратегически” и “етнически”, подкрепени с фалшифицирани документи, с които се “доказвало” наличието на над 200 хилядно сръбско малцинство в България.

След подписването

на Ньойския договор, всички последвали до 1941 г. българо-сръбски срещи ни най-малко не са от полза на българското малцинство в Сърбия и на българите в Македония. Когато през 1921 г. през Цариброд на път за Белград минава представител в Правителството на Александър Стаболийски, вместо да пита сънародниците си как живеят, ги призовава “към ред и мир”. Управлението на БЗНС /1920-1923/ прави опити за политическо сближаване със Сърбия, което вместо положително да се отрази върху правата на българите в Западните покрайнини, влошава още повече положението им. След разгрома на Септемврийското въстание Югославското кралство приема в Сърбия хиляди земеделски емигранти, които кралското разузнаване използва за разузнавателна дейност на българска територия. Нишкото споразумение от 1923 г. подписано от Стамболийски е насочено не в подкрепа на българското население в Сърбо Хърватско Словенското Кралство а срещу ВМРО и комитските чети. В периода 1929 – 1930 г. когато диктатурата на крал Александър мачка и безчинства върху всичко българско в Сърбия, забелязват се и симптомите на поредното българо-сръбско сближаване. С идването на Кимон Георгиев на власт за да се угоди на сръбската страна, се прекратява дейността на легалните и нелегалните организации в България сред които са ВМРО и ВЪРТОП.

Времето

на Тито-Димитров е свързано с идеята за федерация между двете държави, което го потвърждават и думите на Димитров на 26 юни 1947 г. на Царибродската гара. Там той, обръщайки се към многохилядното дошло да го посрещне мнозинство, казва: “Няма сила под небето която да може да разруши това наше българо-югославско и югославско-българско братство навек.” И докато Димитров призовава към “вечна дружба” на определеният от Околийския комитет на партията царибродчанин, Илко Младенов е било “подказано” от сръбските другари да “приветства другаря Димитров на сръбски език”. После казал и “няколко думи на български”. От българо-сръбската дружба са впечатлени и някои български писатели. Георги Караславов пише “колко бързо, лесно и спонтанно двата братски народа дадоха израз на своите истински чувства, на своите съкровени мисли, които са лежали десетилетия в душите ни”. /”Нова Титова Югославия”, С.1945/.

В периода след 1945 г. до 1990 г. от проблемите на българското национално малцинство в Сърбия, официална София не се интересува. Междувременно броят на българите намалява с още 40 000 души за да се свие до жалката бройка от 20 514 души.

В периода

след 1990 г. към въпроса с българите в Западните покрайнини, властите в София подхождаха конюнктурно, непоследователно и в зависимост от идеологическата оцветеност на партията. Стигна се дотам, един български премиер, какъвто беше Жан Виденов през 1996 г. да нарича Западните покрайнини Източна Сърбия. Милошевич в знак на благодарност го нарече “доброто момче”. А когато през 2000 г. Милошевич беше свален от власт, управляващите в София зачеркнаха въпроса с българите в Западните покрайнини. Белград се възползва от всичко това а българите в Западните покрайнини за пореден път се почувстваха заложенници на политическата конюнктура в София и Белград.

В името на “добросъседството” и “европейското бъдеще на района” българските и сръбските политици предпочетоха не да решават на масата за преговори въпроса с положението на българското национално малцинство в Сърбия а да се разхождат из Цариброд като най-честото им място беше Царибродската гара, възстановена с пари на Европейския съюз. Така хем се демонстрираше европейското в българо-сръбските отношения, хем се хвърляше прах в очите на местните българи, че Сърбия и България мислели за тях. Нищо че часовете по български език намаляха от 3 на 2 часа седмично. На 26 април т.г. в Цариброд се срещнаха Борис Тадич и Георги Първанов. Българският президент го наричаше Димитровград, а понятието Западни покрайнини не беше в употреба. Българското малцинство от ”мост на сътрудничество” се превърна в “мост на двустранните отношения”. Нищо че дни преди това нашият сънародник от Босилеград, Димитър Димитров беше призоваван в полицията на информационен разговор заради чешмата пред неговата къща, чиито цветове сръбската полиция не харесала.

И за край как човек да не се запита – какво му е българското в българо-сръбските отношения!?

Зденка Годорова

В общинската скупщина в Босилеград владее неморал и беззаконие

Съобщение на Общинския съвет на Демократичната партия в Босилеград

От името на Общинския съвет на Демократичната партия в Босилеград, смятаме за наша морална и човешка длъжност да предупредим гражданите на общината за опасността която идва от все по-тревожните прояви на некомпетентност, безотговорност, беззаконие, своеволие, неморал, просташина и цинизъм от страна на повечето общински съветници и най-много от кмета на Босилеград и народен представител в Скупщината на Сърбия Владимир Захариев.

Гражданите на Босилеград трябва да са наясно, че някои техни избраници в общинската скупщина, включително и кмета Владимир Захариев, без оглед на партийната си принадлежност, вече не защитават интересите на хората, а се превръщат в една интересна група която използва партиите за да влезне в скупщината и от позициите на властта да постигне личните си интереси, чрез партийни, приятелски и роднински връзки, понякога и по незаконен път.

Последното заседание на общинската скупщина, което се проведе на 08. 09. т.г. в село Бистър беше един от най-показателните примери за, от една страна – евтин популизъм, ухаждане и замазване на очите на хората с някакви “големи управленски постижения”, а от друга – бруталност и ароганция граничеща се с насилие към представителите на демократичната опозиция които все още имат смелост да се противопоставят на своеволието на кмета Владимир Захариев и неговите партийни съдружници.

Спокойно можем да кажем, че в общинската скупщина в Босилеград почти няма общински съветници. Те са само части от една машина за гласуване която послушно вдига ръце когато кметът Владимир Захариев им каже. Никой нито чете, нито се замисля върху материалите за заседанията, не се спазва Правилника за работа на скупщината и решенията не се взимат по демократичен начин. Заседанията на скупщината не се подготвят по определената процедура и вместо заседанието да се води от председателя на скупщината, кмета си взема думата сам когато иска и колкото си иска, прекъсва изказванията на другите – с една дума скупщината се превръща в пазарище. В такива условия, когато не се допуска и не се взема предвид никакво друго мнение, освен това на кмета, се донасят прибързани и необмислени решения които не само обслужват лични, групови и теснопартийни интереси, но в крайна сметка носят вреда – прогонват младите и образовани специалисти и с това лишават общината да се включи в новите икономически и политически процеси.

Ето и конкретни примери.

На заседанието на общинската скупщина в с. Бистър на 08. 09. т.г. общинските съветници едногласно гласуваха предварително подготвено от кмета решение с което работното време на заведенията в Босилеград се удължава до 03 часа през нощта! Обяснението беше, че това било в

интерес на кръчмарите които по този начин осъществявали по-големи печалби!? Никой от общинските съветници не си и помисли дори, че по този начин пряко излага младите, (бъдещето и надеждата на Босилеград), на опасност от алкохолизъм, наркомани, семейни драми и морална и духовна мизерия и нищета! Докато в цивилизованите страни работното време на заведенията се ограничава най-късно до 23 часа, като се забранява достъпа на малолетни без придружител, нашите общински съветници, с мирна съвест хвърлят децата в пороците на нощния живот без да мислят, че тия деца които ще се прибират в 04 или 05 часа сутринта ги чакат учебни занятия през деня! Или може би, според Владимир Захариев те и не трябва да ходят на училище? Той има нужда от необразовани и податливи – те никога няма да му искат сметка за нищо и винаги ще гласуват така както той им каже и за кого им каже.

На същото заседание на скупщината, което случайно или не се проведе точно на 8 септември бившият “Ден на освобождението на община Босилеград от фашизма”, кмета доведе танцовия състав от Центъра за култура който изпълни програма в с. Бистър. Връщайки се, децата са се държали неприлично и придружавани от кмета са минали с викове и освирквания пред къщите на някои опозиционери. Това е класически пример на злоупотреба на малолетни за политическа кампания. Напоследък скупщината се превръща в пътуващ цирк – от преди няколко месеца тя се провежда по селата и то без никакъв повод, колкото да се покажат пред народа и да направят допълнителни разноски за негова сметка. И евентуално да се избегне прякото предаване на работата на скупщината по радио Босилеград.

Пак на същото заседание на общинската скупщина, противно на всички законови разпоредби, бе гласувано решение с което за все още несъществуващата от правна гледна точка Радио-телевизия Босилеград, за изпълняващ длъжността директор (или редактор?) бе назначен Любен Григоров който няма нужната квалификация нито за директор, нито за редактор на електронна медия! В Босилеград има няколко млади безработни журналисти които са специализирали в тази област, има и специалисти по компютърни системи и информатика които са принудени да напуснат Босилеград, а кмета Владимир Захариев на тяхно място назначава Любен Григоров който е завършил училище за запасни офицери! Изразяваме опасението си, че така устроена тази телевизия може да се превърне в мощно средство за политическа пропаганда и манипулации, което е изключително опасно за свободата на словото и демокрацията. Когато поискахме да изнесем тия неща на заседанието на скупщината, кметът Владимир Захариев се опита да отнеме микрофона на нашият колега Воислав Божилов който той трябваше да защитава с лакти. За нивото на скупщината и на кмета говори и случаят от едно друго заседание когато той по повод критиките които му отправи колегата Божилов каза, че той “трябва да се лекува” а друг общински съветник го нарече “копеле”.

Това разбира се, не е единствен случай. Такъв бе и случаят с назначаването на началника на общинското управление, на директора на Дирекцията на строителни площи, на директора на гимназията и на други лица. Или случаят с Автотранспортното предприятие: подарените от Италия автобуси той ги предоставя (или подарява!) на предприятието което е частна собственост!

Правейки такива услуги и назначавайки на работа хора без квалификации на добре платени работни места, той ги подчинява, те му стават благодарни и послушни и по този начин се превръщат в негови лични инструменти в провеждането на една самоволна политика която води Босилеград към пълен икономически, културен и политически провал. Ние това си обясняваме с неговите лични неуспехи в образованието – самият без висше и високо образование, той презира хората с образование и дори сред простолудиеото разпространява една теза, че образованите били унищожили Босилеград а самият той е “народен човек” и е винаги с тях! Този “народен човек”, според официални източници е присвоил над два милиона динара народни пари само от някакви измислени пътни разноски! Когато всичко това се разшумя по вестниците и бе застрашен неговият изкуствено създаден “рейтинг”, той изведнъж се превърна в благодетел: обеща, че тия легално ограбени народни пари ще ги даде на новородени бебета – когато се роди бебе, родителите му да го отнесат при него в общината и той ще му даде пет хиляди динара! Ние не знаем на колко родители е дал така пари, но знаем, че родители с достойнство бяха отвратени от едно такова мизерно изнудване на кмета.

Неговата длъжност на кмет и народен представител не е да се прави на майка Тереза, а да изпълнява политиката на общинската скупщина като най-висш орган на местното самоуправление и да представлява интересите на гражданите на Босилеград в Скупщината на Сърбия с цел да им се обезпечи работа, за да могат те сами, с честен труд, без протекции и шуробаджанашки връзки, да си отглеждат и възпитават децата. Гражданите на Босилеград нямат нужда от неговите лични пари

(които са събрани пак от тях), а от неговото ефективно, компетентно, законосъобразно и отговорно управление

В последно време кметът и народния представител Владимир Захариев максимално използва асфалтирането на пътя от Бранковци до Босилеград за собствена политическа промоция – че само той и никой друг бил заслужен за това.

Длъжни сме да поясним, че за това не е заслужен само Владимир Захариев. Средствата идват от европейските предприєдинителни фондове с основна цел да се насърчават демократичните промени в Сърбия и нейната пътна мрежа да се приспособи към европейските стандарти с оглед на предстоящото членство в ЕС. С тази цел само за 2006г. на Сърбия са отпуснати около 500 милиона евро и пътищата се поправят навсякъде. Една малка част от тези пари дойде и до Босилеград. Ако се окаже, че Владимир Захариев е направил нещо за това – това му е длъжност и никой няма право да оспорва заслугата му. Но това не го амнестира от отговорност за другите му грешки. Добре е че се асфалтират пътищата, това е предпоставка за икономическо развитие на общината, но най-важното в момента е, че хората нямат поминък и притиснати от безработица, са принудени да емигрират. С обезлюдването на общината се обезсмисля всичко което в момента (на думи или на практика) се строи.

Общинският съвет на Демократичната партия в Босилеград напоследък преосмисля смисъла от участието си в работата на общинската скупщина. Ние нямаме възможност да участваме в обсъждането и да поемем отговорност в решаването на проблемите на общината. Опозицията служи само за да придаде демократична форма на личната власт на кмета Владимир Захариев който по този начин поема върху себе си цялата отговорност за всички лоши последствия от собственото си управление на общината. Неговите лицемерни заклинания “за народа” имат само един видим резултат: неговото лично обогатяване. По същото време този народ все повече се топи и хората все повече напускат родните си краища.

В този смисъл ние предупреждаваме гражданите на Босилеград, че са застрашени демократичните постижения и отново е надвиснала опасността от едностранен и едноличен монопол на Владимир Захариев. Призоваваме гражданите на общината да се осъзнаят и критически да обмислят резултатите от сегашното общинско управление с цел създаване на силен опозиционен блок който да предотврати сегашните унищожителни процеси.

**Председател на Общинският съвет
на Демократичната партия
Миле Миленов**

Не мога да се примиря с нашата робска действителност!

Престанете да предавате интересите на малцинството!

В предишния брой на “Бюлетина” бяха предадени части от интервюто на председателя на Националния съвет на българите Ангел Йосифов пред в-к “Глас явности”, в което той говори, че Националния съвет щял да се включи в изработката на новата сръбска конституция и че Сърбия можела да бъде спокойна, защото източната ѝ съседка България нямала никакви териториални претенции към нея.

Реших да реагирам и ходих десетина пъти до офиса на Националния съвет в Босилеград, но не намерих никого – там вероятно не се знае за работно време. Най-последно ми дадоха телефона на председателя Ангел Йосифов и аз упорито му звънях няколко пъти, но никой не ми се обади.

Исках само да го попитам, не е ли го е срам да говори от името на малцинството като се знае, че е станал член, а след това и Председател на Националния съвет само срещу смешните 100 подписа които може да събере всеки кръчмар? Кой му е дал правото да се разпорежда с бъдещото положение на българското малцинство в новата сръбска конституция и то от позицията на една казионна структура която се създава, управлява и финансира от сръбското правителство, но не се избира от малцинството на демократични и свободни избори?

Ако вече е толкова голям защитник на правата на българите, искам да го попитам какво е становището на Националния съвет по писмото което изпратих преди около една година с куп документи за нарушаването на човешките ми права? В интерес на истината, това писмо изпратих и до българското посолство, Министерството на правосъдието на Сърбия, до Хелзинкския комитет за защита на правата на българите, до Фонда за хуманитарно право и от никъде не получих отговор.

От това заключавам, че както по времето на Ранкович и на Милошевич, така и по времето на Кошунница и Йосифов, нашата борба за защита на правата и интересите на малцинството се разглежда по един и същ начин: като проява на “шепа екстремни националисти”, а натискът на който сме изложени заедно със семейството ми и някои други достойни хора – като заслужено, макар и неприсъдено по законен ред наказание! Обвиненията в “екстремизъм”, “профитерство”, “сътрудничество с УДБА” и пр. все още се подхвърлят от професионалните доносници в различни български институции на различни нива, на кметски срещи, партийни заседания и др., с единствената цел да се компрометират най-известните и безкомпромисни борци за правата и интересите на малцинството.

Що се отнася до “конфликтността” с която непрекъснато ме атакуват управниците и от Сърбия и от България мога да им отговоря следното: Аз не съм “конфликтен”, аз просто съм непримирим към ония които от Босилеград направиха най-изостаналата част на Балканите и Европа.

Искам отново да припомня, че само заради тази непримиримост с нашата робска действителност, заради пеенето на български патриотични песни, петима сръбски жандарми, още 16-годишен, псувайки ми българска майка, посред бял ден ме смазаха от бой в центъра на Босилеград – по времето на вътрешния министър на Сърбия Александър Ранкович когато стотици албанци от Косово гниеа из сръбските затвори.

Бях непримирим и през 1987г. когато самичък, на публично събрание в Босилеград се противопоставих на комунистическите управници които изхвърляха българския език из училищата. Същата година във “Вечерни Новости” разобличих един от най-големите продажници на интересите на малцинството Васил Такев. Същият през 1990г. от трибуната на Скубчината на Сърбия държеше лекции на косоварите за малцинствени права, но никой вече не искаше да ми публикува реагирането. Същата година станах член на ДСБЮ и винаги морално и финансово подпомагах каузата на българското малцинство. Ако бях станал член на СПС сигурно никой нямаше да каже, че съм “конфликтен”.

Бях непримирим и когато социалистическото ръководство на Сотир Сотиров водеше хората като добитък с рейсове в Белград на “Митинг за подкрепа на Милошевич”. Изпратих ги в 2 часа през нощта с плакат “Подкрепете го да си отиде по-скоро”. И двамата ми синове бяха непримирими когато за пръв път от 1945г. поискаха бракосъчетанието им да се проведе на български език. Непримирим беше и синът ми Бойчо когато реши да служи в българската армия не искайки да участва в етническото прочистване на Косово. Вероятно заради това някои просръбски вандали счупиха паметника на дядо ми Димитър Валявичарски Треперски – който също е пребиван до смърт сръбската жандармерия (виж: “Архивите говорят – Българите от Западните покрайнини 1878 -1975, София 2005). Бях непримирим и при посещенията на военнопръстъпника Шешел когато дочаках с плакати: “Югославия я няма, искаме ревизия на Ньойския договор”. По същия начин дочаках и радикалския кандидат-президент Томислав Николич с плакат: “Западните покрайнини нямат нищо общо нито със Сърбия, нито с Черна гора”. Неговият отговор беше напълно в духът на сръбско-радикалската простащина: “То че бити када мртав прдне!” – Бях непримирим и когато на 17 март 2004г. (по време на безредиците на Косово) сръбските патриоти от български произход заляха крайпътните стени и Босилеград с графити: “Шешел сръбски юнак”. На тия провокации отговорих пак с графити: “Тук не е Сърбия” и “Това не е сръбско”. Когато по българската телевизия казаха, че може би е било по-добре да сме останали под турско отколкото под сръбско робство, не изминаха и десетина дни и група униформени и цивилни полицаи обискираха къщата ми. Бях непримирим и когато в Общинският съд в Сурдулица ме съдиха за дело което не съм направил. Поисквах то да се води на български език и въпреки че ме освободиха от отговорност, вече цяла година не ми изпращат присъдата.

Заради непримиримостта ми с унижителното положение на българското малцинство, заведоха предварително производство срещу мен затова, че съм направил и боядисал в синьо и в боите на българския триколюр чешма. И то не за каквото и да е, а за предизвикване на “национална, расова и религиозна омраза и нетърпимост”! “Виновен” съм и за това, че в последните 4 – 5 години вече не

приемам многобройните призовки на сръбски език а полицията и съдът в Босилеград и Сурдулица свикнаха да водят делата срещу мен на български език.

Непримирим бях и когато убеждавах председателя на ДСБЮ Йовица Костов да отстъпи вече нелегалния си председателски пост и отново да активираме единствената си национална партия. На неговите откази да говори, категорично му заявих, че заради ДСБЮ съм готов на всичко. По този повод той се оплака от мен в полицията и после полицаи няколко пъти идваха да ми искат показания. Но аз пак повтарям, заради ДСБЮ съм готов на всичко и никой с нищо няма да ме сплаши! А който е гузен, да му мисли.

В този дух на непримиримост и национална гордост възпитавах и синовете си – дадох им моралната подкрепа да не се страхуват и да не се срамуват, а да се гордеят с българщината си, защото живеят на своя българска земя дадена не на Сърбия, а на пропадналите седем досегашни Югославии.

И днес, пак поради същата непримиримост с унизителното положение на българското малцинство не мога да премълча, че някой отново се опитва от наше име, но по чуждо нареждане, да се разполага със съдбата ни. Ангел Йосифов няма морално право да говори от името на българското малцинство, защото за разлика от Босилеград, в Цариград нито Националният съвет, нито КИЦ-а, нито общинската власт не направиха почти нищо за укрепване на поколебаното национално самочувствие на цариградчани. Резултатите го показват.

За разлика от тях, КИЦ-а в Босилеград засега успешно се справя с мисията си. Многобройните културни мероприятия, Великденския фестивал, “Бюлетина” и особено Иван Николов с надчовешките си усилия засега представляват единствената светла точка в борбата на българското малцинство за неговите права и интереси.

Подчертавам всичко това не за да се саморекламирам а да припомня, че задачата на господата от Националният съвет е да реагират, а не да замазват на нарушаване на законите с които са гарантирани правата в Сърбия, а не да дават политически изявления “че България няма териториални претенции” – нещо което е работа на българското правителство.

Димитър Димитров - Треперски

Тихата война между “патриотите” и “предателите”

Ако не се направи нещо спешно и радикално, ние ще бъдем най-големия български град под земята. Нещо като втора Сребреница – твърди Драголюб Иванчов

Драголюб Иванчов е роден в село Бранковци, Босилеградско. Основно и гимназиално образование е учил в родното си село, село Бистър и Босилеград. Висшето си образование е изкарал в Сараево, Бая Лука, Подгорица и Белград. Завършил е военна академия. Гражданската война през 1991г. го заварва в Хърватия като действащ офицер на танкова част. Не иска да участва във войната срещу хърватския народ, напуска армията и заедно със съпругата и децата се прибира в родния си край. Бил е член на Демократичната партия и на Демократичния съюз на българите в Югославия и е работил за смяна на комунистическата власт в Босилеград. Поради тази причина е сред най-преследваните хора по времето на режима на Милошевич, но и днес. След получаването на българско гражданство става член на “Атака” и един от двамата зам.председатели на общинският сбор на “Атака” в Кюстендил.

Човек с нестандартно мислене и вероятно костелив орех щом не са успели да го сломят досега. Разговаряме в редакцията на “Бюлетина”.

- Г-н Иванчов, защо избрахте войнишката професия а след това хвърлихте пагоните в началото на гражданската война в Хърватия?

Едно буйно момче на 18 години, какъвто бях аз, винаги може да избере войнишката професия. Привлича го оръжието, униформата, сигурността която дава службата. Аз и сега мисля, че това е достойна професия и не се срамувам от себе си. Но мен са ме учили да служа на Югославия, а не на налудничавата политика на Милошевич. Аз не исках да стрелям срещу хърватите – мои колеги и приятели, срещу децата им, домовете им и бежанските колони. Никой не може да ме принуди да

изпълня такава заповед и затова пръв хвърлих пагоните. След мен ги хвърлиха и десетки други офицери от малцинствата и аз се гордея с това, че им дадох кураж да напуснат армията и да спасят себе си и семействата. И още нещо: аз и още един мой колега се обявихме срещу съществуването на комунистическата партия в армията. Това бяха моите първи и най-силни удари срещу режима на Милошевич.

Когато се завърнах в родния си край през 1991г., “дежурните патриоти” ме нарекоха “предател на сръбството и Сърбия”. Но тия страхливци никога не посмяха да отидат в Борово село, Вуковар или на Косово да защитават сръбският си “патриотизъм”. Те политиканстваха в кръчмите и изпращаха на бойното поле бедни селяни и ги съскаха да воюват срещу словенци, хървати и албанци в името на една престъпна политика. Едни там оставиха живота си, други здравето си, трети се върнаха с тежки душевни разстройства и се самоубиха.

-Вие години наред работихте против комунистите, но защо след падането на Милошевич и временното общинско управление в Босилеград след демонстрациите през ноември 2000 година., новата “демократична” власт не ви оказа доверие?

Аз и днес продължавам да се боря против комунистите. Няма никаква нова “демократична власт” – комунистите са все още на власт в Босилеград. Като активист на Демократичната партия и на ДСБЮ, аз главно съм работил на терена, сред хората. Районните съвети на ДСБЮ тогава наброяваха по 10-15 члена и се работеше здраво. След демонстрациите през ноември 2000 година правителството на Сърбия назначи временно общинско управление – от представителите на всички политически партии с изключение на ДСБЮ. Лидерите на ДСБЮ – покойният вече адвокат Арсо Тодоров и живият сега адвокат Велин Стоичков влязоха във временното общинско управление, но не като представители на ДСБЮ! Поставих този въпрос, и адвокат Здравка Гагулска, бивш член на СПС, в ролята си на някакъв нелегален партиен секретар ми обясни, че сръбското правителство нямало да се съгласи те да влезнат във временното общинско управление като представители на ДСБЮ! За тях ДСБЮ, беше просто една “шепа екстремни сепаратисти” и те настояваха да го изолират отвсякъде! Но на “благонадеждните” демократи г-жа Гагулска им приписваше по-висока образователна степен, за да ги представи по-добре пред сръбското правителство. Самите лидери на ДСБЮ тогава се свиха. На тях им беше по-важно на всяка цена да се легитимират в новата власт, отколкото принципно да отстояват програмните цели на ДСБЮ които бяха единствено важни за нас. Те предадоха собствената си партия и с това промените и демокрацията още тогава бяха погребани а последствията ги чувстваме и днес.

Така пропуснахме момента да поставим нашите искания пред правителството и нещата тръгнаха по друг път. Джинджич направи една голяма грешка: той свали Милошевич с помощта на комунистите и мафията – а те го убиха когато той тръгна да се разправи с тях. Същото бе и с нас – чувствайки се застрашени от ДСБЮ те побързаха да го разбият с добре известните методи на вътрешнопартийните интриги.

На мен не ми оказаха доверие, защото знаеха, че ако ме бяха допуснали във властта, аз щях да разоря агентурната система на управление и публично да разоблича доносниците и агентите. Едва след това можеше да се говори за демокрация. Днес съм наясно не само с методите, но и с хората които провалиха промените в Босилеград.

- Вие се занимавахте с частен бизнес и бяхте подложени на безмилостен натиск от страна на данъчните власти и правосъдието в Босилеград. Срещу вас и частната ви фирма “Юго-Тина” бяха заведени десетки дела. Имаше ли злоупотреба на правосъдието с политически цели?

Да имаше. И всичко бе част от кампанията с която се цели компрометиране и деморализация на хората които са носители на промените у нас. За “дежурните сръбски патриоти”, службите и техните агенти, аз винаги съм бил враг срещу когото не се избират средства. И те, и аз си знаем, че става дума за организирана акция в която са включени полиция, правосъдие, прокуратура, служби, адвокати. Те знаят, че аз съм не съм виновен и тяхната цел не е да докажат че съм виновен. Тяхната цел е да ме смачкат. Фирмата ми изпадна в затруднения с плащанията, а някои мои клиенти бяха използвани като средство за натиск срещу мен и семейството ми. Някои едва сега разбраха – че техните адвокати и съветници са ги използвали за да си разчистват сметките с мен, а не да

защитават интересите им! Само адвокатите спечели от делата които водиха срещу моята фирма и то не от фирмата, а от самите тях. Унищожавайки фирмата ми, те унищожават и собствените си пари в нея! Но как да им го обясниш?!

Освен това, срещу мен бяха заведени няколко десетки дела за какви ли не измислени нарушения. Напоследък ми изпращат десетки пратки с които ме осведомяват, че прекратяват производствата срещу мен лично, срещу мен като директор на частна фирма и пр., които аз даже не искам да прочета. Питам се, какъв е бил смисълът на обвиненията които сега ги изтеглят – да ме сплашат ли? Има ли по-голямо падение за тия набедени юристи, адвокати, полицаи, доносници, тайни агенти и какви ли не други некадърници които години наред се занимават с мен и семейството ми? Водиха и наказателни производства срещу мен и на края ги загубиха. Данъчните органи в Босилеград даже се опитаха да ме накарат аз лично да плащам сметките на фирмата. Те са толкова невежи, че не правят разлика между мен като физическо лице и като законен представител на фирмата.

- Бяхте сред групата която бе изключена от ДСБЮ. Защо?

Новото ръководство на ДСБЮ изключи не само мен и съпругата ми, но и вас г-н Николов и Радко Стоянчов. Аз научих това по радиото, но и до днес нямам писмено решение. Смятам, че това е част от организираната кампания срещу хората които бяха вестители на промените в Босилеград и бяха против комунистите. Питам се коя партия ще се откаже от най-добрите си активисти: аз съм зачленен в ДСБЮ над сто члена, организирахме събрания, проведохме национална конференция на ДСБЮ, кипеше интензивен политически живот. И изведнъж някой реши да ни изключи без никакво обяснение! Времето показва, че нашето изключване е имало само една единствена цел – да се разори ДСБЮ като национална партия и да се отвори простор за действие на сръбските партии. Цяла Сърбия гори от национални проблеми, само у нас всичко е наред! Само у нас националист е мръсна дума. А аз съм сигурен че и най-демократическата сръбска партия е по-националистическа от нас.

- Каква е ролята на административно-полицейския апарат в управлението на българските общини в Сърбия?

Държа да подчертая, че за всичко лошо което ни се случва сме си виновни ние самите и отговорността си е изцяло наша. Невероятно много хора по един или друг начин са включени в този апарат. Като чиновници, тайни агенти, информатори, диверсанти и какви ли не още – все хора на които екзистенцията им зависи от държавния бюджет. Те са най-лесни за манипулиране. Ние нямаме икономически независими хора, хора на които екзистенцията им да зависи от личната свобода, личните способности, труда и продукцията която сами произвеждат. Останахме само една малка групичка хора които не ги искат никъде. Редките качествени хора се стопяват в масата и изчезват или просто емигрират навън. Така стигаме до парадокса, че нашите хора успяват навсякъде по света само не и у нас.

Ролята на този административно-полицейски апарат е да измисля врагове, а после да ги преследва цял живот и с това да си изкарва хляба. За тях границата не е нещастие което ни е довело до самоунищожение а златна мина благодарение на която си обезпечиха скъпо платени работни места, апартаменти, разкош и високи пенсии.

- На какво според вас се дължат раздорите между българските организации в Западните покрайнини които претендират да се занимават с проблемите на българското малцинство?

Системата е така устроена, че да използва личните интереси на хората за да ги противопоставя и използва в борбата едни срещу други. Искали или не, всички ние сме част от този спектър – с навиците си, с личните си интереси, с егоизма си и със всичките си недостатъци които сме развили приспособявайки се и опитвайки се да оцелеем в тази система. Значи, причините за раздорите можем да търсим и в нашия манталитет. В нашата ценностна система ние сме приели, че и най-лошият сърбин е по-добър от най-добрия българин. Най-послушните ги смятат за най-добри. Ние сме хронично болни от липса на професионализъм. При всичките вреди които ни нанесоха, тия раздори ни помогнаха да разберем кой е кой и защо е такъв.

- След като придобихте българско гражданство, станахте член на “Атака” а после бяхте избрани в ръководството ѝ в Кюстендил. Това не беше ли вашия личен протест едновременно срещу българската и сръбската политика към българското малцинство в Западните покрайнини?

За съжаление, няма съществена разлика между българската и сръбската политика по отношение на нашето малцинство. Тройната коалиция която управлява България не защитава интересите на българите. България в момента не се управлява от българи. Сегашните управници на България повече се грижат за сърбите отколкото за нас, техните братя в Западните покрайнини. А се знае, че ние сме изкупителната жертва с която е откупена независимостта на България. Днес в България има много хора които не знаят, че Босилеград е български град и се опитват да ни сравняват с турците в България.

В България в момента тече процес на турцизация и циганизация. Това не е расизъм, това е просто констатация. Няма нищо лошо в това турците да участват в управлението на България, лошото е че в управлението не участват национално мислещи и отговорни българи.

Единственото добро нещо което България направи за нас е, че по време на Костовото управление бе донесено 103 Постановление с което България отвори вратите на българските университети за българите от Западните покрайнини. Откриването на КИЦ “Цариброд” също беше едно добро постижение на българската политика. Ако не за друго то поне за “Бюлетина” който е една светла искра която продължава да свети и да сочи истината. Но това не е достатъчно. Нашата икономика е разорена. Босилеград е най-бедният град на Балканите по всички показатели. Предстои ни визов режим и нова изолация от България.

Аз бях предложен за зам.председател на “Атака” в Кюстендил по инициатива на заместника на Волен Сидеров Тони Сираков – неговото становище беше, че в ръководството на “Атака” трябва да има и представител от Босилеград. Бях избран едногласно – никой нямаше нищо против. Да ли това беше моят личен протест? Не, не бих казал. Аз много добре знам методите на партийните манипулации на партиите и в Сърбия и България. “Атака” беше най-новата политическа формация, при това национална и това ме заинтригува. Противниците които нападаха “Атака” го правеха с компромати и същите ония методи с които разбиваха сериозните партии в Сърбия. Смятам че “Атака” ще попълни необходимостта от национално мислене в политическия живот на България и в този смисъл ще играе ролята на коректив на nihilisticчните леви и десни комунисти.

Същите ония, които навремето ме упрекваха, че съм “предал Сърбия и сръбството на Милошевич”, сега в България ме клеветят, че съм “предал България и българщината”. Един вид, щом не ставам за сръбската, не ставам и за българската демокрация. Даже ми се случи на няколко пъти да ме задържат на българската митница без обяснение! Очаквал съм да ме задържат на сръбската митница, но не мога да разбера защо трябва да ме задържат на българската!? Престанаха, когато им казаха, че ще реагирам. Вижте, аз не съм длъжен никому да давам обяснения за моите политически убеждения. И всеки който се опитва да ми влияе по такъв начин ме убеждава, че тази тоталитарна, комунистическа система на управление е еднаква навсякъде.

- Имате ли възможност да се изясните за нарушаването на правата на българското малцинство в Западните покрайнини в “Атака” и срещате ли разбиране там?

Според това което сме обсъждали в “Атака” ние сме малцинство в Сърбия. За България ние сме част от българската нация. Проблемът със Западните покрайнини може да бъде поставен и ще бъде поставен при наличието на стабилно национално мислещо мнозинство в българския парламент. В момента “Атака” е сама срещу всички в България, не може да тръгне сама и срещу съседните страни. Другите политически партии се сещат за Западните покрайнини само по време на избори.

- Как преценявате положението на българите в Сърбия, след отделянето на Черна гора?

Смятам, че след отделянето си Черна гора има всички условия да бъде една от най-уредените и най-богатите държави на Балканите. Сръбските управници живеят във вечен страх, че биха могли да загубят всички заграбени територии през 1918 -1920 година. Този страх се пренася и върху другите народи и веригата се задейства. Те почнаха да решават Косово и са на път да го загубят. Предстои

им решаване на статуса на Войводина, на Санджак, на влашкото малцинство и на края, искали или не, идва ред и на Западните покрайнини.

Лошото е, че ние не сме достатъчно активни. Допуснахме да ни разбият, останахме без национална партия която да олицетворява и защитава интересите на малцинството. Нашите интелектуалци влязоха в Националния съвет на българите, а той се финансира от правителството, управлява се от премиера, има ограничен простор на действие и няма никакви правомощия. В него седят хора без политически биографии и даже без отношение към проблемите на малцинството. В този смисъл ние имаме на какво да се поучим от албанците на Косово: те дръпнаха напред когато разчистиха сметките си със собствените си предатели.

- Какво е вашето становище по повод откриването на паралелка на български език в Босилеград?

- Аз съм против това да се открива паралелка на български език в Босилеград. Ние сме 95% българи и нашите деца трябва да учат на български език. А ако сред нас има сърби, не е важно колко са те, тогава ние трябва да ги уважим и да им открием паралелка на сръбски език! Това е реално и честно. Откриване на само една паралелка на български език не носи нищо добро нито на децата нито на малцинството. Тази паралелка обслужва само интересите на властта: минимизира нашия проблем, създава малцинство в малцинството, разделя и противопоставя деца и родители на “сърбомани” и “бугарашки” – и освен всичко това обслужва денационализаторската политика. Но пак повтарям ние сме си виновни за всичко. Аз не знам дали има друг народ на света който така мазохистки да работи против себе си и против собствените си деца.

- Замисляте ли се за бъдещето на Босилеград?

Замислям се често, и искрено казано, не го виждам. Ако нещо спешно и радикално не се промени ние ще бъдем най-големия български град под земята. Нещо като втора Сребреница. Ние вървим в неизвестна посока, гледаме в живота през някакви затъмнени стъкла. При такава непроходима граница няма възможности за развитие на пазарното стопанство и от там идва най-голямата опасност за нас. Икономиката и любовта не признават никакви граници. Ако им сложиш каквито и да било ограничения, това може да приключи само с нещастие. А ние много скоро ще останем извън границата на ЕС. Единственото добро нещо е, че заедно с нас ще останат отвън и нашите “дежурни сръбски патриоти”. Дано да разберат защо.

Най-много ме е страх от липсата на професионализъм и лошата организация навсякъде. Държава която се управлява от мързеливи, неморални, некадърни, послушни – няма място за професионализъм, иновации, творчество. А ние видяхме докъде може да се стигне без това.

**Интервюто взе: Иван Николов
Авторизирал: Драголюб Иванчов**

Цената на един мир, натрапен от вражески договор

Подписаният на 27. XI. 1919 г. т.н. Ньойски договор за мир заварва България с 4 846 971 мъже и жени. За първи път, откакто се провеждат преброявания в страната, сиреч от 1880г., жените са по-многобройни от мъжете: 2 426 187 като 208 641 от тях са вдовици – с 80 000 повече спрямо спрямо 1910 г.

Когато условията и клаузите на Договора, вече утвърден и ратифициран, стават известни из цяло Българско, към стеснените предели на Отечеството тръгват бежанските колони от Източна и Западна Тракия, от Егейска и Вардарска Македония, от Добруджа и от Западните покрайнини. Към волските коли и към пешия строй на българите се присламчват бягащи от кланетата в Мала Азия (след успешната за турците война срещу Гърция) арменци. От Север прииждат десетки хиляди

руснаци и украинци. Походът на прокудените продължава няколко години. Една анкета на Обществото на народите преброява 221 191 бежанци българи, 29 640 руснаци и около 20 000 арменци. Цифрата за българите не е точна. Много от настанилите се по градовете преселници, успели поради добра квалификация или поради умение да подхванат спорна работа, не се явяват пред Комисията. Голямото мнозинство от арменците не посягат за помощ към държавната хазна – те или носят със себе си злато, или разчитат на богати роднини от Европа и Америка. От бюджетната 1922/23г. насетне за руските бежанци са се отпусkali всяка година средно по 12 000 000 лв. за помощи. Само за издръжката на студенти и ученици са се отделяли по около 7 000 000 лв. Най-много бежанци прииждат от Егейска Македония – 26 753 семейства, от Турция – 15 542, от Вардарска Македония – 7 419 (тогава тази земя се е наричала Южна Сърбия), от Добруджа – 5 329 семейства. Въпреки загубената война, въпреки разрухата и недоимъка още през 1920г. в България се провежда преброяване по строго научен ред и със съвременни научни методи. Победителките Румъния и Югославия провеждат първите си следвоенни преброявания едва през 30-те години. Надявали са се да присламчат, да асимилират, даже придобитото заедно със земите население и да се покажат пред света като заслужено наградени. Впрочем нашите съседи от юг, запад и север получават по силата на Сен-Жерменския, Ньойския и Трианонския договор огромни за мащабите на Балканите територии. Гърция през 1912 има територия от 63 211 кв. км. с население от 2 631 000 души; След Ньой цифрите са променени: 127 000 кв. км. и 6 205 000 жители. Шумадийска Сърбия от 48 303 кв. км. с 2 311 000 жители се вижда в един “хубав за демокрацията ден” с територия от 248 100 кв. км. и 13 500 000 жители. Румъния която не успя да постигне нито една победа на бойните полета, си построи Триумфална арка. Защо не – от 130 177 кв. км. и 7 7234 жители една сутрин тя осъмна в скала на Клемансо с 295 000 кв. км. и 17 700 000 жители.

Още през 1913г. повечето от българските селища в Егейска Македония бяха сринати и изпепелени. Особено жестоки бяха новите властници към Кукуш, Дойран, Воден... Победителите се радваха на бежанския поток и изнасилваха жени за сбогом. След като се видяха победители в Световната война и стъпиха върху нови, даже немечтани земи те се юрнаха срещу турците в Мала Азия, да търсят нови простори и там. Но Ататюрк ги изхвърли в морето и тогава за първи път в своята история те видяха очи в очи бежанец, многохилядният осурен от кръв и страдания преселник. Така с бежанците от Мала Азия бяха заселени изпепелените български огнища. В Кукуш бе останала само черквата...

Великите сили и техните съюзници, натрапвайки на победените следвоенните договори, се виждаха като миротворци и наставници на един междудържавен ред, който ще гарантира вечни облаги и стабилно предимство на оръжието победител. В салоните на Парижките предградия те не допуснаха преговори въпреки традициите на действащото и тогава международно право – те диктуваха и заповядваха. Картата на прекроена Европа ги наливаше със самочувствие и ги опиваше в блаженство. Те не осъдиха нито едно правителство, нито един монарх, те размахаха “миротворческия” си меч върху победените и разоръжени войници, върху техните семейства, върху техните наследници – по силата на Ньойския диктат България трябваше да изплаща репарации в златни франкове до 1985г.! И то след като контрибуциите досъсипаха стопанството ѝ. Отечеството ни имаше задължение да даде подслон, храна и работа на стотици хиляди преселници, след като бе дало вече 112 000 заложенници и 150 000 убити мъже в трите войни.

Договорът от Ньой обрмчи България в стоманено въже. Задължена да плаща и да подслонява, тя бе лишена от права, от собствен избор, от собствени решения даже. Позволено ѝ бе само да изпраща мъже във Френския чуждестранен легион. При общата разсипия на националната икономика, подсилена от смърти, инвалиди, бежанци и контрибуции, без право на развитие, смалена и унижена, държавата на българите, която нито веднъж в новата си история не бе поискала и не бе воювала за чужди предели, трябваше да залива в злато точно онези, които заграбиха и оскверниха земите, гдето тя бе развила вяра, култура, поминък и образование.

Договорите за мир с победените в Първата световна война анонсираха Втората – те я предопределиха. И победените я дочакаха колкото отстъпчиви, толкова и неподготвени...

Още мастилото на Клемансо и компанията му не бе засъхнало върху договорите, когато проговориха коминтерновските пушки – най-дивата стрелба бе по осакатените земи на победените – Германия, Унгария, България. Докато вождовете от Москва се мъчеха да ловят риба в мътна вода, топовете на Ататюрк осигуриха на Турция достоен мир. Геният бе разбрал, че победителите вече нямат енергия да воюват по бащините му земи. И той взе от тях почти всичко, което му трябваше...

Докато повалените европейци развяваха червени знамена, стреляха се един друг и се кръстеха пред Москва, гдето няколко жестоки самозванци чертаеха планове за световна революция.

Грохнала под Договора за мир, още не прибрала от Егейските и Средиземноморските пуциначи заложниците си, България трябваше да подслони, макар и за броени месеци, разбитите дивизии на белия Врангел. Между бегълците бяха и първите съветски шпиони... А в Москва ЧК подготвяше и своите първи български агенти. Мирните договори разрешиха на победените символични армии – българската бе 20 000 войници и офицери. По-голяма услуга от тази Коминтернът не бе получавал – нямаше и да получи в бъдеще. И той тръгна със знамето напред. За да доразруши и онова малко що бе оцеляло, за да привърже нови букаи по нозете на излинялите народи, за да сее смърти, когато бе време за оран!

Българските следвоенни размирици продължиха няколко години, погребяха виновни и невинни, записаха най-жестоката, най-кръвопроливния атентат в световната история, претовариха затворите и ожесточиха до непознавана степен разноликите политически групировки в обществото. Войните и Договорът за мир бяха осигурили предостатъчно бедняци, особено сред емигрантите, за една страна, която, ако не бе унижена и разграбена, би била обетован рай между западната и източната цивилизация, едно достойно опование и за културата и за предприемачеството. Но победителите бяха пожелали друго – надеждата за себе си, за устойчивостта и просперитетата си те виждаха в недоимъка и страданията на победените. Можеше ли историята да подслони на високо място място морала и буквата на техните завоевания и страсти? Тя ги подслони в погребите си, откъдето и днес се изстрелват снаряди.

Забраната срещу българите да живеят в истинските си предели, като бастиони на кръста и реверанс към исляма ще тежи довеки на Европейския Запад.

Историци, икономисти, статистици и политици твърдят, че в навечерието на Втората световна война България и икономически, и социално е била с глава над съседите си, макар и лишена от житата на Източна Тракия, от топлото, отворено към света море и от плодородните земи над него, от Добруджа и от дядовските си земи край Вардар и Охрид. Така е. Само гърците са стояли близо до нас. Макар и подкосена, за по-малко от 20 години България изпъна снага. Вярно е, че дойде и помощ отвън, заеми няколко, вярно е, че исканите репарации не са изплатени докрай (но коя от победените държави ги е изплатила), но най-важното и окрилящото е, че Божественото у нас не помръкна, не закъря, не се стопи. С труд и предприемчивост, с пестеливост и лишения, с почит към предците на духа и стопанството българите въздигаха битието си, водени от закони и мъже, които зачитаха свободата на твореца и работника.

Предприемачът и предприемачеството са отново понятия в обществения ни живот. Ако се прочетат прецизно и градивно годините след убийствения Договор за мир от Ньой, една ще е поуката за поколенията, призвани да сътворят нова България: силата на един народ може да се изведе напред само от най-силните му чедра, само те могат да я устремят към най-необходимото, най-доброто, към най-проспериращото. В 20 мирни години между двете войни те доказаха това, но ни липсваха повече от 45 години. От обществения ред зависи колко бързо ще ги извисим отново. А това означава, че зависи от нас!

Димитър Езекиев

Истинският национализъм не може да бъде ляв или десен

Георги Бакалов е роден в гр. Неврокоп през 1943г. През 1945г. баща му е изпратен на лагер, а през 1947г. семейството е изселено в гара Черепиш, Врачанско. Завършва Софийската духовна семинария (1957-1963г.). Отбива военната си служба в СТроителни войски – Кремиковци. Две години работи в строителство, а през 1967г. постъпва в Софийския университет специалност история и философия. От 1971 до 1975г. е научен сътрудник в Института по балканистика. От 1975г. до днес е преподавател в Историческия факултет на Софийския университет. Асистент, а от 1981 доктор и от 1984 доцент по византология. Професор по византийска история от 1995г.

Георги Бакалов е бил заместник-директор на Центъра за славяно-византийска проучвания “Иван Дуйчев (1986-1990). От 1933 до края на 1999г. е декан на Историческия факултет. От 2003 и понастоящем е заместник ректор на Софийски университет. Автор е на 12 монографии и над 200 студии и статии. Работи в областта на византийската, средновековната българска и балканската история, както и в областта на християнската култура. Никога не е членувал в политически партии. Женен с един син.

Проф. Бакалов, през последните две години темата национализъм не слиза от страниците на вестниците и от ефира на телевизиите и радиостанциите. Коя е причината за този интерес към темата?

- Дълго време след промените от 1989г. темата за национализма беше пренебрегвана от медиите, тъй като по-актуално беше идейно-политическото противопоставяне между синия и червения спектър в политическия живот. И тогава имаше гласове в защита на национализма, но за мнозина те звучаха анахронично поради наложените клишета от пропагандата на комунистическия интернационализъм. След като двуполусния модел и харизматичния лидер бяха изчерпани се откри свободна ниша за национализма. Това беше очаквано, тъй като националното чувство е генетично заложено у всеки здравомислещ гражданин. Поне аз не се изненадах от внезапно засиления интерес около и след последните парламентарни избори към национализма. До момента той не беше компрометиран и остана една от малкото алтернативи на досегашните безлични управления.

Дълги години понятието национализъм бе дискредитирано от тоталитарния режим и комунистическата идеология. Смятате ли, че българското общество ще може да разбере смисъла и съдържанието на понятието национализъм?

-Комунистическата идеология залагаше на класовата борба и интернационалната солидарност на работническата класа. В този формат нямаше място за национални идеали, традиции и интереси, тъй като те бяха заклеявани като буржоазни изживелици. Хората обаче не можеха да приемат откъсването от корените на тяхната душевност и бит като нещо нормално. Нима можеха да се забравят десетките хиляди загинали във войните за националните идеали? Или с лека ръка да се пренебрегва едно хилядолетно минало, което имплицитно е свързано с любовта към отечеството, религията и културата? В последното десетилетие на тоталитарния режим започна бавно и предпазливо завръщане към корените, което беше завоалирана форма на здравия национализъм. Хората очакваха появата му и днес забелязваме засилен интерес към разнolikите му проявления в публичното пространство.

През последните години широко се коментира, че национализмът е ляв или десен и че той не може да се разграничи от националсоциалистическото движение и партии, каквито бяха нацизма, фашизма, националкомунизма? Съгласен ли сте с тази позиция?

-Истинският национализъм не може да бъде ляв или десен, защото той имплицитно е надпартиен и има за свой субект единствено родината, народа и неговите идеали. Доколкото се появяват негови вариации в ляво като националкомунизма или в дясно като националсоциализма и фашизма то те са по-скоро креатури и спекулации на конструктивния национализъм. Самият факт на политическото обсебване и идеологическата формулировка на национализма вече говорят за неговото отсъствие от социалната сфера. От тези позиции има само една крачка до шовинизма, ксенофобията и задължителния за тези формации антиамериканизъм и псевдопацифизъм.

Съвременните схващания разглеждат национализма в две диаметрални форми на национализъм – градивен (конструктивен) и агресивен (деструктивен). Тази теза се поддържа от проф. Григор Велев. Какво е вашето мнение по въпроса?

-Познавам от години становищата на проф. Гр. Велев и напълно ги споделям. От средата на 90-те години във всички форми на гражданските клубове и сдружения, които имаха за своя основа градския национализъм, нези въпроси бяха многократно обсъждани, въпреки все още слабата чуваемост сред обществото. Правеше ми впечатление, че тогава при всяка употреба на понятието

национализъм трябваше да обясняваме, че говорим за конструктивния национализъм, а не за негативния шовинизъм. Този етап вече е изживян и нашето общество разпознава двата основни типа национализъм.

Напоследък у нас се декларираха няколко националистически движения и партии – Обединение на българските националисти “Целокупна България”, което изгражда своята идеология върху модерния градивен национализъм (патриотизъм, родолюбие, държавност и национална демокрация), и “Атака”, която споделя идеите на агресивния национализъм, ксенофобия, патриотарство, расизъм и шовинизъм. Какво е вашето отношение към тези две националистически партии?

-Диаметрално противоположно. Не мога да приема кресливия, площаден национализъм, който отправя заплахи към други етноси и предявява претенции, които в днешно време звучат просто наивно. В атакаджийския национализъм има предозиран антиамериканизъм и нито дума за минали и настоящи грехове на Русия. Това показва силно лявата и проруска ориентация, която много импонира на ислямистките радикали. Първоначалната еуфория сега е с твърде понижен градус, което означава предстоящо оттегляне на голяма част от електората. Хората искат да чуват по-емоционални заявления от трибуните, но прекомерната агресивност ги стъписва. Това ме кара да мисля, че с избистрянето на политическия спектър истинският национализъм ще бъде правилно разпознат.

Как виждате бъдещето на националистическите партии и техните идеи в политическото пространство на България?

-В момента хитът в политическия живот е национализмът. Лявото, дясното, либералният центризм и харизматизмът вече не вдъхват доверие, поради доказаната им невъзможност да решат проблемите с бедността, националноотговорната приватизация, престъпността и корупцията. И ако градивният национализъм бъде правилно насочен и уместно пропагандиран, би заел много по-широко пространство в политическия спектър. Боя се е от преекспонирането на агресивния национализъм, който би отвърнал гласоподавателите и от четвъртата пътека на надеждата. След обществото най-заинтересована от градивния национализъм е държавата, но в изминалите години това не бе осъзнато. Любовта към родината е добро лекарство срещу nihilизма, корупцията и чужпоклонничеството, освен това той създава и атмосфера на нетърпимост към престъпността. Политическата класа се заиграва с национализма само доколкото му носи дивиденди, но не го разбира в неговата позитивна същност.

Въпросите зададе
Илка Илиева

Как ще се отрази на България присъединяването към ЕС?

Прогнозите които обикновено се правят, за дългоочакваното ни присъединяване към Европейския съюз, се колебаят между оптимизма и песимизма. Може би най-добре е, да се пристъпи към сравнение с новите страни членки, въпреки че директните аналогии обикновено са подвеждащи. Дали цените ще скочат, дали местните компании ще загинат, дали имотите ще поскъпнат, дали селските стопани ще страдат, или заплатите ще се вдигнат, са въпроси, чиито отговори изискват внимателно разяснение.

Независимо дали ще има или не наложена предпазна клауза, страната ни ще влезе в ЕС с голямо предприсъединително петно, смятат наблюдатели. Без значение кой ще е министър-председателят след няколко години, все ще му се налага да обяснява какви точно мерки взема за борба с корупцията и организираната престъпност.

Пример за различия в икономиката например, е пазарът за недвижими имоти. Тъй като е трудно да се каже каква част от инвестиционния поток в недвижимост е спекулативен, но поне е сигурно, че британците, които купуват къщи в страната, имат намерение да се заселят или поне редовно да идват на почивка. Според експертите едва ли може да се очаква срив на цените на недвижимите имоти по аналогии с Чехия, Унгария и Полша преди три години, когато спекулантите решиха да реализират големи печалби.

Повечето от основните изводи ще важат и за България – заплатите няма да нарастват бурно, ако производителността на труда в страната ни е до 30 на сто от тази в ЕС-15; присъединяването в евроръюза няма да убие много фирми, тъй като и досега те са изложени на същата конкуренция, а квалифицираните емигранти лека-полека ще изместят гастарбайтерите.

Цените ще скочат

И да, и не

Лошата новина е, че цените наистина ще скочат, добрата е, че това ще стане еднократно и само при определени групи стоки.

При хранителните продукти като месо, захар, млечни продукти и ориз, които поскъпнаха най-много в градовете, роля изигра общата селскостопанска политика на ЕС. Обратно, в селските райони се наблюдава значителен ценови спад, достигаш в някои случаи от 20 до 50 на сто.

Равносметката показва, че ценовият удар е най-тежък за хората с ниски доходи, тъй като те потребяват предимно основни хранителни продукти и поевтиняването на вносни деликатеси като френски вина и сирена или баварски колбаси не ги засяга.

Заплатите ще се вдигнат

За съжаление не

Само по себе си влизането ни в евроръюза няма да ни направи по-богати, тъй като оттам не раздават нито пари на ръка, нито ги превеждат по лични банкови сметки. Повишаването на доходите и жизненият стандарт са възможни чрез интегрирането ни в ЕС, но това не води автоматично до откриване на работни места.

Все още реалният ръст на заплатите в страните членки остава скромнен, което се дължи на застоя в трудовите пазари според изследване на Световната банка (СБ). Безработицата в новите страни членки е два пъти по-голяма от тази в старите. Досегашният опит на новите страни членки показва, че най-бързо нарастват доходите на висококвалифицираната работна сила в големите градове и експортно ориентираните сектори.

Прогнозата на СБ е, че за новите страни членки ще са необходими средно над 10 години, за да достигнат 75 на сто от БВП на глава от населението по паритет на покупателната способност в ЕС-15 и над 20 години, за да се изравнят по богатство със западноевропейците.

За България и Румъния които ще бъдат най-бедните държави, присъединявали се някога към ЕС, този период ще е още по-дълъг.

Имотите ще поскъпнат

Съвсем не

Периодът преди влизането в ЕС бе предшестван от бум в цените на недвижимите имоти, повлиян от истерията, че след членството ще има значителен скок. Тези очаквания обаче, не се оправдаха. Цените са успокоени в Полша, Чехия, Унгария и Словения където през изминалата година повишението на цените на апартаментите е било под 10 на сто, според данни от Европейският съвет на заетите в областта на недвижимите имоти.

Продължава засиленото търсене за офис сгради и индустриални площи. Същевременно се забелязва намаляване на интереса към столиците за сметка на други големи градове.

Слабо усвояване на еврофондовете

Рано е за коментар

Поради тромавата няколко годишна административна процедура по кандидатстване с проекти за отпускане на финансираните от еврофондовете от Брюксел към крайните получатели от новите страни членки, ситуацията не е много ясна дори за евробюрократите, които контролират процеса.

Според Данута Хюбнер, еврокомисар по регионалното развитие, до края на 2005г. новите членки са успели да получат по одобрени проекти между 16 и 27 на сто от заделените за тях средства. Тя коментира, че това равнище е напълно съпоставимо с опита на новите държави при предишни разширявания на ЕС. Същевременно според нея реалното усвояване е по-голямо от отчетаното в Брюксел, тъй като много документи чакат още одобрение.

Досегашният опит показва, че новите членки се справят успешно с предлагането на проекти. Проблемен етап е разпределянето на финансирането от националните администрации към крайните получатели. Отличнички в това отношение са Естония и Латвия, която е най-вече трансфериралата близо 50 на сто от европейските пари към крайните получатели. На обратния полюс са Чехия, Полша и Унгария с едва 5 на сто. Гърция и Италия са пример за прахосване и лошо управление на еврофондовете.

Много фирми ще загинат

Добрите се насочват към Украйна и Румъния

Западната конкуренция на местните пазари започна много преди истинското присъединяване с навлизането на редица чуждестранни компании на източноевропейските пазари, а местните фирми имаха много време да се подготвят за изискванията на ЕС. В Чехия например над 500 предприятия от хранителния сектор бяха закрити преди присъединяването поради невъзможност да покрият евростандартите. Натискът идва преди всичко от местни компании, които поглъщат или фалират по-слабите си конкуренти.

Споре анализ на световната банка рисковите се крият за компаниите, които не са използвали предприемаческия период за да оптимизират дейността си. Добре подготвените обаче, се възползват от новите възможности, които се откриват с падането на митническите и административните бариери, и все по-често търсят възможности за развитие извън родните пазари. Сега полските, чешките и унгарските компании търсят възможности в бързо разрастващите се, но все още неразвити пазари в Югоизточна Европа и още по на изток към Русия и Украйна. Тук те имат редица предимства пред западноевропейските си колеги, тъй като са по-добре запознати с посткомунистическата бизнескултура. "Вече има всички признаци за раждане на нова категория мултинационални компании от Централна Европа, които се разрастват чрез експанзия на източноевропейските пазари", констатира Делия Мет-Кон, старши анализатор на Economist Intelligence Unit.

Фермерите ще страдат

Не, донорите им се удвояват

Преди присъединяването селските стопани от Източна Европа бяха най-ревностните евроскептици. Две години по-късно стана ясно, че тъкмо те са взели печелившия билет от евроразширяването. Само през 2004, първата година от членството доходите на фермерите от новоприетите страни са скочили средно с впечатляващите 53,8 на сто, като рекордьори са чехите със 107,8 на сто, следвани от полските си колеги със 73,5 на сто. След бума през първата година доходите им се стабилизират. В по-скромни темпове нарастването продължава в някои държави. Например в Латвия с 13,1 на сто, Чехия с 12,6 на сто и Полша с 1,9 на сто, а в други страни като Словакия и Унгария се отчита известен спад от съответно 10,6 на сто и 8,6 на сто. Според оценки на Европейската комисия до 2011 г. доходите на земеделските производители от новите членки ще нараснат със 126 на сто.

Сред причините за тази пасторална идилия са на първо място ниските разходи за производство. В Полша например заплатите в сектора са 15 на сто от тези в Германия, а цената на земята е близо десет пъти по-малка. Според Европейската банка за възстановяване и развитие, въпреки че получават по-малки субсидии в сравнение със западноевропейските си конкуренти 15 на сто през първата година и с 5 на сто отгоре всяка година, докато плащанията се изравняват, източноевропейците могат да произвеждат с 50 на сто по-евтино от тях. Втората причина е отпадането на митата и квотите за износ на селскостопанска продукция, в резултат на което производството на новите членки бързо намери път към рафтовете на западноевропейските

супермаркети. В Полша например, само през 2004г., износьт на селскостопанските стоки е нараснал с 30 на сто. Третият фактор за фермерското щастие са преките плащания и субсидираните от Брюксел цени на основните продукти като мляко, захар, месо и ориз. Според комисията по-високите цени, гарантирани от ЕС, допринасят за 60 на сто от ръста в доходите на фермерите.

Къде сме ние?

През последните 1-2 г. много бизнесмени от обикновени граждани се превърнаха в необикновени селяни – вместо с цървули газят из нивата с обувки “Саламандър”. Пътят от строителната площадка до земеделската нива се оказа много пряк. И как иначе – щом става дума за пари, или по-точно за много пари – към 2 млрд. евро, които българските аграрници ще получат от еврофондовете на Европейския съюз.

Така се появи и земеделската мафия, и дружествата със специална инвестиционна цел, специализирани в инвестиции в земеделска земя. Логично големият интерес дръпна цените рязко нагоре. Увеличаването през 2005г. е с 26,1 на сто в сравнение с 2004-а. Още по-голямо се очаква да е през тази година.

По данни от системата за агропазарна информация (САПИ) при земеделските имоти средната цена на декар обработваема земя за миналата година е 169 лв. Тези имоти заемат около 42-43 на сто от територията на страната или по-точно 50,33 млн. декара. Което значи, че общата пазарна стойност на обработваемата земя е 8,5 млрд. лв., ако обаче допуснем, че цялата селскостопанска земя ще се използва по предназначение.

При смяна на статута на земята от обработваема земеделска цената би била много по висока. От САПИ обясняват, че земеделският имот, който се купува с цел да бъде вкаран в регулация, струва средно в цялата страна 26 499 лв. за декар.

Наплив към западните пазари

И да, и не

В опит да се предпазят от очакваните орди евтини работници от новоприетите страни 12 от 15-те стари членки затвориха трудовите си пазари. Две години по-късно стана ясно, че тази “окупация” на ЕС не се състоя. Доклад на Европейската комисия посочва, че напливът на работници от Изток на Запад не е достатъчно голям, за да окаже ефект върху цялостния пазар на труда. Междувременно, опитът на трите държави, които не въведоха трудови бариери – Великобритания, Ирландия и Швеция е положителен. Оказа се, че източноевропейците не са “социални туристи”, а ценен ресурс, който облекчава недостига на работна ръка в сектори като строителство, услугите и транспорта. Според данни на комисията във Великобритания са регистрирани около 292 хил. работници от новите членки, в Ирландия са 160 хил., а в Швеция едва 8 хил.

Опасенията за изтичане на мозъци имат основания. В Полша например не само водопроводчиците, но и докторите се превръщат в нарицателно за имигранти – близо 3 на сто от лекарите и зъболекарите са подали молби за академично признаване на дипломите им в чужбина.

Според данни на полското правителство 14 на сто от работодателите са се оплакали от недостиг на квалифицирани работници в сравнение с периода преди присъединяването. В някои сектори като инженерство и строителство дефицитите са изключително остри.

В малка Литва опасенията от имиграцията са далеч по-сериозни. Близо 50 хил. души са заминали на Запад при население от малко над 2 млн. души.

Илка Илиева

Скъпо ще платим грешките на политиците които избрахме

Сърбите имат нужда от обяснения, а не от патриотарски тиради

Преговорите за бъдещия статус на Косово все повече затъват. Позициите на сръбската и албанската страна си остават все така отдалечени: сърбите говорят за автономия, а албанците за независимо Косово. Непримиримите позиции произлизат от една и съща идеологическа матрица – идеологията на ранният национализъм от първата половина на 19 век. Само че албанският национализъм в сегашното съотношение на световните сили и при напирания потенциал на младата албанска нация, е по-близко до целта си. Изхождайки от политическите позиции на сръбският национализъм от 19 век и позовавайки се на съвременните принципи на международното право, сръбската страна отчаяно се опитва да запази Косово в границите си макар и с отстъпки до максимална политическа автономия с елементи на държавност.

Няма албански лидер на Косово който да се съгласи с това което предлага сръбската страна, защото това би било предателство към политическата воля на албанците които окончателно са решили, че не искат повече да живеят със сърбите и искат да се разграничат от тях. Няма и сръбски политически лидер който да се откаже от Косово, “люлката на сръбската държавност и култура” (и символ на всички сръбски поражения). Много малко сърби си дават сметка, че Косово и бляна за Велика Сърбия са загубена кауза и биха се примирили с независимостта или подялбата на Косово. Така че до каквото и решение да се стигне, то ще трябва да бъде наложено със сила от страна на международните мироопазващи сили чието присъствие вероятно ще продължи десетилетия наред. Към днешна дата опасността от загубата на Косово само повдига националистическите настроения в самата Сърбия и мобилизира крайните националисти които въпреки всички сръбски поражения в десетгодишната югославска война все още имат опора в по-голямата част от сръбския народ.

За това голяма заслуга има и актуалната власт в Сърбия която не поиска да разобличи докрай военните престъпления на сръбския режим в Хърватия, Босна и Косово. Ако сръбското общество се беше разграничило и осъдило зверствата в Сребреница, Сараево и на Косово тогава това може би щеше частично да стопи леда и да възстанови доверието не само между сърбите и албанците на Косово, но и между сърбите и другите национални малцинства в Сърбия и да открие пътя към някаква друга, демократична и гражданска опция която да постави основите на нова, модерна и европейска Сърбия.

За съжаление, сръбските политици и пригласящите ги медии все още заблуждават сръбския народ, че той е жертва на силите на новия световен ред, а не на грандоманията на собствената си политическа доктрина, която дълбоко е залегнала във всички пори на обществения живот: от църквата, университетите, академията на науките, културата и просветата, сдружението на писателите до последната селска кръчма.

Ако те всички заедно имаха силата да признаят грешките си, заблужденията и престъпленията, а военнопръстъпниците бяха изправени пред лицето на правдата, Сърбия днес щеше да бъде в много по-изгодно положение, а бъдещето ѝ – много по-ясно. Парите които днес Сърбия получава от международната общност на принципа на моркова и тоягата скоро ще свършат, но неспособността ѝ да води политика на помирение и разбирателство със собствените си малцинства ще я доведе до конфронтация със себе си и света което в крайна сметка пак води до насилствени (и крайно неблагоприятни за Сърбия) решения на кризата.

Сръбският народ няма нужда от днешните патриотарски тиради на своите политици. Той има нужда да му се обясни защо в Сребреница трябваше да бъдат избити 8 000 невинни граждани в негово име. Той има нужда да му се обясни, че Дейтън беше нужен не заради това, че някой има нещо против сърбите, а заради това, че трябваше да се сложи край на тригодишното гранатиране на Сараево, етническото прочистване, концлагерите, убийствата, изнасилванията, прогонствата, палелите на села, джамии и черкви в името на сръбството, православието и монархията, сръбските светци и писатели и техните мощи, в името на Меморандума на САНУ, Френската № 7, бащата на нацията Добрица Чосич и новият сръбски вожд Слободан Милошевич. На сръбският народ трябва да се обясни, че Дейтън нямаше да бъде постигнат ако самолетите на НАТО не бяха разбили армията на Радван Караджич в Баня Лука.

И не само това. Сръбският народ трябва да знае и завинаги да запомни, че самолетите на НАТО бомбардираха Сърбия не заради друго, а заради това, че сръбските власти предприеха етническо прочистване на Косово от албанците в което за броени дни над 800 000 албанци бяха изгонени от домовете си. Един представител на тогавашната сръбска власт на военните концерти при паметника на Княз Михаил в Белград, се хвалеше, че НАТО няма защо да бомбардира Сърбия, защото на Косово вече нямало албанци! Пред Трибунала Милошевич така и не можа да оспори обвиненията за етническо прочистване. За тях може да свидетелства всеки честен сръбски полицаи.

Астрит Салиху – професор по философия от университета в Прищина, по радио свободна Европа на 16 май 1999г. каза: “Трябва да кажа, че не вярвах, че прогонството и депортирането ще бъде толкова мащабно. Вероятно само болни умове са можали да измислят такова нещо. Не вярвах, че може да се случи и самата Прищина да бъде изпразнена. Не вярвах, че ще изхвърлят 400 000 души от Прищина. Прищина няма толкова жители, но в нея дойдоха много хора от другите части на Косово да се подслонят. Аз не мога да разбера какъв е смисълът на всичко това, какво ще се постигне ако цялото Косово бъде изпразнено... Казаха, че всички албанци трябва да отидат на железопътната гара в Прищина. Тази гара никога досега не е използвана за пътнически транспорт, а само за товарен. От Прищина не се пътуваше с влак. Сега там бяха подготвени влакове с които хиляди хора бяха транспортирани до границата. Аз не тръгнах с влака, а с колата по коридора който бе отворен към границата. Имах някаква стара кола и не ми я отнеха, иначе отнемаха всички по-добри коли и биеха и плячкосваха хората които бяха в тях ...”

Ето това доведе до интервенцията на НАТО. След Кумановското споразумение 800 000 албанци се завърнаха по домовете си на Косово, но затова пък сърбите започнаха масово да го напускат страхувайки се от отмъщение.

Сега нещата са стигнали дотам, че пътят за независимостта на косоварите е необратим. Всичко останало би било предателство към жертвите и страданията които албанците в продължение на десетилетия положиха в борбата си срещу великосръбския национализъм. Пък и крайно време е и самите сърби да се изправят пред резултатите си и да поемат отговорността от погрешната си политика към своите граждани от албански произход. А не винаги да се изживяват като жертви на някаква имсилена теория на заговора.

Сръбският народ трябва да знае и добре да запомни истината за това, че генералният директор на РТС бе осъден от Окръжния съд в Белград на десет години затвор за смъртта на невинните работници на РТС по време на бомбардирането на сградата на РТС заради това, че е знаел че тя ще бъде бомбардирана и не е направил нищо за да ги предупреди. Тия работници бяха съзнателно жертвувани, защото някой болен ум си беше помислил че с тяхната смърт ще предизвика обрат в световното мнение.

Диктаторската брачна двойка Милошевич-Маркович бе неприкосновен господар на живота и смъртта и чрез Ресорът на държавна сигурност и частите за специални действия извърши убийството на Иван Стамболич, на журналиста Славко Чурувия атентата срещу Вук Драшкович на Ибарската магистрала и на много други за които истината едва ли някога ще излезе наяве.

Този режим, този начин на мислене, тази идеологическа матрица произлязла от консервативната сръбска политическа мисъл на XIX век, доведе до разминаване на сърбите не само с демократичната част от човечеството, но и с най-близките до тях – черногорците, които изправени пред перспективата вечно да плащат глупостите на сръбските управници предпочетоха независимостта си.

Стигна се и до разминаване с младото поколение сърби които предпочетоха да емигрират от страната си отколкото да търпят и носят отговорност за това което сръбските управници извършиха в тяхно име.

В тия политически сътресения само политическата мисъл на българското национално малцинство не се пробуди и не потърси правата си и съответни политически механизми за тяхното постигане и опазване, задоволявайки се с мръвките с които властта на Кошунница успя да подкупи и привлече една част от малцинствената ни интелигенция в тнр. Национален съвет на българското малцинство, умело прехвърляйки отговорността за катастрофалното положение в което се намираме върху самото малцинство.

В това има и известна доза истина. Но все пак за да може малцинството да поеме отговорността за собственото си положение, то трябва да има и необходимата духовна и политическа свобода за да може наистина да поеме и успешно да се справи със сложния процес на демокрация.

Иван Николов

Първата сръбска национална доктрина – “Начертанието”

Сръбската национална доктрина е известна под името “Начертанието”. Създадена е от сръбския държавник и политик Гарашанин през 1844 г.

Автономно княжество на Отоманската империя, Сърбия става независима по силата на Берлинския договор (1878 г.), като пределите ѝ на изток се разширяват с Нишко, Пиротско и Вранянско. С Букурещкия договор (1913 г.) Сърбия получава Косово и Вардарска Македония. Разнебитена от итало-германското нападение през 1941 г., Сърбия след освобождението ѝ попада в съветската орбита, от която Тито успява да я отдели. Днес Сърбия образува несигурното съединение Югославия, заедно с Черна гора, която ѝ създава грижи. Тя играе основна роля в плановете на сръбските агресивни националисти за създаване на Велика Сърбия. И днес тази доктрина още хвърля своята сянка върху сръбската политическа мисъл. В нея са очертани геополитическите интереси на Сърбия по отношение на разпадащата се Османска империя, както и териториалните ѝ аспирации към България. Тя предвижда:

- Сърбия да води самостоятелна политика по отношение на Русия
- Сърбия да се пази от амбициите на Австрия, като осланя своята политика на западните сили.
- С Османската империя да води политика на споразумение и отстъпки.
- Сърбия е малка, но в бъдеще няма да остане все такава. Затова сръбската политика следва да бъде южнославянска и да се опира на освободителните движения на балканските славянски народи.
- Сърбия трябва да стане средище, около което би могла да се изгради южнославянска държава, каквато тя е имала при идването на турците. Този принцип е залегнал върху старото сръбско историческо право.
- Да се направи всичко възможно да се блокират руските интереси и експанзия към България, като сръбските усилия трябва да са насочени към Босна и Херцеговина, Северна Албания и Черна гора, като осигури излаз на море.
- Сърбия следва да се превърне в седище, около което да се изгради новата държава, която не ще представлява свободно доброволно обединение на народи и страни, а като последователно присъединяване към Сърбия, вливане в нея, като се приеме нейната династия като сръбско кралство, а не южнославянско.

По този начин доктрината става вдъхновител на завоевателните стремежи на сръбската буржоазия в продължение на десетилетия наред спрямо съседните народи и държави, и на първо място към България. Доктрината маркира всички задачи, които следва да реализира сръбската нация. Тя отделя специално внимание на България. Според нея “Сърбия трябва да отделя камък по камък и да използва този добър материал върху старите и добри основи на старото сръбско кралство, за да се съгради и повдигне отново нова велика Сръбска държава”.

Гарашанин предвижда, че за българското наследство от Османската империя ще се сблъскат сръбските и руските интереси, затова изброява четири точки, които сочат пътищата и средствата за завоюване на българските територии и асимилация на българите.

До Кримската война идеите на “Начертанието” (сръбската национална доктрина) намират широко приложение в практиката на сръбската държава. След 1856 г. промените в обществените и политически нагласи в Европа се отразяват и върху политическото мислене в Сърбия. На преден план излизат идеите за създаване на Балкански съюз, но съответстващ на духа и идеите на “Начертанието”. Сърбия вече не се намира само под покровителството на Русия, а и на всички европейски сили, които са подписали Парижкия мирен договор. В политическия живот на Сърбия все повече се чувства намесата и влиянието на Австрия. След преврат Карагеоргиевич е свален от власт и отново идват представители на династия Обренович. Все повече гласове се чуват в Сърбия, че е време да се актуализира доктрината по начин, който съответства на новите политически реалности в Сърбия. С такава задача е натоварен авторът на доктрината Илия Гарашанин, който да отрази в нея съвременните

възгледи на сръбския политически елит и международната обстановка. Отново излиза на дневен ред идеята около Сърбия да се формира венец от славянски държави, които да са под скиптърта на сръбската кралска династия. Така се ражда идеята за създаване на една южнославянска държава, но при условие, че ръководно място в нея заема Сърбия и сръбската династия. В духа на тази идея сръбските политици търсят контакти с представители на различните балкански народи. Те започват преговори с Георги Стойков Раковски през 1867г. за изграждане на сръбско-българска държава. Установяват връзка с хърватския архиепископ Щросмайер. Започват преговори и с Гърция през 1867- 68г. През 1868г. постигат съюз с Румъния, както и с някои албански вождове. Тази политическа офанзива на Сърбия среща решителна подкрепа от страна на Франция и Англия. Тази политика за изграждане на балканския съюз се оказва неуспешна. След 1867 г. създадената партия – Омладина сръбска, приема идеята, че обединението на сърбите може да стане само при разпадането на двете империи – Австрийската и Османската.

Политическите дискусии, които се водят в Сърбия, довеждат до извода, че проблемите на Балканите могат да се решат с една конференция, в която следва да се включат Сърбия, Гърция и България, както и Румъния. След смъртта на княз Михайло Обренович на политическата сцена в Сърбия излиза една внушителна личност –Светозар Маркович. Той отхвърля националекстемистките и националшовинистичните идеи на Гарашанин и Обренович, като отхвърля идеята за създаване на “велика Сърбия”, а ратува за равноправни отношения между балканските народи. В идеите на Маркович сръбският политически елит вижда опасност за осъществяване идеите на Начертанието. Затова на политическата сцена излиза един убеден националшовинист – сръбският държавник Стоян Новакович. Той е един от големите сръбски политици и дипломати. Благодарение на аналитичния си ум и голяма практическа дейност в областта на политиката (В. Трайков, 1998), той става автор на една нова концепция, съобразена с основните постулати на Начертанието. Той смята, че осъществяването на идеите на Начертанието не може да се реализира брутално, а за това са необходими по-рафинирани и цивилизовани методи. Така Стоян Новакович създава “македонистичната” теория, която през следващите десетилетия се превръща в “Доктрина на македонизма”, подкрепена решително от Коминтерна по-късно.

Идеите на Стоян Новакович са изложени в 6 основни тезиса:

1. Да се потвърди формално пред жителите на Македония, че те не са нито сърби, нито българи, а са отделен народ – македонски.
2. Македонският диалект непрекъснато да се отдалечава от българския книжовен език.
3. Сръбският език все повече да навлиза в македонския.
4. Да се използва сръбската азбука.
5. Да се хули делото на българската екзархия като денационализаторско дело в Македония.
6. Да се внушава непрекъснато, че македонците нямат нищо общо с българите.

През 1886 г. в Белград е учредено дружество “Св. Сава”, което поема задачата за стабилизация на българите в Македония. По-късно при Министерството на просветата се основава “Отделение за училища и църкви извън Сърбия”. Под ръководството на сръбските консули в Македония започва масирана кампания за македонизиране на българите от Северна Македония. Главните усилия са насочени за създаване на сръбски църковно-училищни общини в Македония, които да печатат и разпространяват учебници и други книги на сръбски език. Създаден е специален фонд “за достойно отстояване на сръбските държавни интереси”. Пристъпва се към колонизиране на Северна Македония от малки групи добре организирани сръбски колонисти, в които непременно са включени лекари и аптекари, занаятчии и търговци. В края на XIX в. Сърбия изпада във все по-голяма икономическа зависимост от Австрия. Крал Милан е принуден да абдикира. През 1893 г. княз Александър Обренович извършва преврат. Поради австрофилската политика, която провежда, кралят е убит и на престола се качва Петър Карагеоргиевич. Независимо от катаклизмите в политическия живот на Сърбия, сръбската национална доктрина е оръжието, с което сръбският политически и дипломатически елит, както и сръбските “просветители” действат. Българското население оказва тотален отпор на сръбската пропаганда и на опитите да бъде денационализирано. На 1 декември 1918г. крал Александър Карагеоргиевич провъзгласява създаването на Кралството на сърбите, хърватите и словенците. Заедно със заграбените от България територии, новата държава достига 247 691 кв.км. с население от 12 568 000 млн. души, като се превръща в многонационална държава.

Изграждането на тази държава, се разглежда като особена заслуга на сръбския народ (Ст. Станоевич, 1924 г.). Със създаването на тази държава може да се каже, че доктрината “Начертание” е в общи линии изпълнена. Тази държава съществува до 1929 г., когато след преврат на краля тя се преименува в Кралство Югославия. Идеите, заложиени в “Начертанието”, се реализират почти 100% след подписването на Ньойския договор от 1919г. На 28 юни 1921 г. приета конституция, която предвижда изключителни права на монарха и полицейски контрол на целия обществен и политически живот. Поради острите политически противоречия между партиите на Сърбия, Хърватско и Словения крал Александър налага чрез държавен преврат авторитарно управление на страната.

На 9 октомври 1934 г. в Марсилия крал Александър е застрелян от българина Владо Черноземски, член на ВМРО.

Започва втората световна война. Югославия е разгромена. Кралство Югославия престава да съществува. Създава се независима Хърватска държава. В Македония влиза българската армия, посрещната като освободителка с цветя и възторг от българите, живеещи там.

Проф. д-р Григор Велев

Как беше открита древната българска цивилизация

ст. н. с. Петър Добрев, Икономически институт на БАН

Като цяло материалите, разгледани дотук, показват, че древните българи са имали своя особена държавна уредба, която са създали още по времето, когато са обитавали своята древна източна прародина. А това позволява да си обясним на какво се дължи това, че за разлика от някои съвременни с тях племена като готите и франките, които след заселването си в старите римски земи са попаднали под силното влияние на римските държавни традиции, българите на Аспарух са изградили своята държава без никакво пряко или косвено подражание на византийската държавна система, а по свой напълно самостоятелен път. Причината за това се корени несъмнено във факта, че древните българи са имали своя държавна уредба още преди да се заселят в балканските земи, поради което те не са изпитвали никаква реална необходимост да се учат на държавен живот от съседната Византийска империя. За това колко самостоятелни са били някогашните българи в своя държавен живот говори показателният факт, че в останените от тях през девети век каменни надписи са открити над 30 техни собствени звания и титли и само два епизодични случая на употреба на византийски титли – спатар и кандидат.

Историческите сведения за района, в който са се зародили българските държавни традиции показват, че още в стари времена са били изградени централизирани държавни органи, на които са били подчинени отделните териториални единици с всички живеещи в тях самостоятелни семейства и родове. Този вид управление е бил характерен както за древна Балхара, така и за съседното с нея Согдийско царство, управлявано според китайските хроники от владетели, които според персийските сведения носели титлата КАНА, а според китайските хроники били наричани ШУБИ.

Но най-интересна особеност на древна Балхара е, че още в древни времена в нея се е разгърнало едно необикновено широко строителство на градове, поради което в елинската книжнина тя е била наричана не само с обичайното за елините име Бактрия, но и с изрази като “Перлата на Ариана” и “Страната на хилядата градове”. При археологическите проучвания на този район са открити стотици стари укрепени селища /крепости и градове/, подробни сведения за които вече съм привел в неотдавна публикуваната книга “Балхара край Памир”. Установено е също, че в оня район на Изтока наред с развитото градостроителство е съществувала и една развита земеделска цивилизация, доказателство за което е факта, че през 30-те години в топлите долини на Западен Памир и Хиндукуш ботаникът Вавилов е открил прародината на някои от основните земеделски култури и главният център на селекция на редица високопродуктивни сортове. Подробни сведения

за тези културни достояния се съдържат в специалното изследване на И. Стеблин-Каменский. “Очерки по истории лексики памирских языков. Названия культурных растений. М., 1982.

Има също преки сведения, от които личи, че създадените в древни времена край Памир и Хиндукуш строителни и земеделски традиции са били пренесени впоследствие в долините на Кавказ, а след това и в други европейски райони. Така например от арабските и арменските източници личи, че с името на град Балх – столицата на някогашна Балхара – са били наречени два от градовете, обитавани от кавказките българи – Булгар Балх – в Източен Кавказ /споменат от ат-Табари като Булкар Балх/ и крепостта Балк в Армения. През същия период е възникнало вероятно и голямото селище Балхар, запазено и до днес в Източен Кавказ и прочуто със своите изкусни занаятчийски изделия, а вероятно и името на планинската област Балкария в Централен Кавказ, в което също звучи ехо от древна Балхара. Има също следи, че освен имената на градове някога от памирските долини към Кавказ са били пренесени и някои стари земеделски думи. Така например чепката грозде, която в памирските езици се нарича ЧЕПК, в Кавказка Балкария се нарича ЧЪПИЦ, а в чувашкия език се нарича СШУПКА /пише се *çупка*/ Налице е една изразителна прилика между имената на някои от основните земеделски култури в най-старите български земи и същите култури в езиците на някои от народите, населяващи днес земите на някогашната Волжка България. Така например пшеницата, която се нарича в памирските езици ЗИДАН в езика на марийците край Волга се нарича ШИДАН, ечемикът, който в някои памирски езици се нарича ЧОШЧ в марийския език се нарича ШОЖ, хлябът, който в памирските езици се нарича НАН и ЗАГАР в марийския език се нарича НАН, а в чувашкия език САХАР и това особено име се произнася като СЗАХХАР. Сходството на тези базисни думи показва, че някога от земите на Балхара към Европа са били пренесени редица специфични земеделски традиции, които първоначално са попаднали в кавказките долини, а след това и във волжките земи. Преносители на тези традиции към волжкия район са били най-вероятно някогашните волжки българи, за които арабските пътешественици пишат, че са развит земеделски народ и които в най-ранно време са говорили на език от памирски тип /както личи от записаните през IX-X в. техни думи.^[1]

За преноса на културни понятия от древна Балхара към Европа говори това, че названията на редица ценни и скъпи в древността стоки като стоманата и коприната в старите езици край Волга – марийски и чувашки – се наричат със същите думи, както и в езиците от района на Памир.^[2]

Този активен пренос на културни понятия от земите на древна Балхара към Кавказ и волжките земи показва, че в този район се е сформирала не само древната българска държавна система, но и нещо много по-голямо и широко по света значение – сформирала се е една ранна и незабелязана досега българска цивилизация. Ако основни признаци на цивилизацията са широкото строителство на градове, развитото земеделие и организираният държавен живот, то всички тези признаци се откриват още в древни времена в забравеното източно царство, наричано от гърците Бактрия, а от най-близките си съседи Балх и Балхара. При това от някои източници личи, че тази своя висока култура древна Балхара е притежавала в една твърде ранна историческа епоха, но този факт също оставаше незабелязан досега. Показателно е например, че в индийския епос Махабхарата това царство е споменато многократно не само като развъдник на прекрасни породисти коне, но и като земя, в която се изработвали чудесни бойни колесници, наричани златни колесници, а известно е, че за изработването на такива колесници са се изисквали високи занаятчийски умения. В една китайска хроника Балхара, наречена Боло, е спомената във връзка с друг сложен древен занаят – изработването на цветни стъкла. Според тази хроника, която вече неведнъж съм цитирал някога в Срединното царство /Китай/ дошли майстори от Боло, които научили китайците как да отливат цветни стъкла. “Около 100 души – пише в хроника – се научиха на това отливане. И оттогава цветните стъкла поевтинели в Китай.”^[3] От специфичните детайли, които се съдържат в този текст, че летописецът, който го е споменал, е бил добре осведомен и едва ли е измислил сам епизодът, съобщаващ за високите умения на занаятчиите от Балхара. А и това, че то твърде отрано е било прочуто със своите многобройни градове, вероятно е допринесло за развитието на множество сложни и редки занаяти.

Според елинския историк Ктесий от Книдос /V в. пр. Хр./ който 11 години живял в двора на персийските царе древна Бактрия /Балхара/ още в дълбока древност имала славата на едно от най-богатите царства на Изтока и привлякла към себе си вниманието на асирийските царе. Един от тях, наречен от Ктесий Нинус се опитал дори да я завоюва, но бил разбит в първото сражение от легендарния цар Оксиарт, а във втората битка постигнал само частичен успех. Руският историк Никоноров предполага, че този епизод се е разиграл в VII в. пр. Хр. но по-вероятно е той да е

възникнал малко преди това, защото в средата на VIII в. Пр. Хр. в Асирия е царувал владетелят, наричан Нинир и Нинурта, чието име стои най-близко до споменатия в елинската хроника Нинус.^[4] Интересно е също, че за големите богатства на някогашна Балхара е оставил сведения и известният римски историк Тацит, който обаче за разлика от Ктесий не споменава нищо за асирийския поход, а съобщава, че това царство привлякло апетитите не египетските фараони и било нападнато от войските на Рамзес II в XIII в. пр. Хр., който успял за известно време да го завоюва.^[5] Колкото и откъслечни да са тези сведения, те си приличат по това, че в тях за някогашна Бактрия /Балхара/ се говори като за древно и твърде богато царство. Трудно е само с тяхна помощ да се определи кога точно тя е възникнала на света, но очевидно не е далеч от истината предположението на В. Никоноров, че началото на тази древна държава и на нейната ранна цивилизация трябва да се търси не по-късно от VII в. пр. Хр., защото през 529 г. тя се споменава вече не като самостоятелно царство, а като една от държавите, завоювани от древна Персия. В първи век пр. Хр. след много исторически перипетии древна Бактрия отново се съживява като отделна държава под егидата на новата кушанска династия и ако се съди по това, че точно през онази епоха тя е наречена с красивия израз “Страната на хилядата градове”, явно, че и през четирите века на чужда зависимост нейната цивилизация не е западнала, а е продължила да се развива. Същото показват и археологическите разкопки, от които личи, че след персийското владичество и завоевателните походи на Александър Македонски броят на крепостите и градовете в този район станал значително по-голям.^[6] Най-ранните български преселения от този район се отнасят към епохата от II-I в. в. Пр. Хр., когато културата на древна Балхара се е намирала на твърде високо ниво. Част от тази култура са били и широко развитите писмени традиции, които са се развили твърде бързо най-вече след премахването на персийското владичество, когато в този район се е разпространил един особен вариант на гръцкото писмо. Традицията да се използва за държавни цели гръцката писменост паралелно с някои стари източни писмености /брахми, кхарошти / и др. се запазила в този район и в кушанската епоха. И интересно е, че същата писмена традиция се наблюдава и при древните българи от нашата страна, което може би е някакъв древен отглас от държавната практика на древна Балхара.

Масовото преместване на който и да е народ в нови земи, води неминуемо до влошаването на условията за живот, до понижаване на материалната култура, т.е. до онова особено явление, което се нарича най-често с термина цивилизационни загуби. На древните българи се паднало твърде рано да изпитат върху себе си тежката участ на принудителните преселения, защото още през първите векове сл. Хр. те масово напуснали своята стара земя, където според са най-старата арменска география са били един от най-развитите древни народи и след трудни странствания през азиатските пустини, се преселили в Кавказ, където още около 450 г. Мовсес Хоренаци споменава тяхната нова българска земя. Някои автори гледат на това дълго преселение от Изток към Кавказ като на доказателство, че древните българи са били номадски народ, но те явно забравят, че преди него българите векове наред са обитавали един и същи край на Изтока – долините на Имеон, и тъкмо този техен край е бил прочут някога със своето необикновено изобилие на градове. Това показва, че най-древната история на българите особено след създаването на тяхната най-стара държава е била белязана не със знака на номадството, а със знака на строителството на постоянни селища и крепости. Забравя се също, че не само древните българи, но и някои сродни с тях племена – като оногурите, пугурите и коцагирите са имали градове, като например оногурския град Бакат, съществувал според Теофилакт Симоката преди пети век в близост до Согдиана, а също градовете Бугур и Кучар при източните поли на Памир. Характерно е също, че въпреки трудностите, предизвикани от преселението, българите още около 550 г. са били известни в Кавказ като народ, който има градове, при това в описанията на Захарий Ритор те са споменати на първо място между народите, които познават градската култура - пред аланите и стария кавказки народ дадиани /даду/. Едва след това те са споменати и сред народите, които живеят в палатки, което показва, че неизбежната при всяко преселение деградация и преминаване към по-примитивни форми на живот е засегнала само част от българите, а основната тяхна маса дори и след идването си в Европа е живеела в градове. За български градове и области говорят и редица други източници – арабски и арменски, при това от самите названия на споменатите градове – като – Булкар Балк /Български Балк/, Балк, Хумар, личи, че става дума за български селища и краища, а някои от тях – като селището Балхар в Източен Кавказ и областта Балкария в Централен Кавказ съществуват дори до днес. Характерно е също, че Захарий Ритор е единственият историк, който споменава, че част от българите живеят в палатки, докато в описанията на Михаил Сирийски се споменава само че те и техните източни спътници пугурите се заселили веднага след идването си в градове, а Мовсес

Хоренаци ги описва още в средата на пети век като народ, който се заселил в плодородни и хлебоносни области, което показва, че тяхното любимо занимание и след преселението е било земеделието, а не номадското скотовъдство.

Като цяло историческите материали рисуват българите като народ, който въпреки превратностите на съдбата е успял да опази началата на своята ранна цивилизация и след своето идване при Кавказ. Но интересно е, че в началото на двадесети век и особено през последния половин век у нас възникна една странна мода да се преиначават историческите източници в съответствие с някой предварително измислен калъп. И доколкото в създадения през 1953 г. учебник-макет древните българи се рисуваха като изостанало номадско племе, възникна порочния навик да се цитира само втората и по-малко представителна част от сведението на Захарий Ритор, в която българите са споменати заедно с множеството номадски племена при Кавказ, а първата и по-важна част, където те са посочени на най-видно място между народите, обитаващи градове старателно се премълчава, нито пък се споменава, че повечето ранни историци споменават за заселвания на българи в градове и земеделски краища при Кавказ и единствено у Захарий Ритор те са споменати и като народ, който освен в градове живее и в палатки. Съотношението между източниците, които описват българите като градски и земеделски народи и тези, които ги споменават и сред номадските племена е рязко в полза на първите, особено ако се има предвид, че освен Мовсес Хоренаци и Михаил Сирийски за българите като за земеделски народ, който живее в постоянни селища пише и персийската география “Худуд ал- алам”, която описва кавказките българи по следния начин: “Тези българи са планинци. Те имат земеделски земи”. А също арабският книжовник ал-Бакуви, който пише, че българите живеят в един благодатен край, където има “много грозде, смокини и сини сливи”. /За този и още много други източници, които описват културата на българите след идването им в Европа вж. “Стопанската култура на прабългарите. С., БАН, 1986/. Но въпреки, че всички преки източници, които описват българите след идването им в Европа описват на преден план строителството на градове и развитото земеделие и това продължава и по-късно, при описанието на волжките българи, за които Ибн-Даста казва “Те, българите, са земеделски народ.”, въпреки цялата планина от сведения, които показват, че след своето идване в Европа те са се проявили като строителен и земеделски народ, у нас вече цял век упорито се повтаря погрешната теория, че българите на Аспарух били номади и в нейно име се премълчава цялата изобилна книжнина, която ги рисува в съвсем друга светлина. Този нечист похват се прилага в почти всички учебници по история, включително и в учебниците по “Стопанска история на България”. Фактите, свързани с бита и стопанството на древните българи, упорито сочат, че по ниво на култура те са се наредили на първо място между всички преселени от земите на Изтока в Европа народи, включително и от аланите, които според Захарий Ритор са имали само 5 града и затова са посочени след кавказките българи, но интересно е, че за аланите както у нас, така и в чужбина се говори като за високо развит сарматски народ, а за древните българи се пише като за изостанали степни номади, а някои чужди автори – най-вече от бившия Съветски съюз дори рисуват аланите като учители по цивилизация на своите съседи древните българи. Фактите в историята обаче са упорито нещо. И те показват, че още около 550 година българите са превъзхождали в културно отношение аланите и са изпъквали значително над цялата маса преселени от изток към Кавказ народи.

Главната методологическа и фактологическа грешка на авторите, които рисуват древните българи като номадски народ е, че те са пропуснали да забележат сведенията, които ги поставят значително по-високо от номадските племена. Друга тяхна голяма методологическа грешка е, че те са пропуснали да забележат, че районът, в който са се заселили древните българи след идването си в Европа се е намирал в долините на Кавказ, а не в сухите степи край р. Дон и поради това са се впуснали да търсят археологическите следи от тях не където трябва. Същевременно в единственият пряк източник, описващ преселението на българите от тяхната източна прародина – хрониката на патриарх Михаил Сирийски - е посочено, че след като пристигнали при р. Дон преселниците не останали да живеят в степта, а повечето от тях се насочили към Кавказ и се заселили в тамошните градове, а една трета от тях, се заселила в Дакия и Мизия. За това, че българите обитавали някога масово кавказките долини, а не сухите номадски степи свидетелстват и описанията на родоначалника на арменската историческа книжнина – Мовсес Хоренаци – който пише, че “в земята на българите във веригата на огромната Кавказка планина” станали някога размирици, след които част от българите, водени от вождя Вананд се преселили в Армения. Задължителна задача на всеки грижлив изследовател е първо да уточни района, където реално са живеели древните българи след идването си в Европа и едва след това да си прави изводи дали те са били номадски или ненномадски

народ. Силно е подвело досегашните изследователи и това, че не са забелязали, че в земите на днешна Украйна българите са се появили след голямото разширяване на тяхната държава, настъпило най-вероятно в началото на седми век, след освобождаването от властта на тюркютите и аварите. За това говори факта, че в средата на шести век готският историк Йорнанд /Йорданес/ описва българите като народ, чиито земи се простират край северните брегове на Черно море – на изток от р. Днепър, а не в степите по средното течение на р. Дон. Поради тази особеност най-ярките български следи трябва да се търсят не в номадските степи на Украйна, а в кавказките долини и ако това беше направено своевременно, едва ли щеше да се роди теорията, че древните българи са били номадски народ.

СРЪБСКО-БЪЛГАРСКАТА ВОЙНА ПРЕЗ 1885 ГОДИНА /ВОЙНАТА НА КАПИТАНИТЕ СРЕЩУ ГЕНЕРАЛИТЕ/

Много митове битуват в историята на балканските народи и един от тях е за “лошите” българи, които със своето вероломство, жестокост и твърдоглавост са причинявали безброй злини на “добрите” си съседи, сърби, гърци и румънци. Що се отнася до сърбите, те дълго се изживяваха като сияен народ предопределен да обедини южните славяни населяващи Балканския полуостров по подобие на русите захванали да обединяват околните им славянски, че и не славянски народи.

Ще се върнем в далечната 1885 година, когато се е решавала съдбата на българския народ. Тогава, само седем години след освобождението от турско робство България води най-важната война в новата си история. Сръбско-Българската война от 1885 година е изпитание от което е зависело дали въобще ще я има свободна България или тя ще се окаже нежизнеспособна държавица, разчленена и погълната от балканските си съседи. Преди това да погледнем още по-назад в предисторията на тази война.

Седем години преди нея, през историческата 1878 година, България е освободена при поредната Руско-Турска война след 500 години турско робство. Подписан е Сан-Стефанският мирен договор, който очертава истинските граници на българската държава с чисто българско население в областите Мизия, Тракия и Македония. Изпълнени са етническият и историко-географският принцип на организиране на държавата. Радостта обаче е краткотрайна защото още през същата година на Берлинския конгрес Великите Европейски Сили съзират в тази голяма България, една подчинена на Русия страна, провеждаща нейната политика на Балканския полуостров в опасна близост до Проливите. Опасенията им не са били безпочвени, защото Русия наистина е искала да контролира Дарданелите отначало посредством България, а по-късно и пряко. Това е причината да бъде раздробен току що освободения български народ..

Македония и Тракия са върнати на Турция. Нишко, Пиротско, Лесковац и Враня са подарени на Сърбия заради скромното и участие във войната. Южна България (Източна Румелия) е поставена под управление на губернатор назначаван от султана, само дето в нея няма турски гарнизони. И единствено Северна България между Дунава и Стара Планина е оставена като свободна държава, но пак във васално положение спрямо султана. Като добавим, и Северна Добруджа, дадена на Румъния заради отнетата и Молдова, става ясно, че от плодовете на освобождението не остава почти нищо.

Всичко това вгорчава радостта на народа и предопределя неизбежността на бъдещите драматични събития. Желанието на българите от двете страни на Балкана да се обединят е огромно. В княжество България управлява княз Александър I Батемберг, а в Източна Румелия начело е главният управител Гаврил Кръстевич непосредствено подчинен на турския султан. Само седем години просъществува това разделение и на 6 септември 1885 година Съединението на България е осъществено. Главна заслуга за това имат хората от Южна България и по-точно пребиваващите в Пловдив бивши революционни дейци, интелигенция и военни. Те създават комитет, който без страх от външни усложнения подготвя и осъществява преврат, съставя временно правителство и обявява

Съединението със Северна България. Условието за този акт са намерени и за това обединяването на двете Българии става бързо и без кръвопролития.

ВЪЗВАНЕНИЕ НА БЪЛГАРСКИЯТ ТАЕН ЦЕНТРАЛЕН РЕВОЛЮЦИОНЕН КОМИТЕТ ЗА ОБЯВЯВАНЕ НА СЪЕДИНЕНИЕТО НА КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ И ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

Пловдив, 5 септември 1885г

Братия!

Часът на нашето съединение удари!

Чуждото румелийско правителство, което ни тежи от шест години, е съборено. На негово място е провъзгласено Съединението ни с Княжество България под скиптъра на българският княз, Негово височество княз Александър I.

Граждани!

Вие се задължавате в името на отечеството ни, в славата и величието на България да се притечете на помощ и подпомогнете святото дело.....

Дордето просветена Европа припознае нашето народно и свято дело, дордето войските на на Н[егово] в[исочество] Александър I завземат Тракия, избира се временно правителство, което ще да разпорежда и управлява всичко. Нему е дължен да се покорява всеки. Нека Бог и нашите мишци ни са на помощ! Напред!

Председател: Д-р Георги Иванов Странски

Подпредседател: Д-р Стоян Иванов Чомаков

Членове: майор Данаил Николаев,

майор Димитър Филов, майор Сава Муткуров, майор Райчо Николов, Яким Груев, Костаки Пеев, д-р Георги Янкулов, Захари Стоянов, Данаил Юруков, Георги Данчев, Атанас Самоковец, Георги Бенев.

Европа настръхва пред това предизвикателство хвърлено в лицето на Великите Сили! Настъпва затишие пред буря. Турция изчаква и не смее да реагира. Твърде пресни са раните от загубената наскоро война за да се впусне в нова военна авантюра. Неочаквано, освободителката Русия в лицето на императора Александър III и външния министър Гирс категорично не одобряват случилото се и изтеглят всички руски офицери служещи в младата българска армия. Така тя се оказва обезглавена в тези съдбоносни месеци. Англия първоначално е против новото положение считайки, че зад промяната стои Русия. Тя не желае да я допусне толкова близо до Проливите, чрез една уголемена и послушна България. Австро-Унгария се чувства излъгана защото "Рейхщадското" съглашение между нея и Русия е нарушено. То определя като южни граници на контрол- Босна и Херцеговина за Австро-Унгария и българските земи до Стара Планина за Русия. Уголемена България в близост до Дарданелите и същевременно подвластна на Русия означава само едно - руски контрол на Проливите, а това вече е неприемливо за Австро-Унгария и останалите Европейски сили. Когато става ясно обаче, че Съединението е самостоятелно дело на българите, Англия застава зад този акт и предупреждава Турция да не предприема никакви ответни действия. Руската политика претърпява неочакван удар защото така нарасналата България вече не може да стане "задунайска губерния" на Русия. В Петербург побесняват от тази напълно самостоятелна проява на младата българска държава. От Балканските съседи Сърбия роптае, че са нарушени договореностите от Берлинския конгрес и съседната ней България се е уголемила прекалено много. Гърция и Румъния изчакват своя час.

Какво става в самата България по това време? Всички политически сили от двете страни на Стара планина застават без колебание зад извършеното Съединение. Княз Александър Батемберг, министър председателят Петко Каравелов, Народното събрание и партиите с малки изключения подкрепят този акт. Съвсем естествено е било страховете тогава да са свързани с Турция, чийто интереси са най-силно засегнати от случилото се. Обявена е мобилизация и всички мъже годни да носят оръжие са изпратени на южната ни граница от където се очаквало неизбежно турско нападение.

Телеграма от Княз Александър I Батемберг до членовете на Министерския съвет в София

Варна 6 септември 1885г.

Моето мнение е, че не мога да не приема Съединението. Предлагам да дам немедленно заповед да се мобилизира войската, тоест да тръгна с вас наедно за Пловдив и да се вземе в ръце управлението на страната. Като пристигна в Пловдив, ще направя един телеграфически циркуляр до Великите сили, че признавам сюзеренните права на Турция и Съединението се прави по един народен дух и никак с враждебна цел против Турция и да моля всичките Сили да признаят този извършен акт. Ще гарантирам за имуществата, живота и честта на турското население. Ако турците не припознаят това, клания ужасни ще бъдат като последствие.

Алекса[н]р

Както е казано “ жребиято вече е хвърлено” и Съединението с Княжество България под скиптъра на българския княз е вече провъзгласено”.

В издадена **ПРОКЛАМАЦИЯ** на 6 септември 1885г, временното правителство на Източна Румелия обявява:.....затова всеки от вас подир 48 часа след залепяването на настоящата прокламация е длъжен да се намери в командантското управление на своята дружина, с въоръжението и облеклото си, до по-нататъшното разпореждане от страна на команданта.

Д-р Георги Странски

И още, подир тази прокламация следва нова **ЗАПОВЕД ЗА ОБЯВЯВАНЕ НА ВОЕННО ПОЛОЖЕНИЕ В ОБЛАСТТА**

Пловдив, 6 септември 1885г

Временното правителство, предвид на настоящето положение и в интереса на реда и тишината, обявява страната във военно положение до ново разпореждане.

Така Министерският съвет взема решение за мобилизация на армията късно след обяд на 6 септември. Мобилизирани са всички запасни чинове от 18 до 32 годишна възраст.

Отговорността за вземаните съдбоносни решения определящи бъдещето на страната за следващите десетилетия ляга най вече на плещите на временното правителство в Пловдив, Министерският съвет в София и разбира се върху Княз Александър I Батемберг. Те всички остават на висотата на огромната отговорност в това съдбовно време.

Князът не се поколебава да издаде Манифест с който признава Съединението.

**НИЙ АЛЕКСАНДЪР I
С БОЖИЯ МИЛОСТ И НАРОДНАТА ВОЛЯ КНЯЗ НА СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ**

Да бъде известно на моя любезен народ, че на 6 тогo жителите на така наречената Източна Румелия след сваляне на тамошното досегашно правителство и избирането на друго привременно обявиха Съединението на Източна Румелия с Княжеството и единодушно ме прогласиха за княз на тая област.

Като имам предвид благого на българский народ, неговото горещо желание да се слоят двете български държави в една и постиганиято на историческата му задача, аз признавам съединението за станало и приемам отсега нататък да бъда и се именувам Княз на Северна и Южна България.....

Нека Бог ни бъде на помощ в това трудно и велико предприятие!

Логиката на нещата изисква щото след всичко това да се обяви военно положение в страната. И наистина, с **Указ №15** от 10 септември и постановление на Министерския съвет се обявява военно положение в цялото Българско Княжество.

Идеята на правителството и Княза е ясна, трябва да се обезпечи по възможно най-бързия начин южната граница на страната с Турция, като се изпратят военни подразделения за усиление на отрядите намиращи се вече там. Всички са съзирали в Турция най-голяма заплаха за обединила се България.

Освен чисто военни мерки България предприема и дипломатически действия за подкрепа на Съединението. Народното Събрание изпраща телеграма до Императора на Русия Александър III Романов с молба да не изтегля руските офицери от българската армия. Текстът в нея гласи.....” **Да помолим ВАШЕ ИМПЕРАТОРСКО ВЕЛИЧЕСТВО да благоволите да разрешите на служащите в българската войска руски поданици да я не напушат в днешните трудни обстоятелства. Събранието моли ВАШЕ ВЕЛИЧЕСТВО да вземете под високо си покровителство делото за Съединението на Северна и Южна България и да не оставите вековните врагове на българския народ да преобърнат в пустиня освободените с руска кръв български земи.....**” София, 11 септември 1885година.

Отговорът на министъра на Външните работи на Русия, Гирс на 13 септември е от името на Императора. Съдържанието му е твърде обезпокоително. Русия се надявала, че княжеското правителство е щяло да се отнася с пълно доверие към нейните съвети целящи постигане благоденствие и добро бъдеще на българския народ. Но поради това, че правителството не се е посъветвало с Русия и е действувало самостоятелно и въпреки желанията на Императорския кабинет, Руския Император счита, че при тези условия пребиваването на руските офицери в редовете на българската армия е невъзможно и нежелателно. Така войската бива оставена без офицери, което по същество я “обезглавява”. Но въпреки това мобилизацията върви и българските части потеглят към Южна България. Очаква се, че ако Турция реши да нападне, борбата в Тракия ще бъде упорита и кървава. Освен румелийските войски, и от Княжеството се набират хиляди опълченци, които тръгват от разни градове към Тракия. И военните части потеглят: Търновския полк през Казанлък и Ески- Загра, Дунавския полк през Шумен и Сливен за Ямбол, Приморския полк също тръгва на юг, и прочие и прочие. Засилва се и дипломатическата активност. На посещение при руския Император заминава петчленна делегация предвождана от митрополит Климент. Срещата се осъществява в Копенхаген, където гостуват по това време Александър III и външния министър Гирс. Руският император приема на 21 септември 1885г българската делегация предвождана от Митрополит Климент. Проведеният разговор между тях е обезкуражителен за българите. Императорът буквално заявява:” **Не одобрявам постъпката, която извършихте без да ни предупредите, поставяйки ме в затруднително, а може би и безизходно положение. Вече за разединение не може и дума да става, но как и под каква форма да бъде Съединението е въпрос, който трябва да решаваме. Докато у Вас е това правителство (има се предвид и княз Батемберг-бел. Автор.) нищо, нищо, нищо не очаквайте от мен. Вашата необмислена постъпка разбунни всички племена на Балканите и особено сърбите.....**” Многозначително звучи това последно изречение – сърбите! Зловещото загатване ще се изпълни със съдържание само месец по-късно.

Така безуспешно завършва това посещение на българската делегация при руския император. Над току що обединена България надвисват тъмни облаци. Последвалите събития смрачават бързо българския небосклон. Двучино се държи външния министър Гирс, заявявайки, че **“Русия се старее чрез Австрия да задържи Сърбия да не навлиза в България”** Това е меко казано неистина, защото крал Милан вече обмисля да отвори война на България окуражен при това именно от руската дипломация.

И така докато българската армия се съсредоточава на южната граница с Турция, на западната започват да стават обезпокоителни неща.

Из Рапорта на Т. Васильов, началник на административно-полицейското отделение при Министерството на Вътрешните дела до Министъра на Външните работи и Изповеданията. /изпратен като приложение към писмо на временно управляващия министерството на вътрешните дела/.

“било предложено от сърбите следующото: нашето погранично население да поиска присъединението си към Сърбия чрез възбунтуване против властта, чрез подписване прошение до сръбското правителство или най-сетне чрез изпращане до сръбските власти на една депутация, която да ги покани да завземат техните места.....От две недели насам сръбските погранични власти са се запретили да агитират между населението в Трънското окръжие да се възбунтува против българската власт и да поиска съединението си със Сърбия....Ежедневно се привиквали наши погранични селяни от сръбските погранични власти, та ги убеждавали да работят за осъществяване на тази идея.....В Трънската, Брезнишката и Царибродската околии населението много ненавижда сърбите и е готово със сила да им противостои.Причината за това е съзнанието, че то е българско и затова трябва да бъде под България.

Тези неща не убягват от вниманието на българските власти.Така управляващия военното министерство капитан Константин Никифоров докладва на княз Батемберг за взетите по този повод мерки: **Земам мерки за сръбската граница против сръбските интриги. Пращам в Кула, Белоградчик и Цариброд по една рота, а в Брезник ще пратя втората доброволческа чета под командването на капитана Кавалова.**

Самият Княз също не бездействува. В изпратеното от него писмо до Крал Милан I Обренович писмо четем:

Скъпи братко,
Новините от Сърбия започнаха да безпокоят населението на България.....аз се обръщам към тебе скъпи приятелю, с молба да ми позволиш да опровергая всички тези тревожни слухове и да мога наистина да успокоя духовете в България. Събитията в Румелия с нищо не са променили чувствата на братско приятелство, които българският народ винаги е хранил към сръбския народ, обединението на двете България няма никакъв враждебен характер към Сърбия: напротив, аз съм само изразител на чувствата, вълнуващи всеки българин, и те уверявам в приятелството и братската любов, които всички ние храним към сръбския народ и неговия крал.....

Твой Александър

Историята обаче е решила друго и последвалите събития неумолимо приближават двата братски народа към братоубийствена война. Крал Милан отхвърля предложенията на княз Александър I Батемберг за разреждане на напрежението и установяване дух на добросъседство между двете държави. Години по-късно Милан си признава в един частен разговор: **“ Аз не можех да простя на княз Александра прогласеното от него Съединение без предварителното споразумение с мен, както се бяхме уговорили.”**

Междувременно започва укрепяване на позициите при Брезник и Сливница като две роти са изпратени незабавно да заминат за Сливница и при помощта на местното население да укрепят позицията там по протежение на Царибродско шосе. Тези мерки са основателни защото междувременно Трънският окръжен управител донася, че: **“според доставените сведения сръбските войски из вътрешността на Сърбия се концентрират в граничните градове Лесковац, Власотинци и Пирот. В Пирот има около 16 батальона и 30 топа, във Власотинци три или четири батальона.**

Военните започват да работят вече по стратегията и тактиката на една евентуална война. Ето какво обсъжда по това време капитан Рачо Петров в качеството си на Началник щаб на армията: **“.....Трябва да земете предвид, че нашата главна позиция трябва да бъде в Сливница и че следователно да не дробим твърде силите си.....Нашата главна позиция е Сливницката. Тя е малко широка, но като се земе предвид, че центърът е почти неатакуем и при това укрепена, аз я считам за достатъчна за отряд от 15 хиляди души. От Сливница до София няма почти никакви позиции.....!!!”**

И така докато народът опиянен от Съединението събира сили за война срещу Турция, Княза, правителството и военните виждат вече неизбежния сблъсък със сърбите. Да надникнем впрочем в сръбските военни архиви от онова време и да разберем какво са мислели и как са подходили към предстоящата война сръбските генерали. Ето част от Инструкцията на командира на Тимошката

войска генерал Милойко Лешанин сведена до подчинените му офицери и войници месец октомври 1885 година.

“С приближаването на часа, когато ще се начене борбата измежду сръбските и българските войски, намервам за нужно, да ви дам някои обяснения и инструкции както на командирите и въобще на началниците, така и на всичките войници, тъй като важноста на такова велико и историческо предприятие изисква да се обръща внимание на всяко нещо, а особено на следущето:

ОБЩ ПРЕГЛЕД НА БЪЛГАРСКАТА ВОЙСКА

1. Българската войска е млада и без никакво боево изкуство.

С излизането в оставка на руските офицери из нейните редове, тя е лишена от едно значително число висше и низше началство и нейният кадър е останал в най-ограниченото число от низши и млади офицери българи, от които някои са едвам стигнали до капитански или майорски чинове.

Във всичката българска войска има само няколко висши офицери, и то в чин майори, и ни един от тях не е служил повече от седем години. Тя е въоръжена с Бердановски и Кринковски пушки, но и едните и другите са много по-долни от нашите.

Артилерията ѝ е значително по-слаба от нашата, с неусъвършенствувана принадлежност и никакво изкуство. Конницата- значително по-малобройна и без знание за кавалерийска служба. Администрацията не е уредена.

Духът на войската и в народа е упаднал, че както войската, така и народът виждат, че ще се борят с войска, която те сами имат за изкусна и много силна.

2. Нашата войска, изпробвана в две войни с многобройната турска армия, има прочее боево изкуство. Въобще с по-голям кадър. Висшето управление и администрацията са несравнено по-добри.

Въоръжението на пехотата[е по-добро], много по-добра е артилерията със своето изкуство в миналите войни. Духът на войската, военната дисциплина са на най-висша степен.

Превъзходствата, прочее, на една добра войска са в нашите ръце.

И недопустимото все пак се случва. През нощта на 1 срещу 2 ноември 1885 година в 0,5 ч. дежурния телеграфист в София приема телеграма с открит текст от сръбския министър-председател Милутин Гарашанин до гръцкия дипломатически агент в София Клеан Г. Рангабе, защитаващ по това време и сръбските интереси, че от 2 ноември 1885 година, 6 часа сутринта Сърбия ще се счита във война с България. Още в 2 часа през нощта съдържанието на телеграмата е доведено до знанието на княз Александър I Батемберг, министър-председателя Петко Каравелов и началник щаба на армията капитан Рачо Петров, които се намират по това време в Пловдив. Текстът на телеграмата съдържа една голяма заблуда, че българските войски нападнали непредизвикано сръбски батальон заемащ позиции в сръбска територия. С тази нагла лъжа Сърбия оправдава вероломното си нахлуване в България. Разчитала е естествено на това, че победителите няма да ги съдят.

Отговорът е незабавен.

МАНИФЕСТ НА КНЯЗ АЛЕКСАНДЪР I БАТЕМБЕРГ ЗА ПРИЕМАНЕ НА ОБЯВЕНАТА ОТ СЪРБИЯ ВОЙНА И ЗА ЗАПОЧВАНЕ НА БОЙНИ ДЕЙСТВИЯ СРЕЩУ НЕЯ

Пловдив 2 ноември

1885г.

НИЙ АЛЕКСАНДЪР I ПО БОЖИЯТА МИЛОСТ И НАРОДНАТА ВОЛЯ КНЯЗ НА БЪЛГАРИЯ

Правителството на съседния нам сръбски народ, водимо от лични и егоистични яцели и желающо да осуети свящото дело-Съединението на българския народ в едно цяло,- днес, без всякой законен и справедлив повод, е обявило война на нашата държава и е дало заповед по войските си да нахълтат в земята ни. С голямо прискърбие ние чухме тая печална вест, защото никога не вярвахме, че нашите еднокръвни и едновърни братия ще дигнат ръка и ще почнат една братоубийствена война в тия трудни времена, които преминават малките държави на Балканский полуостров и така безчеловечно и безрасъдно да се отнесат към

своите съседи, които, без да причиняват никому вреда, работят и се борят за едно благородно, справедливо и похвално дело.

Като оставям върху сърбите и правителството им всичката отговорност за братоубийствената война между двата братски народа и за лошите последствия, които би могли да сполетят и двете държави, ние обявяваме на своя любим народ, че приехме прогласената от Сърбия война и дадохме заповед на нашите храбри и юначни войски да започнат действията си срещу сърбите и мъжки да защитават земята, честта и свободата на българския народ.

Нашето дело е свято и надяваме се, че Бог ще го вземе под своята защита и ще ни даде нужната помощ, за да възтържествуваме и победим вразите си. Като сме уверени, че нашият любим народ ще се притече да ни поддържа в трудното, но и свято дело (защитата на земята ни от нахлуването на неприятеля) и че всеки българин, способен да носи оръжие, ще дойде под знамената да се бие за своето отечество и свобода, призоваваме Всевишнего да пази покровителствува България и да ни помага в трудните и усилни времена, които преминава страната ни.

Нека Всевишния Господ Бог ни бъде на помощ

Александ[ъ]р

Започва най-важната война за България!

За тежкото положение в което изпада младата държава свидетелствува един телеграфен разговор между началника на щаба на армията Рачо Петров и командира на източния корпус Данаил Николаев проведен на 4 ноември: “ Положението е във висша степен критическо! Негово Височество желае и всички министри са съгласни с това, че е по-добре да увардим нещо щогоде, отколкото да изгубим всичко. На това основание трябва да се дигнат от Южна България не 16 дружини, както бяхме говорили, а тридесет дружини и толкова топа с тях. В такъв случай ний оставяме Румелия, която все едно ще бъде наша кога да е, и ще пазим Северна България.....сега, като ви кажа само, че едва ли ще удържим до Вашето пристигане на Сливнишката позиция.....Вий виждате доколко е нужна помощта на войските от Южна България. Негово Височество (Князът; бел.автора) е на мнение, че като оставим в Южна България само 12 дружини, 12 топа или даже по-малко.....това ще бъде достатъчно да се уварди мирът и след решението на конференцията да бъде възстановено status quo ante. Румелия нищо не ще изгуби от това, което е било по-преди, а между тем с войските, които са там, ний можем да направим твърде много тука. Негово Височество желае, ако ще иска да навлезе турска войска в Румелия, то трябва да и се позволи и да не се гърми против нея, защото инак ще бъде опасно за населението.”

Стратегията предлагана от началника на щаба на армията капитан Рачо Петров е абсолютно правилна и спасителна. Проблемът е в това, как да бъдат прехвърлени бързо повече от сто хиляди войници от южната ни граница на Сливнишката позиция пред София. В онова далечно време на слабо развита железница и лоши пътища, в условията на начеваща зима и сурово време, при студ, дъжд и сняг, по разкаляните пътища на страната да се изминават на ден по 70 – 80 километра. Непосилна задача за къде по-модерни армии и благоустроени европейски държави, а какво остава за една все още изостанала страна като България и отскоро създаващата и се армия.

И българските войници тръгват за да извършат невъзможното. Някои историци твърдят, че тази война всъщност е спечелена от **войнишките крака**, които е трябвало да изминават без почивка тези разстояния от единия край на отечеството до другия. Същите тези войници с изпокъсани цървули и вехти шинели (не всички при това), оброчени с домашни торби, и пушки Кринки и Берданки през рамо, напъхали патроните си из пояси и по джобове са изглеждали доста зле спрямо професионално подготвената, и отлично въоръжена сръбска армия. Патроните би им стигнали само за един-два сериозни боя. Всичко е било оскъдно: сухари, храна, плодове, зеленчуци и самият им подвоз. Всъщност войскови обоз почти липсва поради изтощението на слабите коне и отсъствието на продоволствие. Положението е спасено до някъде от наличието на месо, благодарение изобилието на рогат добитък из местностите през които преминават войските. Нелицеприятна картина на състоянието на цялата българска армия. Това са знаели сърбите и върху това са почивали очакванията им за бърза и лесна победа.

Стратегията им за предстоящата война е ясна и проста. Тръгване мощно в две направления (изключваме Северозападна България, където те също нахлуват и целта им е превземането на град Видин). Посоката на главния им удар е Цариброд- Драгоман- Сливница – София. Втората колона е трябвало да пробие по направление Трън- Брезник с излизане яв гръб на Сливнишката позиция, като направи невъзможно удържането и от заелата я българска войска. Сърбите са превъзхождали по численост **в пъти** противостоящите им български военни части. Като добавим модерните за времето им пушки и разполагането със значително повече на брой топове снабдени с достатъчно амуниции става очевидно голямото неравенство на силите в началото на войната. Разполагайки с оскъдни сили на западната си граница българската армия не е в състояние да противостои успешно на мощното сръбско настъпление. При Цариброд и Трън сърбите печелят първите сражения и изтласкват войски те ни към Брезник и Драгоман. Докато при тях стратегията е ясна, то през първите дни на войната в българския щаб цари колебание по въпроса как да продължат бойните действия. Княз Батемберг е стреснат от бързото приближаване на сръбската армия до София и е склонен да я отстъпи като даде сериозния бой източно от София при Ихтиманските възвишения. Това означава столицата да се попадне в ръцете на нашественика. В най-голямата трудност при отбраната на Сливнишката позиция на 5 ноември вечерта в Сливница се събира военен съвет и на него надделява мнението на Княза изразено в телеграма до министър-председателя Петко Каравелов. В нея се съобщава, че е възможно българските войски да отстъпят и се нарежда хазната да се изпрати на сигурно място в провинцията, а архивът на двореца- в германското дипломатическо агентство. Телеграмата се получава в София рано след полунощ. Това налага да се свика спешно заседание на яМинистерския съвет в 4 часа сутринта на 6 ноември. Обсъжда се положението на Сливница и се взема отношение към нарежданията дадени в телеграмата. Ето буквалния отговор на Министерския съвет.

ТЕЛЕГРАМА ОТ МИНИСТЪРА НА ПРАВОСЪДИЕТО ДО КНЯЗ АЛЕКСАНДЪР I БАТЕМБЕРГ В СЛИВНИЦА ЗА РЕШЕНИЕТО НА МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ ДА НЕ СЕ ОТСТЪПВА ОТ СЛИВНИЦА

София, 6 ноември 1885г. 8,35 ч.

Подир получаването на депешата на Ваше височество, събра се Министерският съвет, който, като взе предвид, че народът е настъпателно въодушевен и решен да положи всичко в жертва за запазване честта и свободата си, че в срок от няколко дни в София ще се стече опълчението от всички окрузи на държавата, то реши, щото войските при Сливница да не отстъпят никак, догдето не пристигне всичката наша сила, която се отправя към София за позициите в Сливница.....

Министър(и) [Васил Христов] Радославов

Най-тежките сражения стават на пети, шести и седми ноември. Те решават изхода на войната. На моменти положението става толкова тежко, че Княз Батемберг напуска позициите и отива в София за да подготви нова отбранителна линия на Ихтиманските възвишения.

В това време от южната граница започват да пристигат първите бойни части. Те са извършили невъзможното. Изминали са стотици километри за няколко дни за да стигнат до Сливница, на последните възвишения преди София. Зад тях пътя към столицата на България е открит и няма какво да спре напредващата сръбска армия.

Войнишките колони са крачили безспир денем и нощем в суровото ноемврийско време. Брулил ги е вятър, валял ги е дъжд прехождащ в сняг, газили са в кал и студът е смръзвал потните им тела. Но по-мъчителни от това са били новините идващи от запад. Видин е обкръжен, паднали са Цариброд, Трън, Брезник и Драгоман. Сърбите са пред Сливница и от околните баири вече виждат София.

В столицата се чуват топовните гърмежи от Сливница. Мизерни душици всяват паника и смут сред населението. Някои товарят багажа си и напускат града бягайки на изток. Други нарамили кирки и лопати отиват на запад да копаят окопи и укрепления. Създават се лазарети в които пристигат потоци от ранени войничета. Хиляди жени стават болногледачки и милосердни сестри. Много чужденци съпричастни на българската кауза разкриват свои болници. Еврейска, германска, италианска и още и още. Решаващи са вече и часовете!

Войниците вървят в колони по трима с очи слепнали за сън, гърла пресъхнали за вода и подкосяващи се от умора крака. Когато някой се свлече заспивайки от изнемога, слагат го по средата да върви придържан от две страни за да придреме в движение. А стане ли невъзможно очите да гледат и мозъка да будува всички започват да пеят като сетен опит да се прогони умората и съня. И ето, че дружините приближават Сливница. Чуват се топовните гърмежи от бойните позиции, залпове и единични стрелби на пушките. През стелещата се ноемврийска мъгла се провиждат от време на време Сливнишките баири. Там в окопите се води бой за всяка педя земя. Атаки се редуват от контраатаки.

Офицерите в шаба трескаво се чудят как да посрещнат тези до смърт уморени момчета! Вода, храна или малко спасителен сън. Но няма време, вече минутите са решаващи. Сърбите атакуват ожесточено височините отвсякъде: в центъра, левия и десния фланг. Още малко и ще стъпят в окопите. И тогава става нещо неопишуемо. Строена военна музика посреща южняците. Над бойното поле се въземат звуците на **“Шуми Марица”** и тя стига до слуха на идващите на помощ войски. С това само може да посрещне Сливнишката позиция изнурените до смърт войници. Но то е достатъчно. Мъжете разбират, че мигът е съдбовен и сега се решава всичко. Някои плачат, други подемат песента, трети викат ура. Офицерите разгръщат войнишки колони от походен направо в боен строй. Щиковите със звънтеж се слагат на Кримки и Берданки. Хиляди гърла подемат Шуми Марица, и изнемогващите защитници разбират, че това не са обходили ги в гръб сърби, а помощ, идваща в последния миг. Над бойното поле песен и рев се сливат в едно.

Българите от цялата позиция се вдигат на контраатака и срещат на нож налиташите сърби. Схватките са ожесточени и кръвопролитни. Сега вече не помагат нито топовете, нито модерните пушки и амуниции и озверелите сръбски офицери стрелят и бият в гръб отстъпващите сръбски войници. Нищо не помага вече защото страхът е завладял за първи път сърбите от вида на ставащата кланица. В ръкопашните схватки преимущество е на страната на българските войници и ужасени от жестоката сеч сърбите отстъпват панически назад оставяйки стотици трупове по подстъпите на Сливнишките височини. Документите, макар и лишени от горните емоции дават представа за случващото се.

ЕКСТРЕНА ТЕЛЕГРАМА ОТ НАЧАЛНИКА НА АРТИЛЕРИЯТА ДО УПРАВЛЯВАЩИЯ ВОЕННОТО МИНИСТЕРСТВО КАПИТАН КОНСТАНТИН НИКИФОРОВ ЗА ХОДА НА БОЙНИТЕ ДЕЙСТВИЯ

Сливница, 5 ноември,

1885г.

Предприехме настъпление, преследвахме около 15 километра. Има ранени сърби и пленени. Около един часа подир пладне сърбите атакуваха по всичкият фронт нашата позиция. Престрелката и досега продължава, но ще бъдат отбити.

Капитан Олимпий Панов

Княз Александър I Батемберг се връща на фронта и без страх за живота си взема участие в решителните сражения. Дори взривилите се на няколко пъти снаряди в близост до него не го разколебават да е в близост до сражаващите се.

Денят е 8 ноември, сърбите са прекършени.

ТЕЛЕГРАМА ОТ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ ДО МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛЯ ПЕТКО КАРАВЕЛОВ ЗА ПОБЕДАТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ВОЙСКИ ПРИ СЛИВНИЦА

Сливница, 8 ноември 1885г

4,20ч.

Пълна победа. Сърбите отхвърлени и от двете крила с големи загуби, роби хванати около 400 души. Нашите заеха всичките висоти до Драгоман. Войниците и офицерите се биха и нападаха като лъви.

[Стефан Николов] Стамболов

На същия ден 8 ноември в 19,10 часа Княз Александър Батемберг изпраща следната телеграма до Министър-председателя П. Каравелов.

По цялата линия на Сливнишката позиция пълна тишина. Капитан Христо Попов със своя отряд зае Брезник; неприятелят отстъпил в Трън. Днес всички солдати имаха топла храна и ракия. Добър слънчев ден. Музикантските хорове свирят по цялата боева линия, солдатите се веселят.

Александър

Следващото удивително сражение, което се разгръща непосредствено след тридневните битки при Сливнишките височини е това на Чепъна. Тази голяма каменеста планина, която стои при входа на Драгоманското дефиле, извисяваща се на 1206 метра височина, със своите стръмни и голи склонове изглежда непревземаема. Сърбите са се окопали на билото и нямат никакво намерение да отстъпват от удобната позиция. Височината е стратегическа, защото от нея се контролира Драгоманското дефиле и не е възможно да се продължи към Цариброд без да се очисти тя от неприятеля. Тук оставям да говори рапорта на ротмистър Анастас Бендерев:

.....Неприятелят беше заел голямата каменеста планина при входа в Драгоманското дефиле под название Петровски кръст (връх Петровски кръст в планината Чепън). Оттука той можеше да угрожава десния фланг на настъпващите наши части. Затова аз се разпоредих.....Подемът на планината изисква най-малко 3 часа време; местността е страшно крута (стръмна; бел. на автора), обривиста и покрита с остри едри камъни. Неприятелят откри убийствен огън, от който се рани конят ми. Без да се гледа на това, ротите в присъствието на брата на нашия господар (брата на Ал. Батемберг; бел. на автора), под барабанен бой и музика (от една тръба), с песни и ура се приближаваха към вършината (върха). От вършината неприятелят тоже избяга. Тая атака аз считам за една от най-славните във всичката кампания: 3 роты румелийци гонят и изпъждат с песни от неприятелската позиция неприятеля, в няколко пъти по-силен от себе си. Много ранени и убити неприятелски трупове се валяха по планината.

Така се открива пътя за преследване на отстъпващите разнебитени сръбски части към Цариброд. Обратът във войната е неоспорим и сега българите воюват със самочувствие и ожесточение за всеки баир и чукар отхвърляйки деморализираните сръбски части все по-назад и на запад към българската граница. Скоро всички завзети български земи са освободени.

След преследване на отстъпващите сръбски части през Драгоманското дефиле на 11 и 12 ноември се водят сражения за Цариброд. До скоро в него се е намирал генералния щаб на сръбската армия и самия крал Милан. Ето какво четем в записките на командира /капитан И. Сарафов / на 8-и пехотен приморски полк (Варна) за действията на полка в района на Цариброд и Пирот.

11 ноември 1885 година

Две дружини под моя команда тръгнаха по шосето за Цариброд.....Като пристигнах до воденицата при Цариброд, получих приказание да атакувам “Острата чука” вправо от шосето; атаката произведох с “Шуми Марица”, като разбих 9-ия сръбски полк и заех “Острата чука”....На 11-и ноември 2-ра и 3-та дружини атакуваха височината над Цариброд и я заеха.

След освобождението на града полкът получава заповед да премине българо-сръбската граница и навлизайки в сръбска територия да настъпва по направление към Пирот. Сърбите са решили да дадат твърд отпор и да не допуснат превземането на града. Изградиха са няколко защитни вала около него и са заели околните височини от които обстрелват с гранати и куршуми настъпващата българска армия. Четем по нататък в същите записки: ...беше предписано да се заеме град Пирот и височините около него, то ние продължавахме настъплението си; под самия град Пирот огънят беше убийствен; първа линия атакува града и го завзе.

Поради недостатъчния брой български войници в града и липсата на резерв се взема решение нощта да се изкара извън града и полкът прави бивак пред него. На следващия ден 15 ноември битката за града започва отново с междуременно заелите отново позиции в него сръбски части, като се води ожесточено и с променлив успех и за двете страни. В записките четем: След това захвана се правилно отстъпление; дружините отстъпиха до задната опушка на града и там се запряха. Всичко ставаше под силен оръдеен и ружеен огън неприятелски огън. Гранатите и куршумите се сипеха по града; беше адски огън. Това стана до 9 часа на 15 число сутринта. В това

положение премина се до 2 часа през деня и в това време.....неприятелят захвана да отстъпва; нашата първа цеп захвана настъпление и в 4 часа заех с бой г.Пирот (втори път).

Така войната се пренася вече на територията на сръбския агресор. Очертава се пълен погром на прехвалената сръбска армия. Тук за първи път се намесват Европейските сили в лицето на Австро-Унгария, Германия и Русия. В една колективна нота от 13 ноември те призовават с един неясен текст правителството на Княжество България..." да **вземе нужните мерки, за да се спре кръвопролитие и неприятелството между българската и сръбската армии**". Така ли биха се държали тези Европейски сили ако сръбската армия беше влезнала в София, едва ли! В същото време сърбите продължават да заемат други български територии на северозапад. Видин е обкръжен и обстрелван. Странна загриженост на трите велики сили! Същевременно българското военно командване в лицето на Княза и щаба на армията не изпуска инициативата във войната. От следващия документ прави впечатление големия оперативен замах с който се планират и възлагат задачи на българската армия за следващите дни.

ДИСПОЗИЦИЯ №3 ПО БЪЛГАРСКАТА АРМИЯ ЗА ДЕЙСТВИЯТА НА 16 НОЕМВРИ

Ръжана, 15 ноември 1885г. 20,25 часа.

За утрешний ден Негово Височество заповядва:

- 1. Западният корпус....се движи по направление на Ниш и се стареа да достигне рекичката Тополница и селата Врандол- Дразевац (Космовац)**
- 2. Една колона от два полка, две батареи и два ескадрона се вдига към Княжевац.....Тази колона да служи за связь на Западния корпус със Северния отряд.**

Царибродската колона действува от Цариброд през Планинци, Синя глава, Вава, Калугерово на Бела паланка.

Трънският отряд действува по направление на Лесковац.

Изворският отряд продължава движението си и се стареа да заеме Враня.

Ломският отряд атакува обсаждащия Видин противник и се стареа да го накара да снесе обсадата. При удачно изпълнение.....продължава движението си на Княжевац и се съединява с колоната, която иде из Пирот.....

**Началник на Щаба на армията от Генералния щаб
Капитан Рачо Петров**

Сега вече Австро-Унгария се активизира дипломатически опитвайки се да спаси своето сръбско протеже от пълен разгром стигащ до национална катастрофа. Първоначално на 15 срещу 16 ноември е връчено писмо чрез Австро-Унгарския пълномощен министър в Сърбия на Княз Батемберг от австрийския император Франц-Йосиф I. Този дипломатически ход остава без ефект. На следващия ден 16 ноември в играта влиза извънредния пратеник на Австрийския император Граф Рудолф фон Кевенхюлер. Той предава декларация на българския Княз, която гласи следното:

ДЕКЛАРАЦИЯ НА АВСТРОУНГАРСКИЯ ИЗВЪНРЕДЕН ПРАТЕНИК ГРАФ РУДОЛФ ФОН КЕВЕНХЮЛЕР- МЕЧ ПРЕД КНЯЗ БАТЕМБЕРГ ЗА СПИРАНЕ НА БОЙНИТЕ ДЕЙСТВИЯ

**Пирот, 16 ноември
1885г.**

Негово Величество, моят милостив господар, ми заповяда телеграфически да се отправя моментално в Главната квартира на Ваше Височество и да заявя на Ваше Височество, че след като Сърбия, следвайки натиска на Великите сили, се съгласи да прекрати военните действия, Ваше Височество още днес да стори същото.

Ваше Височество може да направи това много лесно, тъй като Вие се намирате на сръбска земя и Вашата военна чест е блестящо удовлетворена. Ваше Височество е герой и българския народ показва чрез своята храброст, че е народ, достоен за своята свобода.

Ако Ваше Височество не би изпълнил това желание, то аз съм упълномощен да заявя, че Негово Величество императорът, който като владетел на три милиона [сърби], ще бъде принуден да бди над интересите на Сръбското кралство и още днес ще даде на своите войски

заповед да преминат река Сава, така че войските на Ваше Височество не ще имат вече пред себе си сръбски, а австрийски императорски части.

Българският Княз е принуден да се съобрази с Австро-Унгария и в телеграма до председателя на Министерския съвет, Петко Каравелов пише следното:

Предвид колективната нота на представителите на Великите сили и на декларацията на графа Кевенхюлера, който ми се представи от страна на господаря си и заяви, че ако ний напреднем още един километър, императорско-австрийските войски ще преминат в Сърбия, и следователно вместо сръбските войски ще срещнем австрийските, и най после, като взех в съображение, че с победоносното ни влизане в Пирот нашата военна чест е спасена и репутацията на войската ни обезпечена – съгласих се да заповядам да се спрат неприятелствата (hostilities) и после да се открият преговори за условията на примирието.

Алексан[ъ]р

Последва и телеграма от Министъра на Външните работи до дипломатическите представители на Великите сили в София, в която се съобщава,.....**че Негово височество князът даде съгласието си да се заповяда на командирите на българските войски да спрат вражеските действия и да се помисли за преговори относно условията на едно примирие.....**

Поведението на Сърбия обаче е доста непочтено, защото тя от една страна молейки отчаяно Австро-Унгария да се притече на помощ и да спре навлизането на български войски във вътрешността на Сърбия, същевременно продължава да окупира северозападни български земи около Видин. Ето защо Министерският съвет се събира на заседание в София и изгражда своя позиция по този въпрос, която е оповестена телеграфически на Княза.

В нея се казва следното:

.....тъй като неприятелят държи почти целия Видински окръг, без града и че това би послужило на посредниците за мярка на компенсация – взаимно изпразднование, ние Пирот, а те Видинско. Заради това съветът е на мнение ние да не губим от предвид всяка възможност за усиление на Видинският отряд по време на примирието, защото ако неприятелят отхвърли условията ни, то да може да се изпъди от Видинско. Негово височество не е ли говорил с Кевенхюлер като как мисли за местата, които са окупирани от сърбите, и при такова положение – как може да се спира действието, толкова повече, когато българската войска е победител? Ние мислим, че за да може да предлагаме условия, българската територия трябва да е очистена съвършено от неприятеля, иначе едва ли ще може правителството да устои пред всеобщото желание и справедлива претенция на народа за териториално възнаграждение.

Тази телеграма, а и други документи от този период показват, че Министерският съвет е един значим полюс във властта от който се взимат трезви решения подпомагащи много Княз Батемберг при взимането на окончателните решения по един или друг въпрос. Тези съставки на властта много добре се допълват един друг. Няма главозамайване от успехите, нито страх от изправящата се насреща Австро-Унгария. В случая министрите трезво и реално преценяват положението на двете воюващи страни и подтикват Княз Батемберг към едно достойно поведение в тези решителни за България дни. Когато Пирот е превзет министрите не се забавят да поздравят Княза за достойното поведение на него и войниците, което личи от следващите редове.

“Вследствие на вчерашната славна победа, която нанесоха нашите храбри войски, предводителствувани от Ваше височество, и превземането на Пирот, днес както в столицата, тъй и по цяла България се отслужи молебен за здравето и дългоденствието на Ваше височество и на българските юнаци.

Освен това в столицата се отслужи панихида за падналите на бойното поле войници.

София,

16

ноември

1885г

Министри: П. Каравелов, В. Радославов, Р. Каролев, К. Никифоров”

От цялата страна пристигат телеграми до Княза във връзка с победата при Пирот. Интерес представлява една от тях изпратена от кмета на Стара Загора в, която се настоява да се продължи започнатата работа до освобождаване на българите живеещи в района на Пирот, Враня, Лесковац и Ниш.

Тоест, българите тогава много добре са осъзнавали грабежа, който е бил извършен над България по време на злощастния за нас Берлински конгрес подарил тези български земи на алчния сръбски съсед.

Превземането на Пирот има зашеметяващ ефект върху сръбското военно командване и крал Милан. Обратът във войната се е задълбочил до пълен разгром и възможност за окупиране на обширни области от източна Сърбия включително и Ниш. Ето защо реакцията на Австро-Унгария е така бърза и брутална. И това води в крайна сметка до преустановяване на бойните действия между двете армии. Настъпва напрегнато затишие по фронтовете. Спешно организираната международна военна комисия подготвя условията за примирие между воюващите страни. Съществените положения в документа за примирието са дадени в пет члена, а именно:

Член I. Примирието сключено в Пирот, днес 9 декември 1885 година да трае до 1 март 1886 година. Ако до тази дата мирът не бъде сключен, примирието ще се продължи по право и ако след тази дата на 1 март то бъде нарушено, денонсирането трябва да стане най-малко 10 дни преди подновяването на военните действия.

Член II. Войските на двете воюващи страни ще опразнят неприятелската територия, завзета досега от тях. Най-напред ще бъдат изтеглени сръбските войски.....

Член III. Граничната линия между Сърбия и България ще следва делимитационната линия между двете армии- българската и сръбската;.....

Член IV. Освобождаването на пленниците взети от двете воюващи страни трябва да стане веднага.....

Член V. Незабавно да се назначат делегатите, натоварени с преговорите по сключване на примирието.

Пирот 9 декември

За България: капитан О.Панов

За Сърбия: Полковник П.Топалович

Членове на Международната военна комисия: Г.Ведел, Розенберг, Де Салл, Кейт Фрейзър, А. Черути, Барон Н. Каулбарс, Шакир

И така с посредничеството на Международната военна комисия военните действия са преустановени и примирието между България и Сърбия е сключено на 9 декември в Пирот. В българското правителство има известно разногласие по отношение на това каква трябва да бъде българската позиция в преговорите за примирие и мир със Сърбия. Министърът на правосъдието В. Радославов е за по-твърдо поведение в предстоящите преговори, включително и за безусловно признаване на Съединението. В това отношение той е подкрепен от водачите на Съединисткото движение в Пловдив [Захари Стоянов, д-р Странски, Димитър Ризов, Иван Стоянович]. Застъпници на по-мекото политическо поведение са министър-председателя П. Каравелов и външния министър И. Цанов.

След проточване на преговорите за мир по вина на сърбите се стига дори до тяхното прекъсване. През цялото време Сърбия се опитва да протака нещата за да възстанови армията си в жива сила с нови оръжия и боеприпаси. Не можейки да преглътне позорното поражение в тази очаквана лесна война, Сърбия се готви за реванш. Това не убягва от погледа на българите и щаба на армията започва да съсредоточава отново войски по всички най-важни места на западната граница. Свършил е сантименталния период в отношенията между двата близки народа. Лукавството и вероломството на Сърбия вече не са тайна за никого в България. Все пак благодарумието и страха от ново поражение надделяват и сърбите се обръщат с лице към подписване на историческия мирен договор.

ДОГОВОР ЗА МИР МЕЖДУ КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ И КРАЛСТВО СЪРБИЯ

Букуреш, 19 февруари 1886 година

В името на всемогъщия Бог,
Негово Императорско Величество, султанът, отомански император в качеството си на сюзерен на Българското княжество, Негово Величество сръбският крал и Негово Височество българският княз, одушевени от еднакво желание да се възстанови мирът между Сръбското кралство и Българското княжество, снабдиха за тази цел своите пълномощници:

От една страна:

Негово Императорско Величество султанът
Абдулах Маджид паша

Негово Височество българският княз
Господин Иван Евстатиев Гешов

И от друга страна:

Негово Величество сръбският крал
Господин Чедомила Миятовича

Които, след като си съобщиха пълномощните, които се намериха в добра и надлежна форма, се съгласиха, както се следва:

ВЪЗСТАНОВЯВА СЕ МИРЪТ МЕЖДУ СРЪБСКОТО КРАЛЕВСТВО И БЪЛГАРСКОТО КНЯЖЕСТВО ОТ ДЕНЯ НА ПОДПИСУВАНИЕТО НА НАСТОЯЩИЯ ДОГОВОР.

Направен в Букурещ на 19 февруари 1886 година
(подписаха) А. Маджид – Ч. Миятович – И. Е. Гешовя

Така приключва тази война. Месеци по-късно Министър-председателя Петко Каравелов произнася една много интересна реч пред седмото заседание на четвъртата извънредна сесия на IV Обикновено народно събрание. Тя касае събитията свързани със Съединението и последвалата Сръбско-Българска война. Ето най-любопитните моменти от нея:

“.....Господа! Кой е направил 6-ти септемврий,(Съединението- бел.на автора) дали са извършени малки или големи подвизи – няма да говоря. Но аз никога не обичам да се кича с паунови пера, нито пък ще кажа, че аз направих Съединението. И как е станало то – не зная. Аз само това зная – не бях тогава в столицата, както и Негово височество – получавам телеграма, че се е прогласило Съединението. И наш пръв дълг беше като на правителство да узнаем: дали цялата страна е прогласила това Съединение и го признава. Получихме телеграми от всички градове на Южна България, видяхме, че цялата страна е за делото и че цялата страна признава временното тогавашно правителство. След това ние трябваше да помислим: какво да правим?.....мнозина си даваха мнението: едни ни даваха ум, че или да стоим настрана, да гледаме, а там каквото става, да става; или да мобилизираме войските си и да стоим на своите граници с Румелия. Аз мислех господа представители, че ако направяхме първото, щяха да ни осъдят всички. Поне знаете, че още тогава навсякъде из България станаха митинги и народът се произнасяше, че правителството трябва да поеме в защитата това велико народно дело.(Гласове: Вярно!Вярно!) Да постъпехме пък по втория съвет на някои приятели, ние щяхме да заприличае на Гърция, на която знаете как излезнаха работите..... Да стояхме, господа, със своите войски на границата, да чакахме още вътрешна революция в Южна България, да навлезеха турските войски и башибозуци, аз мисля, че по-голям грях от тоя не можеше да направим.(Гласове: Вярно! Вярно!) Ето защо ние избрахме третия способ: да влезем с войските си в страната, да запазим реда и тишината и да апелираме към Негово величество султана и към Великите сили, че българският народ единодушно иска своето Съединение, че ние влязохме с войските си да запазим реда и тишината, че ще се подчиним на тяхното великодушие. След това вече всички знаете какво последва: никога ние не очаквахме да ни отвори война в такива обстоятелства един братски и съседен нам народ.....Така дебнешком ни нападна този братски народ и войските му, както знаете, бяха навлезли в земята ни. Обаче нека благодарим на усилията на народа, да

благодарим на неговите храбри солдати, които отидоха и спасиха честта на отечеството.....

-всичко това знаете, казвам, но благодарение на нашата храбра войска, на яките крака и ръце на солдатите, ние спечелихме войната. Може би не знаете едно, че нам се угрожаваше от всички страни: ние бяхме принудени да стоим спрямо Сърбия с едно примирие, което ни се наложи; в това време Сърбия успя да получи нови 150 топа от Банжа (Френска оръжейна фирма); турските войски бяха натрупани от към Едрене, а Таир паша чакаше коя минута да нахълта в Тракия. Такова беше положението ни.Какво трябваше да правим? Каза ни се много ясно, че трябва да се обърнем към Турция, да се съгласим, както можем, защото не може да ни се помогне. И ние, разбира се не можехме да чакаме да се свърши примирието,(със Сърбия-бел.автора) да ни нападнат и от към Турция и откъм Сърбия.....Пък дошли сега някои да ни обвиняват, че сме предали Кърджали. А знаете ли на що прилича това обвинение? На туй: оня, що се давил в морето, като го извадили, почнал да се сърди и крещи: “Защо не спасихте и капата ми?” (Смях.Силни ръкопляскания).....

Говори се тук за отстъпки: говори се за Сан-Стефанска България. Хубав действително идеал за българския народ.....Но да се реализира, знаете, господа, много труд трябва да се бием, трябва сила, инак кой не желае толко хубаво нещо?.....Казват в небето лети орелът. Гонете вие орела, господа, а аз кокошката държа в ръце.(Силни ръкопляскания). Съединението зехме господа! И можа да кажа, че благодарение на тия отстъпки ние днес тук заседаваме.....Та не бойте се: Кърджали била отстъпена, аз я не жалия. Аз едно зная: яйцето ние изядохме, а чорупките останаха на другите.....Ние извършихме това, което можахме и колкото можехме. На свършване ще кажа, че може да сме направили грешки, но ние стояхме начело на българския народ, водихме войната, вървахме с народа, намервахме се с него във всички опасности и сега, без да се срамям от никого, можеме да чакаме със спокойствие съда на историята (Шумни ръкопляскания, викове браво.)

Ето така Министър-председателят на България Петко Каравелов от трибуната на Народното събрание и пред цвета на българската нация обяснява поведението на воденото от него правителство през онези съдбовни седмици и месеци на съединение на двете Българи и последващата му защита в Сръбско- Българската война.

Свършва най-важната война в следосвобожденската история на България. Кое я определя като такава за държавата и народа? На първо място факта, че чрез нея се защитава с оръжие в ръка делото на Съединението на Северна и Южна България. След съкрушителното поражение, което нанасят на прехвалената сръбска армия, българите предизвикват страхопочитание и уважение както в близките ни съседи, така и във Великите европейски сили, и повече никой не се опитва да оспорва извършеното Съединение. Ценността на победата иде и от обстоятелствата, че войските се предвождат само от български офицери (за съжаление руските биват отзовани от руския император), които се справят блестящо с управлението на поверените им войски и тактиката на водене на сраженията. Тази война се води без пряка подкрепа от външна сила, както за Сърбия, така и за България. Така вкопчени в единоборство в тази кратка но много кръвопролитна война българите доказват своето превъзходство на бойното поле. Доказват, че такъв народ заслужава освобождението си от турското робство.

Главен победител в десетдневните ожесточени битки е българският войник. Решаващи се оказват неговия дух, физическа издръжливост и безстрашие. Когато от българските позиции се чуе страховитото **уррааа** и се надигнат в атака стотици решителни мъже затъкнали щиковите на пушките си, когато от гърлата им ечи песента “Шуми Марица” и **“на нож”** се врежат във вражеските редици няма сила, която би могла да ги спре. Това изпитват на гърба си сърбите по време на решителните за изхода на войната сражения на 5-ти, 6-ти и 7-ми ноември на Сливнишката позиция. Същото се повтаря в сраженията за Синя чука и Чепъна, за Цариброд и ред още други места. Изминали стотици километри в ноемврийския студ, брулени от вятъра, засипвани от сняг и дъжд, извличайки на ръце топовете по калните пътища и стръмните чукари около Трън, Цариброд и Брезник, капнали от умора, недоспали и недохранени тези обикновени български войници печелят войната. Това дава основание на Министър-председателя Каравелов да каже с уважение: **“нека благодарим на усилията на народа, да благодарим на неговите храбри солдати, които отидоха и спасиха честта на отечеството”** и още **“водихме войната, вървахме с народа, намервахме се с него във всички опасности.”**

Сега сто и двадесет години по-късно си даваме сметка какво са свършили нашите предци. Те не просто са победили в една балканска война, а са спасили една току що освободена държава от разпадане и окончателно изчезване от картата на Европа. Много преди освободителната Руско-Турска война през 1878 година сърбите са откъсвали парче по парче земя и население от западното българско краище. Така са погълнали Поморавието и Тимошко, а по-късно Ниш, Пирот, Враня, Лесковац. Една спечелена от тях светкавична война през 1885 година би довела до окончателното разпадане на българския народ в отделни държавици и области според заложеното на Берлинският конгрес от 1878 година. Това щеше да ги улесни в последващо поглъщане на нови, и нови български земи и окончателно сърбизиране на сходния им по език и религия български народ. Един безславен край на държавността за един древен народ дошъл от планините на Памир и Хиндокуш и принудил да се съобразяват с него не една и две империи от древността.

Победата в тази съдбоносна война предотвратява всичко това. С един удар българите доказват няколко неща. Доказват, че са народ заслужил да бъде свободен! Доказват, че тук на Балканите съседите им трябва да се съобразяват занапред с тях! Доказват, че и Великите европейски сили трябва да уважават този многострадален народ! Пресичат опитите на Русия да се разпорежда с бъдещето на тази държава! Защото какъв е смисълът да бъдеш освободен, когато освободителя ти нахлузва на шията нов робски хомот? Така потомците на някогашните български канове Кубрат и Аспарух изправят на крака завещаната им от предците държава и показват, че нейната мисия на земята все още не е свършила.

ДА ЗАМЪЛЧИМ И ОТДАДЕМ ПОЧИТ НА ТЕЗИ ДОСТОЙНИ МЪЖЕ ОТ ДАЛЕЧНАТА 1885 ГОДИНА!

София

27.07.2006 г.

Д-р Валентин Янев

“Архивите говорят” – миналото живее и днес

Донесение от Дирекцията на полицията до министъра на вътрешните работи и народното здраве относно зачестилите опити за преминаване на границата на българи от Югославия в България

София, 20 април 1929г.

№ 21239

До Господина Министра на Вътрешните
Работи и Народното здраве
Копие: Министерство на
Външните работи и изповеданията

Донасям Ви, Господин Министре, че в последно време имигрирането на с.х.с. поданици – българи по народност от поробените Западни покрайнини, наново зачести, като заплашва да вземе един доста обезпокоителен масов характер.

Макар зимата да не бе още преминала, цели семейства с жени, старци и малки деца, под силния терор упражняван от с.х.с власти, напускат своите огнища и имоти и незаконно минават границата, за да търсят прибежище и поминък в пределите на Стара България.

Показанията на всички тях за причините на бягството им са еднакви и известни: тежко икономическо положение, безработица, глад и непрекъснат силен икономически, политически и духовен тормоз. Като българи на тях се отказва да се дава каквато и да е работа. А онези от тях, които имат някакъв имот и желаят, макар и на възможно ниска цена да го продават, поради пълния стопански застои в тези крайща, не могат да намерят купувачи.

От началото на м(есец) март т.г. до днес, само от Царибродско и Трънско, въпреки острата зима, са се предали на пограничните власти и минали през Дирекцията на полицията 79 бежанци, от които 17 деца.

По сведения от същите числото на имигриращите в страната, със затоплянето на времето непрекъснато ще се увеличава, тъй като с.х.с. власти предизвикват емиграцията, като мълчаливо улесняват имигриращите при преминаването на границата.

Директор на полицията (...)
Началник на отдела (...)

Рапорт от Иван Димитров до началника на пограничния сектор – Радомир относно паметник в Босилеград

№ 95

Б. М., 24 април 1932 г.

До Началника на
Пограничния сектор
Гр. Радомир

Известявам Ви, Господин началник, че в Босилеград на площада пред Общинското управление имаше построен паметник в памет на един подофицер от 6 Конен полк, паднал убит в бой със сърбите през 1913 година в самия Босилеград.

Впоследствие четата на Пеканец през май 1917 година беше развалила част от него, която повреда се поправи след войната. След окупацията на Босилеград, на няколко пъти сърбите го събаряха, а добри българи, босилеградчани възстановяваха нощно време, докато най-сетне са го развалили и унищожили окончателно.

На друго място в околните села не е имало паметници, които да са развалени.

Председател:
Отгоре подпис: (Дим(итров) Иван)

Секретар:

Изложение от секретаря на Върховния комитет за бежанците от Западните покрайнини до министерството на външните работи и изповеданията за пограничните срещи в Калотина и Славчето

София, 27 юни 1935 г.

№ 141

Господин Министре,

С писмо № 90 от 7. V. (1)935, молихте Вашето застъпничество пред Югославските власти да бъдат разрешени свиждания на традиционните гранични тържества на Стрезимировци, Славчето и Калотина. Такова беше дадено и на 24. V. на Стрезимировци макар и при една твърде негативна атмосфера и един ден по-късно, но станаха. В желанието си обаче да се създаде по-лека атмосфера при тези срещи ние Ви помолихме да направите повторни постъпки за празниците на Славчето и Калотина, а също и да уведомите и нашите военни власти. За голямо съжаление, обаче свижданията при повторните постъпки бяха отказани. Това огорчи твърде много емиграцията, която твърдо вярваше, че водената политика на сближение е достатъчно основание да не се онкаже поне едно свиждане на изгнаниците с техните близки останали в робство. В Калотина не беше позволено дори отиването до границата, а на Славчето станаха работи, които мислим, че няма да бъдат без интерес да ги донесем до Вашето знание.

- 1) Югославският капитан отказа да присъства на панихидата и молебена, която се извърши на паметника на загиналите български войници.
- 2) След първото дадено разрешение много хора бяха писали на свои близки в Югославия и на празника имаше над 2000 човека, които бяха спрени в една долина до с. Извор. Емигрантите от наша страна бяха над 1000 човека.
- 3) Това положение застави нашите военни: началникът на участъка и на подучастъка да направят решителни постъпки пред югославския капитан, който като видя положението сам, по свое усмотрение разреши свиждането.

- 4) От начало се извикваха човек по човек и идецията от Югославия конвоиран от двама войника довеждаше се до границата, ръкуваше се със своя роднина и без да проговори нито дума го връщаха.
- 5) Това се продължи дълго време. И след като се видя, че ако върви така не може да се свършат свижданията и за 2 дни почнаха извикванията по села. Но при единия и другия случай не се позволяваше да се проговори нито дума освен да се запитаха близките и да се отговори, че са добре или че са умрели, каквито случаи доста имаше, без да знаят помежду си. Картината е поразителна. От 30-40 крачки се викат по име, плачат, протегат ръце, но щикът на войника ги спира дори да се прегърнат деца с бащи. Всичко плаче, целият събор от наша страна е на границата до самият трънен плет, през който се протегат ръце, за да се стиснат. Спонтанното чувство на братя наложи свиждането, но то беше тъй тъжно и трогателно, че нямаше човек, който да не плаче, а плачеха дори и нашите офицери. Безучастни и нетрогнати останаха само сръбските офицери. Водеха се не на свиждане, а водеха се като роби или пленници на които липсваха само вериги на ръцете. Една жена викаше с глас: "Изтепаха ни да не дохождаме, ама ние пак дойдохме". Жената на Божичкият кмет, една смела и самоотвержена българка викаше на сръбските офицери: "Това не е свиждане. Не съм доволна. Съборете този плет, та да се измешаме. Така се прави свиждане". Всички от Югославия бяха дошли с ядене. За жалост не се позволи дори да седнат един при друг. Оставени малки братя не познават братята си отсам. Единствената по-продължителна и при мо-мека атмосфера беше срещата на божичани с кмета на селото Владимир Петков Побиевски. Кметската длъжност там стои много високо и заради него им е дадена по-голяма свобода на тази група. Мнозина интелигентни хора наши бивши учители и чиновници, които и бяха на събора са се отказали от предлаганите им длъжности въпреки, че са били подканвани. Но затова пък положението им е твърде тежко.

Общи впечатления

Денационализирането е в пълен ход. Никакво подобрение в отношенията към българите, особено към по-будните въпреки новият курс на политика. Младите говорят вече $\frac{3}{4}$ сръбски език. Нещо твърде опасно за националната ни кауза. По старите в близките села около големите центрове, които са в контакт с чиновници, войници и офицери също употребяват много сръбски думи. По-отдалечените села и жените изобщо са запазили по-чист езика си. Водената политика на сближение не се чувства в низините никак и е свършено безплодна за тях, защото е без никакви реални резултати. Променен е срезкият началник в Босилеград, който се вслушал в оплакванията на българите и бил доста справедлив. Свижданията, макар и толкова ограничени имат голяма морална стойност и повдигат духа на поробените. Би трябвало да се направи всичко за тези свиждания, които трябва да стават при по-голяма свобода. Те оставят дълбоки следи във всички отгатак границата и им действуват много ободрително

Да се направи всичко възможно за час по-скорошните изпълнения конвенциите на новите пропускателни пенктове, като се опростотворят всички формалности и се прлемахнат всякакви такси. Всички бежанци па и останалите там са крайно бедни хора и конвенциите при настоящите такси и формалности ще останат мъртви. Да се настои най-енергично за пропускателен пункт на Бранковски мост или на Славчето. От досегашните пунктове босилеградчани не могат да се ползват, а те са най-много 43 села. В интереса на националната ни кауза е да се даде по възможност по-голяма организационна свобода на Западнокрайнинската организация пък и на другите такива, която водейки една легална борба би била твърде полезна за общите интереси. Няма да бъде без полза да се поддържа един по-тесен, строго поверителен контакт на организацията с оторизизирано лице от М(инистерст)вото на Външните работи.

Изясняйки горното оставаме го на Ваше благосклонно проучване.

Секретар: М. Топлодолски

Сръбското нахлуване в Босилеградско през Междусъюзническата война – 1913г. по разказа на очевидец

Тодор Димитров

Очевидецът е Христо Давидов, тогава учител в Босилеградската прогимназия. С неговата ръка е сътворено автентичното свидетелство, което се съхранява в Централния военен архив – гр. Велико Търново. Открива го Аначко Арсов при изследователската си работа там. Извадка от него той публикува в книгата си “Междусъюзническата война – 1913г. в Кюстендилско и Босилеградско” (стр. 105), отпечатана през 2005г. Ксерографиран екземпляр от документа бай Аначко ми подари, за което му благодаря. Запознавайки се подробно с неговото съдържание, мисля, че не е излишно да го предложа на вниманието на босилеградските читатели изцяло. На тях оставям изводите и коментарите след като се запознаят със съдържанието му. Нека обаче, проследим записаното от очевидеца, носещо заглавие:

Сведения, дадени в Щаба на V армия от Христо Ст. Давидов, учител в с. Босилеград, по повод идването на сръбски войски в с. Босилеград.

1. на 27 юний 1913 год., около 10 ч. вечерта пристигна в с. Босилеград една част от 6 конни полк – два ескадрона – и се установи на бивак при конюшната в селото, на пътя към с. Божица и с. Извор.

2. По заповед на полковника (Танев) – командира на 6 конни полк, кмета на с. Босилеград изпрати в направление към с. Божица, цивилни хора, въоръжени с берданови пушки, които да образуват няколко поста, които да разузнаят и донесат, иде ли противник от към с. Божица и с каква сила. Преди тази заповед г(осподи)н командира беше узнал от един пограничен войник от 16 полк, какво сръбите влезли в с. Божица, махала “Побиен камък” и били около двесте души. Този същият войник имал и няколко престрелки със същите тези сърби.

Подир първата заповед г(осподи)н командира на 6-ий конни полк даде друга заповед да се поставят постове и от войници от неговия полк близо до селото Босилеград и да му донасят сведенията, получени от цивилните хора, отишли като разузнавачи към с. Божица. Един от дежурните подоофицери ме замоли да разведа войниците на постове, където може да се наблюдават повече пътища и по-голяма околност, понеже те не познаваха местността и не знаеха, де да бъдат поставени постове. Вследствие на отечествения ми дълг, аз се отзовах с готовност на поканата на подоофицера и изпълних съвестно дългът си. Единият пост от двама хора бе в местността “Лалковец”, другият – в една долина, която иде от Милевска планина и пресича пътя от с. Божица, който иде през с. Груинци и с. Милевци. Третият войнишки пост беше над гробищата на с. Босилеград, на местото отдето се виждат стария и нови пътища за с. Божица по р(ека) Лисинска и пътищата от с. Паралово, Г(орна) Любата и д(руги) по р(ека) Любатска.

След като поставих войниците по постове, отидох да патрулирам из селото. Към 4 ч(аса) се явих при дежурния на 3-и пост, постоях при него и на разсъмване си отидох у дома. Този същият часовой видях после убит на пътя към с. Гор(на) Лисина – Божица. Подпоручик Еню Петров, когото като си отидох у дома събудих, по негова поръка, за да провери войниците си, а също и конете. В същото време дойде и ординарецът му за същата цел. Докато се приготви за лягане, подпоручик Петров се облече и излезе, обаче изведнъж се повърна с думите: “Давидов, обсадени сме...” и взе револвера си. В същото време аз го последвах с пушка в ръка. На пътните врата той бе прострелян от един сръбски капитан, който рани Петров в дясната гърда. Аз пък стрелях от балкона на къщата върху капитана и го улучих. След това скочих от балкона и избягах към реката, където бидох заловен от един сръбски поручик.

Не много след моето залавяне, доведоха при мен г(оспода)та полковник Танев, поручиците Стефанов и Минков, медицинският лекар Кусев, който беше ранен в сърцето, ветеринарният лекар на 6 к(онен) полк и тръбача на полка. Веднага събраха ни на едно място и под конвой ни поведоха към водениците по пътя за с. Божица, обаче като изминахме селото, заповядаха ни да се закриеме

зад една малка издигнатина, понеже имаше усилен стрелба между наши и техни войници. Първите се бяха укрепили в местността “Лешава”, а вторите в селото и в подножието на баира “Дойчин дел” по пътя за към Кюстендил. Стрелбата продължава до 8 ч(аса) сутринта, като след това сръбските войски отидоха по баира “Дойчин дел” и по шосето за с. Любата. След преставането на гърмежите нашите войници се разбягали по различни направления към Трекляно, Извор, Ресен.

По думите на поручика, който ме плени, а също и на полковия командир на 10 сръбски полк се указваха да идват 5 батальона (дружини) към Босилеград, обаче нямал толкова войска, а около 800-1000 души с обоза им и др(уги).

Като отивахме към водениците спряха ни на пътя и един сръбски войник или офицер бе, не се познаваше, предложи на г(осподи)н полковник Танев да заповяда на избягалите по баира всички кавалеристи да се предадат, или всички ще бъдем застреляни. На това предложение г(осподи)н полковник Танев отказа, обаче като сърбина даде заповед “за стрелба” г(осподи)н полковника се съгласи. Какво стана с тая заповед не зная. Подир един час дойде при нас командира на 10 сръбски полк и след кратък разговор с полковник Танев, той предложи същото, което предложи и първият. Навярно г(осподи)н полковник Танев пак не се съгласяваше. Даде се пак заповед “застрели”, а после “остави”. Навярно г(осподи)н полковник се беше съгласил. Когато г(осподи)н Танев започна да пише писмото на г(осподи)н ротмистър Веселинов, аз бидох изпратен под конвой да диря кмета, пристава и секретарбирника. Като ме намериха при тях в Общ(инското) управление, г(осподи)н Танев ми подаде писмото до ротмистър Веселинов, като ми каза опиши му положението и донеси. Сръбският полковник взе писмото от мен, погледна го, пак го подаде на г(осподи)н Танев, който му го прочете. След това сръбският полковник взе писмото и като ми го подаде каза: “Ако не донесеш нещо добро погубим те и сви други погубим, а и село с орудия разрушим”. Дали имаха оръдия не зная, обаче по всичко изглеждаше че нямат.

Аз се отделих от г(оспод)а офицерите без конвой, обаче в селото ме пак конвоираха по чия заповед не зная. Ала аз сполучих незабелязан от конвоя, който бе (воден) от един подофицер-сръбски, да се прехвърля в една багча, след това в един двор, дето намерих два коня от 6 к(оне)н полк. Взех единия и избягах към с. Извор. От тук отидох в село Гор(ни) Коритен, където намерих г(осподи)н подпоручик Петров, ранен в дясната половина на гърдите. Няколко войника готвеха кола да го закарат в Земен, а от там в болницата Радомир. Закараха ли го не зная.

От Босилеград излязох в 9 ч(аса) пр(еди) обяд. Какво е станало с след мен не зная.

На 10 к(ило)метра по шосето Кюстендил – Босилеград срещнах една дружина от 20 п(ехотен) (български) полк, чиито дружинен командир подполковник Попов ми заповяда да донеса горното в щаба на V армия. Също да донеса, че той заминава с дружината си към “Силни връх” (село) Добри дол и връх “Тичик”, за да брани (от) нахлуването на неприятелските войски по р(ека) Раянска (поскоро Треклянска) към дефилето на (река) Струма.

Подпис: Хр. Ст. Давидов

Очакваме с голямо нетърпение да ни съобщите, че сърбите не ще окупираат края ни

Ньойският договор от 27 ноември 1919 г. променя териториалното статукво между България и Сърбия. Появява се Западнопокраинският въпрос, който преминава през различни фази и продължава да бъде актуален в двустранните отношения. Известна е съпротивата на местното население срещу подписването на договора и неговото непосредствено прилагане. Около една година югославската държава забавя окупацията на тези краища, което създава предпоставки за различно тълкуване на предстоящите събития. Наравно с опасенията от бързо завземане на определените територии, българите от покрайнините се надяват на преразглеждане на договора, за което особена роля виждат в комисията, натоварена с прокарване на новата граница. Ньойският диктат определя трасето на границата по котли, което позволява да се търсят изгодни варианти за оставането на някои населени места в България. Такава възможност откриват от Изворското общинско управление и предлагат на министър-председателя Александър Стамболийски да се възползва, за да спаси селата Извор, Груинци и Белуг. Наравно с мотивите за българския етнически произход на населението се посочват основно причини от икономическо естество. Откъсването на

част от землищата и на връзките с пазарните средища според тях нанася непоправим удар върху населението, което ще доведе до обезлюдяването на тези села. На тази база от Изворска община виждат две възможности – или прокарането на такава граница, която оставя селата в България, или запазването на селските им землища неразделно от населените места. Втората възможност се придвижда с цел да се даде възможност на хората да запазят своя поминък.

В Регионален исторически музей-Кюстендил се съхранява препис на предложението на Изворското общинско управление, което в оригиналния си вариант се е придружавало от приложена карта на местността. Изглежда преписът е насочен към някоя институция и е счетоно, че не е необходимо прилагането на картата към документа. Въпреки тази липса текстът красноречиво говори за настроението и желанията както на местните българи, така и на администрацията. Определянето на границата по коти, без подробно описание, се приема като възможност за запазване на още една малка част от Кюстендилското Краище към България. Окупацията на Западните покрайнини от сърбите, преди окончателното определяне на границата от международната комисия, изглежда пресича всички опити за прокаране на един по-благоприятен за българите вариант. Документът се публикува без съкращения, като е осъвременен само правописът.

Препис.

Лично.

ИЗВОРСКО

Общинско управление
№ 831
22 май 1920 г.
с. Извор

До Господин Министър-Председателя

В ст. София

Многоуважаеми Господин Министре,

Напоследък зачестиха твърде много тревожни слухове за окупирането на нашия /Босилеградски/ край от сърбите. Към тях се притури и разпореждането на пограничните военни власти дето пренасят по-тежката покъщина от границата, снемат някои телефонни жици и пр. С това тревогата между населението вчера и днес се обръща едва ли не в паника.

Молим Ви, ако не е дошло ред за окупацията, да се съобщи на местните власти да успокоят населението, а ако ли ще се окупира, да се съобщи това по-отделно, за да може който не иска да остане под сърбите, да се изнесе на време.

Многоуважаеми Господин Министре,

Поверената ми Изворска община остава на самата нова сърбо-българска граница, определена с коти 1729,7 и 1053 според приложената тук карта и понеже горите, мерите, ливадите и нивите на селата Извор и Груинци остават вододелната линия, ако границата мине по вододела, тези села /от 250 къщи/ неминуемо ще бъдат запуснати.

Нашата настояща молба е, Многоуважаеми Господин Министре, да дадете инструкции на българските членове в комисията, когато смесената комисия доде на кота 1729,7 да хване вододела между Милевска и Груинска река, който вододел е и носи удобната граница между две държави, та като пресече само в един пункт Груинската река близо при вливането и в р. Драговищица и се насочи по билото Кремиково, ще стигне пак кота 1053 като това е показано с червената линия на приложената карта, а с това ще се спасят селата Груинци, Извор и Белут за България, договорът ще бъде пак изпълнен и ще се запазят от разорение повече от 250 семейства. Ако границата не би минала по указаните по-горе път червената линия за предпочитане е да обхване горите, мерите, ливадите и нивите на споменатите села, както е показано с моливът, за да се запазят от окончателно изселване и запустяване. Нашето население се поминува главно със скотовъдство и без мерите, ливадите, нивите, както и без горите, му е положението невъзможно да живее.

Очакваме, Многоуважаеми Господин Министре, с голямо търпение да ни съобщите, че сърбите не ще окупират края ни, за да се успокои населението, и сме с

Най-отлично към Вас почитание:

Изворски общински кмет: /п/ Р. Стойков

РИМ-Кюстендил, Нова история, Основен фонд, инвентарен № 7556.

Н.с. Ангел Джонев

“Вие сте младостта и красотата на нашата земя, вие сте нашата бъдна надежда”

Създаване и дейност на Задругата на девойките от Западните покрайнини

Клаузите на несправедливия договор от Ньой, подписан на 27 ноем. 1919г., откъсват от победената в Първата световна война България западните краища и ги придават към територията на новосъздаденото Кралство на сърби, хървати и словенци. Нежеланието да търпят чуждата власт, страха и ужасите от издевателства, убийства и безмилостна денационализация, принуждават хиляди българи от Покрайнината да изоставят домове, родители и близки, търсейки спасение в пределите на осакатеното Отечество.

Изправени пред трудностите на емигрантския живот, бежанците от поробените западни български краища, осъзнават необходимостта от организиране и единение. Започва спонтанно изграждане на бежански дружества в София и други населени места из страната. През 1924г. е създадена западнопокраинската бежанска организация, имаща за цел обединението на множеството българи, които напускат родните си огнища в навечерието и след сръбската окупация на Покрайнината, задоволяването на техните икономически и културно-просветни нужди, създаване на нормални условия за живот в България, а също и защита на останалия под чужда власт роден край и борба за неговото връщане към Отечеството.

Като нейна легална структура се създава Задругата на девойките от Западните покрайнини. На 14 февр. 1932г., в София се провежда учредителното събрание, на което присъстват около 80 девойки. Съставът на Временното бюро, избрано да ръководи събранието, се състои от трима души: председател – Н. Димитрова и секретарки – Г. Станкова и Недка Бозаджиева. Една от основателките на дружеството – Даринка Дракева, изнася доклад на тема: “Жената като общественичка, публицистка и ролята на западнопокраинската девойка в освободителната борба”, който предизвиква всеобщи и бурни акламации сред присъстващите. Взема се решение за създаване на Задруга на девойките от Западните покрайнини в България, като се приема и съответен устав, обсъден член по член и одобрен единодушно от делегатите на събранието. В учредителния протокол фигурират имената на някои от девойките, полагащи основите на това новообединително звено на бежанците – българи от останалите под сръбска власт покрайнини: Ел. Тодорова, Р. Димитрова, Даринка Дракева, Зорка Симеонова, Олга Боева, П. Иванова, Елена Василева, Б. Чавдарова, Б. Станкова, И. Младенова, Ст. Стасова, В. Вълкадинова, К. Николова, Недка Бозаджиева, М. Христова, Н. Николова, В. Миленкова, А. Бозаджиева, Цв. Спасова, Д. Николова, М. Петкова, Г. Станкова, Н. Димитрова, Ст. Захариева, П. Митова, К. Миленкова, Ив. Спасова, М. Николова, Цона Спасова, Н. Костова и др. За съжаление, липсата на достатъчно документални свидетелства не позволява да узнаем нещо повече за тях, някои от които влизат в избрания Управителен съвет, състоящ се от: председател – Н. Димитрова и членове – Г. Станкова, П. Баева, Т. Радкова, Б. Станчева, М. Христова, Недка Бозаджиева.

В задругата свободно могат да членуват емигрантки или деца на родители – емигранти “без разлика на вяра, народност и поданство”, от което проличава нейния демократичен характер.

Приетият устав е подписан от членовете на сформираното настоятелство с председател – Даринка Дракева, подпредседател – Недка Бозаджиева, секретар – Райна Данкова, касиер – Зорка Симеонова, съветници – Елена Василева и Цона Спасова. Уставът е утвърден с писмо № 6112 / 19 май 1932г. на Министерството на вътрешните работи и народното здраве. Отправена е молба до Софийския апелативен съд, дружеството да бъде регистрирано като “юридическо лице”. Задълженията на настоятелството е да се грижи “за постигането на целите на задругата и бди за точното изпълнение на устава и взетите решения в общите й събрания”.

Една от основните цели, които си поставя Организацията, е издигане авторитета и съхраняване на моралните устои на девойките –западноукраинки, материално подпомагане, поддържане у тях на постоянен интерес към всички обществени и културно-просветни прояви, съхраняване на националния дух, патриотизма и любовта към онеправданите ни сънародници, останали да живеят отатък изкуствено прокараната граница. Не маловажна задача е привличането на “неорганизираните девойки –западноукраинки”, а също и събирането на парични средства, за да бъде подпомаган Върховния комитет на западноукраинската бежанска организация.

Дейността на Задругата е изпълнена с разнообразни и интересни обществени и културно-просветни инициативи. Провеждат се научни беседи, концерти, седенки, излети, събират се членски вноски, дарения, доброволни пожертвования. В организацията могат да членуват действителни, почетни, благодетелни и извънредни девойки. Благодетелни членове са извършващите дарения в размер “не по-малко от 3000 (три хиляди) лева”, а извънредни, които и “след задомяването си по-желаят да останат” в Задругата.

Организацията разполага с “печат с елипсовидна форма и с надпис “Задруга на девойките от Западните покрайнини”. За нейн празник се обявява Цветница, а с неговото организиране и провеждане се заема настоятелството. Задругата е сред учредителите на Съюза на западноукраинските младежки и културно-просветни дружества в България. Преставя да съществува през 1934 г.

Стаили в сърцата си неописуемата болка от раздялата с родни огнища, родители, сестри и братя, тези достойни чеда на свидното на всички нам късче поробена българска земя, се сплотяват в името на съкровена надежда за по-добро бъдеще, полагайки основите на дружество, което, въпреки краткия си организационен живот, успява да се превърне “в деен кадър в помощ на всички западноукраински сдружения”. Задругата е съпричастна към болките и страданията на онези сънародници, чиято злочеста съдба, отредена им от “миротворците” в Ньой, бе да живеят в нескончаемия ужас на сръбския терористичен режим, безмилостен дори и към невръстни деца, крепени единствено от искриците надежда, от копнението един ден домовете им да бъдат отново неделима част от Отечеството.

Може би най-добрата оценка за високоблагородните и общественополезни инициативи, предприети от Задругата, са приветствените патетични слова на големия патриот Емануил Попдимитров на организираното на 24 април 1932 г. от Задругата тържество по случай празника Цветница: “Вие сте младостта и красотата на нашата земя, вие сте нашата бъдна надежда! Скромни весталки, които пазят свещения пламък на нашето семейно огнище, които бдят над неугасимия огън на любовта към род и родина! Вие все още пазите в сърцето си и в мисълта си спомена за родното място, образа на нашата скъпа земя, дето за пръв път сте видели Божието слънце, дето за пръв път сте произнесли светото име: мамо! на сладкия български език... Вие щастливо сте избрали за вашата група името задруга. Задругата е западноукраинска форма на живот. В нея са се развили ценните качества, които отличават нашия народ в тези краища, които поддържат духа у нашата девойка, качества, наследници на които сте вие... Не забравяйте родната земя, хубавата западноукраинска реч, поддържайте народните обичаи, не забравяйте песните и хората, носията и везмото, нравите и добродетелите на нашия край”.

Костадин Николов

Използвана литература:

Петров, М. Национално-освободителното движение в Западните Покрайнини /1919 – 1934/. С., 1995.

Бугарчева, Ел. Зидарова, Л. Българите от Западните покрайнини /1878 – 1975/. С., 2005.

15. 08. 2006 г.,
гр. Кюстендил

Босилеградчани членове на ВЗРО “Въртоп”

Рапорт на Държавна сигурност за дейността на дейци от Босилеградското дружество

София, 17 ноември 1942 г.

Дирекция на полицията
Отд(еление) Държавна сигурност
Разузнавач № 10327

До Господина
Началника на
отделение “Б”

В изпълнение на устната Ви задача, да събера сведения за лицата, дейци от Босилеградското дружество по случай прекратяване на досегашната дейност от годишния празник на същото, донасям Ви, Господин Началник, следното:

1. Милан Стоименов Топлодолски, роден в село Топли-дол, Босилеградско, жив(ущ) в София, ул. “Джовани Горини” № 8, председател на Босилеградското дружество, запасен капитан, бивш учител, понастоящем пенсионер. Взимал е живо участие в борбите на нелегалната Западно-покрайнинска организация “Въртоп”. Регистриран при Дирекцията на полицията досие № 23948.

2. Мито Стоянов Иванов, род(ен) в село Гложие, Босилеградско. Дългогодишен секретар-касиер на Босилеградското бежанско дружество в София. Ползува се с име на честен човек и родолюбец. Инвалид от войната, понастоящем пенсионер. Досие няма.

3. Стефан Неделков Мирчев, род(ен) в с. Милевци, Босилеградско, дългогодишен председател на бежанското дружество и член на Върховния комитет. Известен е като голям родолюбец и борец за освобождението на Западните покрайнини. Ползува се с име на много сериозен човек. Понастоящем на работа в Градустройствената дирекция, като техник. Регистриран при дирекцията на полицията досие № 24955.

4. Сава Гергинов, род(ен) в с. Топли-дол, Босилеградско, по занятие предприемач-строител. Бивш член на Върховния комитет, от организацията на бежанците от Западните покрайнини. Без особени прояви за дейност в организацията. Досие няма.

5. Георги Накев, род(ен) в с. Райчиловци, Босилеградско, о.з. капитан, основател и в последствие председател на Босилеградското бежанско дружество. В политическо отношение бивш пладненец. От 1934 год. е общински кмет в различни общини в Царството. Досие няма.

6. Емануил п. Димитров – професорът, е роден в с. Груинци, Босилеградско. Бивш председател на Върховния комитет на бежанците от Западните покрайнини и специален делегат при Обществото на народите за защита на малцинствата от Западните покрайнини. Добър българин и с големи заслуги към организацията. Досие няма.

7. Атанас Иванов, род(ен) в с. Извор, Босилеградско, жив(ущ) в гр. Кюстендил. Преди окупацията на родното му село е бил секретар-бирник, с идването на сърбите същите го назначават за кмет, обаче, не можейки да поднася режима, избягва в България. Работил е дълго време като чиновник в канцеларията на бежанците в Западните покрайнини. Член от Върховния комитет. Ползува се с име на голям родолюбец. Досие няма.

8. Александър Захариев, род(ен) в с. Долна-Лисина, Босилеградско. Деен член от бежанското дружество и дългогодишен председател на същото, главен организатор и дългогодишен член от Върховния комитет. Рег(истриран) при Дирекция на полицията дос(ие) № 64337.

9. Владимир Дончев Йонов, род(ен) в с. Райчиловци, Босилеградско, о.з. подполковник, уволнен от армията през 1937 год. Рег(истриран) в Дирекцията на полицията досие № 36189. Обект на службата през 1934 год. като много близък човек на Дамян Велчев. Повод на което е образувано досие. Активно участие не е взел на 19 май 1934 год., понеже по това време бил на лечение, обаче през 1935-1936 год., като офицер е продължавал да поддържа връзки с обекта в службата от 19 май, за което е уволнен в запас на армията. Взимал е участие в живота на организацията на Западните покрайнини, но когато след 19 май, е искал организацията да мине към така наречената тогава “Обнова”, е срещнал голяма съпротива от страна на настоятелството на дружеството за гдето иска да намеси организацията в политическите борби на страната и от тогава е гледан с презрение от бежанците.

10. Атанас Джонев, род(ен) в с. Радичевци, Босилеградско, член от Босилеградското дружество и взел живо участие в живота на същото. Ползува се с име на много сериозен човек и

голям родолюбец. Понастоящем е Софийски околийски управител. Регистриран в дирекцията на полицията досие № 41820.

11. Анто Стоименов Ковачев, род(ен) в с. Гложие, Босилеградско, по занятие дърводелец, на работа в Александровската болница от дълги години, деен член от дружеството и много добър българин. Досие няма.

12. Захари Колев, род(ен) в гр. Босилеград, по занятие адвокат, запасен офицер, инвалид от войните. Член на Върховния комитет на бежанците от Западните покрайнини. Добър българин. Досие няма.

13. Величко Мицев, род(ом) от с. Рикачево, Босилеградско, запасен фелдфебел, пенсионер. Деен член от бежанското дружество и председател на същото в гр. Кюстендил. Фанатизиран българин. Досие няма.

14. Стоян Пейчев Здравков, род(ом) от с. Извор, Босилеградско, понастоящем чиновник в картографския институт. Деен член от дружеството и добър българин. Досие няма.

15. Евстати Захариев, род(ом) от с. Божица, Босилеградско, бивш член на Върховния комитет, много добър българин. По занятие търговец – доставчик на различни стоки от Германия и др. учреждения. Досие няма.

16. Стефан Йорданов е род(ом) от гр. Босилеград – основател на бежанското дружество и дългогодишен секретар на същото. Ползува се с име на добър българин. Досие няма.

17. Любен Йорданов Антонов, род(ом) от с. Горни Коритен, Кюстендилско, по занятие учител, член на нелегалната организация “Въртоп” и взел живо участие в борбите на същата в Югославия. Голям националист. Досие няма.

18. Владимир Йосифов Керавски, род(ом) от с. Ресен, Босилеградско, деен член на нелегалната организация “Въртоп”, дългогодишен началник група в Кюстендилската окръжна полицейска инспекция, понастоящем разузнавач в щаба на войската. Голям националист, регистриран при Дирекцията на полицията досие № 23527.

20. Игнат Станков Мицов, род(ен) в с. Рикачево, Босилеградско, член от нелегалната организация “Въртоп” и секретар на младежкия съюз на организацията на Западните покрайнини. Добър българин. Регистр(иран) при Дирекцията на полицията досие № 41491

21. Асен Пашев Стаменков, род(ом) от с. Извор, Босилеградско, член от секретариата на младежкия съюз от организацията на бежанците от Западните покрайнини. Понастоящем кмет на гр. Радомир. Ползува се с име на много добър българин. Досие няма.

22. Драган Йорданов Станчев, род(ом) от гр. Босилеград, деен член от организацията на бежанците от Западните покрайнини и съюза на младежката организация, към която има големи заслуги. Ползува се с име на много добър българин. Досие няма.

23. Никола Йорданов Велков, род(ом) от село Божица, Босилеградско, член на младежката организация и нелегалната такава “Въртоп”, по занятие предприемач – строител. Ползува се с добро име, в сред познатите си. Голям националист. Регистр(иран) при Дирекцията на полицията досие № 8668

24. Павел Тасков, род(ом) от с. Чуденци, Босилеградско, член и секретар на Босилеградското бежанско дружество. По занятие адвокат. Ползува се с име на добър българин. Досие няма.

25. Стефан Стоянов, род(ом) от с. Гложие, Босилеградско, член в дружеството на бежанците от основаването му. Понастоящем чиновник в Александровската болница. Ползува се с име на добър българин. Досие няма.

26. Владо Игнатов, родом от с. Долна Лисина, Босилеградско, член на бежанското дружество от Босилеградско в София. Чиновник в Александровската болница, добър българин. Досие няма.

28. Павлина Борисова Йосифова, род(ом) от с. Извор, Босилеградско. Известна на службата за съмнителните й връзки с бившия сръбски пограничен офицер поручик Благой Нешич, повод на което на същата е правено обиск, задържана, водено дознание, а от друга страна за връзките й с известни на службата тогава контрабандисти от Кюстендилско, които са били улеснявани от сръбските погранични власти при преминаване на границата за вършене на контрабанда. При всяко нейно отиване в Югославия, е чакана на бившия пропускателен пункт Стрезимировци от сръбски офицери. Установявана е да посещава бившето Югославянско консулство в София, да ходатайства за даване на визи на нейни близки. Регистр(ирана) при Дирекцията на полицията досие № 44888

29.Георги Стоянов, родом от с. Долна-Лисина, Босилеградско, член на бежанското дружество от Босилеградско, активен деец в просветна и организационна работа. Досие няма.

Сведения за свещеник Велин Д. Личаров, Йордан Стоименов, Младен Здравков, Рангел Михайлов Николов и Аначко Михайлов няма, защото същите не са живяли в пределите до 1941г. на Царството.

Разузнавач № 10327, II група
(К. Антонов)

(“Архивите говорят” – Българите от Западните покрайнини (2878 –1975)

КНИГА КОЯТО РАЗБУНИ ДУХОВЕТЕ В ЦАРИБРОД

“Цариброд”, С., 2005, автор: Богдан Николов

Неуморимият изследовател на Царибродско, Богдан Николов, издаде поредната си книга посветена на неговия роден край, която както и в повечето случаи досега предизвиква различни емоции и коментари, но и похвали за нещо което за пръв път излиза на български език в Западните покрайнини. Оказа се, че летописната книга за Цариброд пак е подразнила местните власти, щом я посрещнаха с гробно мълчание отказвайки даже и да закупят част от нейния тираж за нуждите на градската и ученическите библиотеки. Местните величия и новоизлюпението “правозащитници” от Националния съвет след като не се намериха в списъка на “известните личности” предпочетоха да бойкотират автора и книгата. Може би ако бяхме в 1968-а година и тази книга подобно на “Димитровградската хроника” щеше да бъде иззета и унищожена. Добре че времената са други, макар и със същия начин на мислене от времето на миналия век.

Книгата

“Цариброд”- съдба и призвание е плод на дългогодишен труд който автора както и много пъти досега посвещава на родния си край и града в който е прекарал голяма част от житейския си път. Книгата е печатана в София (което няма как да е харесало на някои) от издателство “Парадигма” със спомоществователството на българското Министерство на културата. Редактор на книгата е проф. Кръстю Манчев, роден в царибродското село Верзар, докторирал история в София и дълги години завеждал секцията по балканистика в Института по балканистика към БАН..

От хронологичната таблица на най-важните събития в книгата научаваме, че в турските източници от 1433 г. са оставени данни за царибродските села: Болевдол, Брайковци, Вълковия, Горни и Долни Криводол, Изатовци, Каменица и Сенокос. Първите средновековни пътеписци минали на път за Цариград през Цариброд описват селището като “градче”, “бедняшко село” или “едно лошо село”. Стефан Герлах (1573) отбелязал, че в него “срещнал полудиви хора с дълги коси”. От книгата читателят може да научи че в “Третия Зографски поменик” (1527-1728) “град Пирот и Високът са записани като български земи” и че през 1864 г. “в Цариброд се заселили черкези”. В градчето тогава имало “150 къщи, като в 40 от тях се настанили черкезите”. През 1871 г. френският учен Феликс Каниц открил на света местностите Висок и Забърдието в Царибродско; същата година Васил Левски посетил Шияковския манастир “Св. Архангел” край Костинброд, Брезник, Погановския манастир “Св. Йоан Богослов” и Пирот. Сред важните събития в Царибродско е и състояният се на 28. 09. 1919 г. митинг в Цариброд срещу Ньойския договор. На него присъствали 25 000 души, което ще рече целия град и околията. Научаваме, че след атентата в църквата “Св. Неделя”, на 16. 04. 1925 г. в Цариброд имало арести. На 24. 09. 1941 г. в Цариброд била открита смесена гимназия на български език а на 20. 02. 1950 г. градът бил преименуван в Димитровград. През 1967 г. в Димитровградската (Царибродска) гимназия обучението започнало да се провежда на

сръбски език. И така все до 2003 г., когато броят на българите в Сърбия се свил до печалната бройка от 20 497 души.

Съдържанието

на книгата обхваща 14 раздела: просвета и култура, наука, литература, изобразително изкуство, право, медицина, музика, техника, икономика и политика, военно дело, спорт, църква и краезнание, с регистър на имената на известни в определена област царибродчани. Последното може би най-много подразни някои хора които имената си не видяха на страниците на тази книга. Все пак, Богдан Николов си е направил труда да доближи до днешните поколения богатата библиография на българи, живяли, творили и борили се за този град в различни епохи и по различно време. Сред тях са и пазарджишкият художник Георги Машев и прочутия литературен критик д-р Кръстю Кръстев и писателят Константин Константинов и съпругата на Иван Михайлов, Менча Кърничева и революционера от село Поганово, Асен Николов – Комитата и водача на Трънското въстания капитан Симо Солов и героя от Сръбско-Българската война, подполковник Пачев...

В рубриката “Църква” сред имената на българските свещеници, живеели и служили в Цариброд в края на миналия век, намираме информация за поп Никола Йоцев от село Белевдол. На него сръбските власти в навечерието на Сръбско-българската война (1885) предлагали 1 000 наполеона, ако успее да вдигне въстание в района на Висока с цел тези краища да бъдат присъединени към Сръбското кралство. Поп Никола отказал предложението, с което се издигнал в ранг на най-уважаваната личност в Царибродско. Има ли днес такива доблестни хора, не мога а де не попитам!? Много интересна е и информацията която получаваме от рубриката “Паметници”. На територията на Царибродска община най-много са паметниците от времето на “антифашистката съпротива” и заключителния етап на Втората световна война а най-малко от периода на 1885-1944-та. Всякаш историята на Цариброд започва с антифашистката съпротива, в памет на която са построени 13 паметници, чешми и бюстове. Оказа се че има и такъв от времето на ИБ-то построен в село Сливница в памет на загинал сръбски граничар “в престрелка с български диверсанти през 1951г.” Останалите паметници са два на брой, от които единият е на Нешково (без надпис и без кости), другият е в окаяно състояние и се намира в село Вълковия, построен от близки и роднините на загиналите в Първата световна война българи от височките села на Царибродско. Към тях можем да добавим и съборения на земята турски паметник в село Изатовци.

Изцяло отдаден

на фактографията, Богдан Николов се спира и върху един непознат за нас факт и той е свързан с провеждането на Българо-сръбска учителска конференция в Цариброд (22-24. 04. 1945) на която в духа на интернационализма била приета Резолюция в 7 точки, в които се настоявало за “прочистване на просветните редици от фашистки елементи и унищожаването на всички учебници, които нямало да бъдат полезни за новото възпитание и образование на подрастващото поколение”; за “създаване на нова история с правилен мироглед по отношение на учениците”, което трябвало да помогне “в изграждането на братските отношения между българския и югославските народи”. Най-страшното в Резолюцията е обаче решението “да се покани Николай С. Державин, както и югославските и българските историци и етнологзи, на съвместно заседание да предложат решения за изготвянето на нови истории на България и Югославия за да се хвърли светлина върху българо-сръбските отношения в миналото, които били повод за разрастване на шовинизма”. Полезна информация за всички които се занимават с проблемите на българското национално малцинство и особено с неговото образование и политиката на държавата майка към него.

И за край

аз като автор на тази статия и като човек имал удоволствието да се познава с Богдан Николов и да поддържа добри приятелски отношения с него и неговото семейство, не мога а да не кажа, че Богдан Николов е направил голямо постижение да остави в наследство на своя град един творчески труд, върху който хората ако нищо друго, то поне да могат да мислят какво някога са били техните съграждани и сънародници и докъде са стигнали днес. Той може като всеки автор да е пропуснал някои факти в книгата, защото би било невъзможно всичко да е събрал на едно място, може да е

пропуснал някои лица воден от своите авторски съображения, може да е изпуснал отпредвид факта, че някои хора пак ще пожелаят и тази книга подобно на “Димитровградската хроника” от 1968 г., също да бъде забранена, но при всички случаи той не е премълчал онези неща, които други автори премълчаваха и от които някои хора все още се страхуват. А именно, че Цариброд е имал свои герои много преди 1945 г., които с пушка или с перо са се борили за истината и правата на своите сънародници.

За това на критиците в Цариброд, които с нищо няма да се впишат в историята на своя град предлагам да прочетат книгата на Богдан. Предлагам я и на онези български политици, които продължават да изграждат своята политика на добросъседство със Сърбия единствено и само върху основите на българския интернационализъм. Предлагам я и на онези, които отдавна са се прекръстили и смятат, че не са българи. В края на краищата, предлагам я на всички, защото в става дума за книга която разбуни духовете в заспалия от летаргия и ни依лизъм, Цариброд.

Зденка Годорова

“Българите извън България” 1878 – 1945

В по-миналия 19 век хората са вярвали искрено, че всяка нация ще има щастието да живее в своя държава, но днешната действителност жестоко ги опровергава. Колцина са народите, които са удовлетворени, че “не граничат със самите себе си”? Това налага те да се пръскат и обитават близки и далечни земи в условията на глобализацията на все по-отесняващото “Световно село”. Разликата между Родина и Отечество става все по-голяма и трудно може да бъде предотвратена поради скоростното движение на “потоците” на преселението.

Предлаганата на вниманието на любознателните читатели книга е крайно навременна, защото представлява цялостна картина за разселването на българите по света. В нейните страници са събрани грижливо разнообразни по произход сведения, които придават на труда достоверност и научна обективност. Като се имат предвид острите спорове и противоречивите твърдения на представители от съседни и по-далечни държави, точно този подход е верен и необорим. Колкото и да ни убеждават, че етническите корени на малцинствата подлежат на подрязване с “ножицата” на чуждата власт и нещо повече – на подмяната с други, миналото едва ли може да бъде безследно заличено дори чрез правото на силата.

Авторът успява да “подреди” движението на българите във времето и пространството, показвайки и доказвайки как и къде са живели през вековете. Той се справя с една трудна задача, понеже промените на пределите на народността ни землице са резки и значителни, а диаспората непрестанно се “разпръсква” и разширява. Числата не са постоянна величина, а и националното самосъзнание може както да укрепва, така и да ерозира. Така, че всеки глас “Аз съм българин” трябва да се брои и отбелязва, тъй като е израз на самоопределяне, а и на смелост пред забраната да бъдеш такъв.

Четейки следващите страници, човек изпитва обяснима гордост, че българите по света излъчват достойни имена в науката, изкуствата и спорта. Техните качества са признати в страни с безпоощадна конкуренция. Примерите, достойни за похвала, трябва да ни дадат самоувереност, че щом успяваме зад граница – длъжни сме да успеем и в Отечеството, откъдето тръгват по широкия свят хиляди талантиливи младежи.

Настоящата книга напомня за необходимостта да заздравяваме връзките с нашите сънародници “наоколо” и по-далече. България се нуждае от своите чедра, но и те да мислят за нея. Съвременната глобализация идва да ни подсказва, че съхраняването на националната идентичност означава да имаш собствено лице пред света. “Доброволната асимилация” с цел по-висок стандарт на живот не е морално оправдание, защото тя прилича на икономическа принуда. Смяната на местоживеенето в търсене на “по-добро бъдеще” не бива да води до подмяна на националната принадлежност в името на т.нар. “универсален човек”.

Инстиктът за национално самосъхранение е последната надежда за оцеляване на народите във време на масови преселвания от Изток на Запад и от Юг на север. Тази книга дава вярна представа за стремежа на българите да намерят своето осъществяване в по-напреднали страни, както

нарастващия натиск на представители от други народи да влязат в “Крепостта Европа” през вратата на нейната югоизточна кула. Историята не търпи ненаселени пространства извън пустините и ледовете и земя благословена като българската привлича множество погледи.

Практическата полза от предлаганата книга е в предупреждението, че както българи напускат Отечеството, така и трябва да се помисли за тяхното завръщане или заселване. Това важи преди всичко за българите в Молдова, Украйна и чак в Средна Азия. Заплахата от “претопяване” вече не е толкова видима, а съвременната епоха предлага по-изтънчени начини на “приобщаване”. За предпочитане е съхранилите се досега българи да се завърнат в Отечеството и да допринесат за опазване на ядрото на нацията.

Направеното от д-р Йордан Колев в други държави е дело на цяло ведомство. Той борави умело с езика на фактите, прилагайки същевременно метода на съпоставянето и сравняването. Препоръката ми е да продължи изследването и за времето след Втората световна война, включително съвременното състояние на българщината извън отрязаните предели на българската държава. Ние, българите, имаме вредната привычка да се делим на “вътрешни” и “външни”, сиреч “емигранти”, която трябва да бъде преодоляна в името на националната кауза. Дори и един българин да е “запратен” от съдбата някъде “на края на света”, той трябва да е отбелязан в компютъра с трите имена и месторождението. За да имаме не само вековна история, но и далечно бъдеще, ще се наложи да премахнем границата между “ние” и “онези” с оглед на променящото се съотношение.

И накрая, колкото и да не желая да досаждам, тази книга трябва да бъде настолна за политиците, за които държавните граници са тесни. Нека не забравят, че България е по-голяма от тази изобразена на картата и всъщност няма “Друга България”. България е една тук и по света. Тя е такава, каквато я представим на другите, защото да си българин не е само въпрос на рождение, а и на възпитание и обгрижване. Образно казано, тя е като майката, която “трепери” за децата си, а после те са в дълг да се грижат за нея “на стари години”. Българите “извън” България трябва да останат в нея с паметта, мислите и мечтите. Думата “емигрант” ще изгуби смисъл в епохата на глобализацията, както и измамното самочувствие да бъдеш “гражданин на света”.

Сръбският “поет на всички времена” от Босилеград

Когато преди девет години известния наш краевед и изследовател на Босилеградско Александър Младенов, публикува първите си статии във в-к “Братство”, че известният “сръбски поет на всички времена” Мирослав Антич е син на българин от Босилеград, едни не можеха, други не искаха да повярват, а трети, ако можеха, с удоволствие биха изгорели написаното. Нямам никакво основание да се съмнявам в добросъвестността на автора и фактите които той изнася. Съдбата на Мирослав Антич е показателна за десетки хиляди наши сънародници които, напускайки родния край и лишени от моралната подкрепа на майката родина, в интерес на чисто човешките неща каквито са семейство, работа или кариера, волно или неволно забравиха баща и майка, роднини и роден край и грижливо скривайки националния си произход, понякога се изкачваха доста високо по стълбите на държавната иерархия.

Мирослав Антич, естествено, никога не е казал, че е българин, но е споменавал, че е босилеградчанин. Показателно е, че се е “декларирал” като циганин, воятно в знак на протест и презрение към ония които са знаели истината и са го гледали с известна доза презрение. В масовата сръбска култура българите винаги са били гледани с висока доза на презрение и дори отвращение.

Истината е, че дядо му по бащина линия, Никола Антоф, е дошъл в Босилеград от село Шишковци, Кюстендилско, и се е оженил за Христина, дъщеря от известна босилеградска фамилия. Бил е собственик на хлебопекарница и гостилница в Босилеград. Имал е двама синове – Борис и Ненко. Борис е изучил електротехнически занаят и е заминал някъде в България където му се губят следите.

Другият му син Ненко Антоф (Антич) е роден през 1904 година. Завършил е основно училище и прогимназия в Босилеград и е постъпил в гимназията в Кюстендил. След събитията около 1920г. се е завърнал в Босилеград и се е записал в Държавното учителско училище във Враня. Напуска Враня и заминава в Учителското училище във Вършац и се е дипломирал през 1925/26 година.

Учителствал е на няколко места във Войводина и се е установил в Мокрин където се е запознал със съпругата си Мелания. 1932 година им се ражда първият син Мирослав а след това и дъщерите Мария и Йелена.

Баща му Ненко Антов (Антич) е починал през 1959 година. Пазил е спомени за българския си произход и Босилеград, пеел е български песни в приятелски кръгове, и е заявявал че е българин по баща, но след смъртта на родителите си престава да идва в родния си град.

Младият, всестранно надарен Мирослав Антич започва да осмива комунистическите величия и бива причислен към “вътрешните врагове на партията, идеологията и държавата”. Мирослав е принуден да избяга от Нови Сад и отива в Белград. Година по-късно “случаят Антич” е позабравен и отново се връща в Нови Сад.

Разкъсван от вътрешните си противоречия Мирослав Антич се отдава на крайно бохемски начин на живот и на 50 годишна възраст излиза в пенсия, както казва заради това, че не може да поднесе натисците за партийност в литературата. Бил е сърдечно болен и организмът му, отслабен от алкохола, не издържа. Умира на 26 юни 1986 година от сърдечен удар оставяйки шест деца след себе си. Майка му Мелания и сестрите Мария и Йелена остават да живеят в Панчево.

На разни литературни срещи е заявявал, че е от Босилеград мечтаейки някога да се завърне в родния си край. Не му се е осъществила мечтата. Велик поет, писател, филмов сценарист, художник, журналист и пр. оставя голям творчески опус след себе си.

В официалните биографии на Мирослав Антич пише само, че е роден в Мокрин. Няма нито една дума за босилеградския му и български произход.

През 1999 година бе сниман документален филм за него. И в него не се спомена нищо за това. Сърбия продължава да се гордее с творческия опус на Мирослав Антич. Но сръбските му колеги, историци, журналисти и всички останали като че ли се срамуват от българския му произход. За това естествено няма никаква причина. Мирослав Антич може да изпълни мисията си само когато и някои сърби почнат да се срамуват от ксенофобията си.

Почитателите на неговата поезия са му издигнали паметник в Нови Сад.

В Босилеград все още никой не се интересува него.

Иван Николов

Министерството на образованието и науката на Република България информира за следното:

Право да приемат и обучават студенти на територията на Република България имат само висшите училища, които са акредитирани от Националната агенция за оценяване и акредитация, създадени са с Решение на Народното събрание и за които Министерският съвет е утвърдил броя на приеманите за обучение студенти за съответната година.

В страната се предлагат услуги от множество юридически лица (търговски дружества, сдружения и фондации), създадени по търговския закон или Закона за юридическите лица с нестопанска цел, които заявяват, че предлагат обучение за придобиване на висше образование.

Министерството на образованието и науката напомня на всички кандидат-студенти, че в България висше образование на образователно-квалификационните “специалист по”, “бакалавър” и “магистър” и образователно-научната степен “доктор” може да се придобие единствено в официалните признатите и акредитирани от държавата висши училища.

Съгласно Закона за висшето образование чуждестранни висши училища не могат да разкриват свои поделения на територията на Република България.

Министерството на образованието и науката предупреждава, че дипломи на лица, чието обучение е проведено в Република България от “поделение” на чужди университети, които не са открити по реда на Закона за висшето образование, няма да бъдат легализирани.

Висшите училища в Република България са държавни и частни.

Държавни висши училища

1. Аграрен университет – Пловдив
2. Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство – Пловдив
3. Академия на Министерството на вътрешните работи – София
4. Великотърновски университет “Св. Св. Кирил и Методий”
5. Висше военноморско училище “Н. Й. Вапцаров” – Варна
6. Висше строително училище “Любен Каравелов” – София
7. Висше транспортно училище “Тодор Каблешков” – София
8. Военна академия “Г.С. Раковски” – София
9. Държавна музикална академия “Проф. Панчо Владигеров” – София
10. Икономически университет – Варна
11. Колеж по телекомуникации и пощи – София
12. Лесотехнически университет – София
13. Медицински университет – София
14. Медицински университет – Пловдив
15. Медицински университет – Варна
16. Медицински университет – Плевен
17. Минно-геоложки университет “Св. Иван Рилски” – София
18. Национална академия за театрално и филмово изкуство “Кръстьо Сарафов” – София
19. Национален военен университет “Васил Левски” – Велико Търново
20. Национална спортна академия “Васил Левски” – София
21. Национална художествена академия – София
22. Пловдивски университет “Паисия Хилендарски”
23. Русенски университет “Ангел Кънчев”
24. Софийски университет “Св. Климент Охридски”
25. Стопанска академия “Д. А. Ценов” – Свищов
26. Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии – София
27. Технически университет – Варна
28. Технически университет – Габрово
29. Технически университет – София
30. Тракийски университет – Стара Загора
31. Университет за национално и световно стопанство – София
32. Университет “Проф. Асен Златаров” – Бургас
33. Университет по архитектура, строителство и геодезия – София
34. Университет по хранителни технологии – Пловдив
35. Химикотехнологичен и металургичен университет – София
36. Шуменски университет “Ел. Константинов Преславски”
37. Югозападен университет “Неофит Рилски” – Благоевград

Частни висши училища

38. Американски университет в България
39. Бургаски свободен университет
40. Варненски свободен университет
41. Висше училище по застраховане и финанси – София
42. Европейски колеж по управление и икономика – Пловдив
43. Земеделски колеж – Пловдив
44. Колеж по икономика и администрация – Пловдив
45. Колеж по мениджмънт, търговия и маркетинг – София
46. Колеж по туризъм – Благоевград
47. Колеж “Телематика” – Стара Загора
48. Международно висше бизнес-училище – Ботевград
49. Международен колеж – Албена
50. Нов български университет – София

Международен семинар

От 13-ти до 17-ти август, в град Смолян бе проведен международен семинар организиран от неправителствената организация "Балкански Младежки Клуб" от Пловдив. Темата на семинара беше "Вашата работа за общественото включване на младите хора от малцинствата". В семинара участваха млади хора от: България, Сърбия, Македония, Румъния и от Обединеното Кралство. Целта на семинара беше насърчаване на младите хора от малцинствата на балканските страни с цел по-добра интеграция в обществата в които живеят.

Морето зове

Великденската приказка продължи чак до турския курорт Кушадасъ. Както знаем, миналата година четиримата финалисти на Великденския фестивал по чупене на яйца спечелиха право на безплатна осем дневна почивка в Кушадасъ. Почивката бе организирана от неправителствената организация "Заедно за децата" от София. Удоволствието от престоя в Кушадасъ изпитаха още 19 души босилеградчани които решиха да използват офертата и да тръгнат заедно с децата. За разлика от наградените те, естествено си платиха почивката. Ръководител на групата бе Александър Димитров и почивката се състоя от 30 юни до 7 юли. Това бе и първата група летовници в организация на КИЦ-а в Босилеград.

Втората група

наброяваше 50 души от Босилеград, Буяновац и Сурдулица и тя прекара почивката си от 20 до 30 юли в китното черноморско градче Китен. Те също летуваха на собствени разноски и бяха настанени в уютния хотел "Синяя". Групата от Буяновац всъщност представляваше един танцов състав с неговия ръководител Слободан Димитриевич. И те дадоха доверието си на КИЦ-а в Босилеград който отдавна доказва организаторските си способности при организирането на подобни почивки.

Третата група

беше най-голяма и най-симпатична. Това бе групата която по традиция се финансира от Народното събрание на Република България. Тази година тя се събра в почивната станция "Плевен" в черноморския курорт Обзор и прекара там почивката си от 30 юли до 9 август. От стотината желаещи КИЦ-а избра петдесетина деца и родители сред които се постара да включи повечето от родителите и децата които тази година изразиха волята си да учат на български език. Ръководители на групата бяха Мая Николова, Александър Димитров и Лиляна Григорова. Към групата се придружиха още седем души които си платиха разноските за почивката. Любезният персонал начело с ръководителката Поля Борисова направиха всичко възможно летовниците да се чувстват уютно.

Четвъртата група

от 50 души също почиваха на собствени разноски в Китен от 31 юли до 10 август. Тоя път в групата преобладаваха босилеградчани живеещи във вътрешността на Сърбия и една група от Сурдулица. Те също се настаняха в хотелите “Гея” и “Синая”. Съорганизатор на КИЦ-а в последните две групи бе туристическата агенция “Милди” от София с която КИЦ-а вече втора година развива приятелски и делови отношения.

Така че тази година общо 183 летовници с помощта на КИЦ-а в Босилеград прекараха почивките си в Турция и на българското крайбрежие. Няма никакво съмнение че тази бройка можеше да бъде и много по-голяма. С многобройните си контакти и делови връзки, КИЦ-а в Босилеград с малко повече усилия и с помощта на туристически агенции от България би могъл да привлече много повече летовници от Сърбия на българското крайбрежие. Тъй като и Основното училище в Босилеград организираше почивки в България за учениците си и взимайки предвид и ония които си отиваха сами, спокойно може да се каже че и тази година много босилеградчани прекараха почивките си в България.

Радко Стоянчов

Цел в живота

Животът е ценност, от която зависи сегашното и бъдещо положение на човека. Зависи от самия човек, от неговите възгледи за живота и целите, които си поставя в него. Кратък е животът, мимолетен. В Библията той се сравнява с трева, която бързо изсъхва, с полски цвят, бързо прецъфтяващ. Затова съобразно краткостта му трябва да се осмисля добре. Човек, с оглед на потребността да си осигури добър живот, трябва да насочва и усилията си. Но трябва да се помни, че колкото повече се издига в очите на другите, било с високо служебно положение, било с материални възможности, толкова и опасността да падне е по-голяма, а падането – по-катастрофално. Колкото едно тяло е по-голямо, толкова и неговата сянка е по-голяма. Към грешките и слабостите на по-малките, по-обикновените в живота хора са низходителни, но към тия на стоящите на високи и отговорни места са безпощадни. Това е тъй, защото лошият пример на големия, знатния в обществото има много по-голям обсег на влияние. Човек трябва да си поставя цел в живота и тази цел трябва да бъде висока и благородна, да съответства на неговото предназначение в света. Той трябва да има правилен поглед в живота, за да бъде и целта му на висота. На прочутата мраморна кариера в Карара – Италия, някога един скулптор отишъл да търси подходящ камък за една мраморна статуя. Направило впечатление внимателното му разглеждане на каменните блокове и каменоделците запитали:

- Какво търсиш?
- Търся светец – сериозно отговорил скулпторът.
- Светец ли? – изсмели са каменоделците. – Търси го в църква. Защо го търсиш между камъните?

Скулпторът се усмихнал, продължил да разглежда мраморните отломъци и когато погледът му се спрял на подходящ камък, извикал:

- Ето, там е светецът – и поръчал оня камък да бъде извозен в Рим, в ателието му, където изваял от него величествена статуя на светец.

Животът е една грамадна кариера. Хората са каменоделци. Всеки от нас е ваятел на собствената си съдба. Този, който се покаже изкусен, ще извае своя духовен образ с такива идеални линии и черти, които да напомнят образа на светец. Животът е такъв, какъвто си го направиш. Зависи от теб. Той ще бъде красив и приятен, ако се трудиш върху себе си. Ако отсичаш от себе си всичко онова, което огрубява твоя духовен ръст, ще израснеш добре. Ако не се ръководиш от възвишен идеал и не проявяваш старание, твоята личност ще остане един груб, неоформен камък, който с нищо не ще допринесе за красотата в живота. Красотата и дълготрайността на статуята зависи от скулптора. Материята е една и съща. Всички сме човечи – потомци на Адам с греховни наклонности. Но благодарение на своето усърдие някои се издигат духовно до святост в нравствения си лик. Човек трябва да има пред духовния си поглед свършения образ на Господа

Иисуса Христа. Нравствено съвършенство, святост трябва да бъде стремежът и целта на всекиго в живота. В живота човек трябва да проявява самостоятелност. Не бива да подражава на всичко, което му харесва у другите. Да бъде сляп в подражението, значи да живее и действа безразсъдно. Безразличното, безогледно подражание довежда до ограничение, дребност, суета, лекомислие, надменност, високомерие, престоленост и лицемерие. Това са отрицателни черти, които пречат на духовния растеж. С оглед достойнството на човека трябва да се подражава само на онова, което краси душата, а именно – добродетелта. Тялото и душата са тъй свързани, че взаимно си дават отражение. Един мъдрец казал на сина си, който искал да пътува далече по света: “Иди, сине мой, но запази чертите на лицето си!” Правилно – добротата и добродетелта се четат по лицето. Порокът го разваля, добродетелта го прави светло – отразява невинността. Във всички трудни моменти тия, които искат да носят името “борци в живота”, трябва да проявяват смелост. Без смелост значи нищо да не се решава, да няма възход. Като говорим за смелост, разбираме разумна смелост – смелост в стремеж към доброто. Безразсъдната смелост или самонадеяност принижавя човека, както и безразсъдният страх. Да виждаш страх там, където няма, е безразсъдно. Да трепериш и бягаш от малки опасности, значи нищо да не предприемаш. Силата на духа е опора и крепост на всички добродетели. Без това трудно се върви напред към поставената цел. Да мислиш постоянно за възможни пречки и мъчнотии в работата, е равносилно да бездействаш. Отчаянието трябва да бъде далеч от тоя, който гледа напред и все напред. Изпуснатите добри моменти и възможности в живота не трябва да отчаяват смелия. “Животът започва от 50-те години на човека” – казва Катон. На тази възраст човек започва да твори, и то най-плодовито, защото тази възраст съчетава способност и мъдрост. Тази възраст е разцветът на творческите сили. Затова бъди решителен, не малодушен в живота. Не се колебай да действаш, когато законен мотив ти диктува да сториш това, и устремът напред ще се увенчае с постигане на поставената цел. Човек трябва да избягва крайностите и да има далновиден поглед. Съгласно едно арабско предписание: “Не казвай всичко, което знаеш, защото онзи, който казва всичко, което знае, казва и онова, което не трябва да казва. Не прави всичко, което можеш, защото онзи, който прави всичко, което може, прави често и онова, което не трябва да прави. Не вярвай на всичко, което чуваш, защото онзи, който вярва всичко, което чува, вярва и което не съществува. Не се хвали с всичко, което имаш, защото онзи, който се хвали с всичко, което има, често се хвали и с онова, което няма!” С други думи, това предписание изисква във всичко внимание и умереност. “Всичко изпитвайте, о доброто се дръжте” – казва св.ап. Павел. За да има достойна цел в живота, за да извае желанието си духовен лик, в духовно облекло достойно за Бога, човекът трябва да работи с длето на живота върху следните добродетели:

- Въздържание – да не прекалява в нищо – ни в ядене, ни в пиене, ни в позволени развлечения, колкото това да изглежда приятно и привлекателно.
- Искреност – да не си служи с лъжа, изопачаване или заобикаляне на истината. Да мисли често само за доброто; да се труди почтено и смирено.
- Справедливост – да не уврежда никого, било съзнателно или по небрежение.
- Естетичност – да има усет към реда, симетричното, красивото хармоничното. Всичко да се върши своевременно, непринудено, с желание. Всяко нещо у дома да си знае мястото. С други думи, да има обич към реда и красотата. Това значи да имаш добра, благородна цел в живота.

Далече от дома

Когато си далече от дома
И чуеш звън от сребърна камбана,
За миг се спри и обърни глава
Към всичко скъпо, дето там остана.

Когато си далече от дома
В църковната камбана ще се слеят
Тъга и обич, бащина земя
И топли майчини очи ще греят.

Когато си в далечната страна
Носи във себе си една звезда
От твоето красиво детство
С невидимото си вълшебство.
Когато си в далечните земи,
С орфеевата цитра разкажи
За розите, морето и цветята,
С палитра рисувай небесата.

Когато си далече от дома
И чуеш звън от сребърна камбана,
Прати веднага с първите ята
Усмивка към дома, с лъчи огряна!

Конници

Всеки носи своята светлина,
Всеки търси топлота и обич.
Доживяхме страшни времена,
До кога със нашта тежка орис?!

Огънят припламва от искра,
От една искрица любородна.
Конници препускат във нощта,
Носят те икона чудотворна.

Припев: Конници, конници,
Смели български деди.
Пратеници с дух и меч,
Горди български орли.
Конници, конници,
Идват толко от далеч.
Носят вяра и искри,
Звън камбанен, родна реч.

Да посеем мъничко добро,
Нека всички да намерим сили.
Да те има, мила моя майно лъо,
Богородица да ни закриля.

Чу ли вятъра под стария орех,
Чу ли тропота на черни коне?
Там подлуната, на извора белия
Пак се докосват любов и сърце.

Под стария орех

Чу ли вятъра под стария орех,
Чу ли тропота на черни коне?
Белият извор разказва за пролет,
За дадена дума, за нежно лице.

Стара легенда – звездна пътека,

Като кошута женски нозе.
Там под луната, на извора белия
Пак се докосват любов и сърце.

Припев: Старата кръчма под стария орех
Пее с душата за дивна мома,
Дето е дала дума за обич
И се е вградила във бяла чешма.

Чу ли вятъра под стария орех,
Чу ли тропота на черни коне?
Там под луната, на извора белия
Пак се докосват любов и сърце.

Боби Мирчев

Нещо повече

На Магда Герджикова

И видя той, че къпината гори
в огън, но не изгаря

Битие 3:2

В живота си почти объркан,
почти лъжа, почти шега
наситих се на дни, на смърти,
на глупости... И чак сега

След часове на равностметка,
след много “не!” и много “да!”
аз проумях – била съм клетка
на непонятна свобода.

Мъжете, по които страдах
и по които изгорях,
подклаждали са друга клада
в предусет за любов без грях.

Обичах с цялата си същност,
отдавах всичко всеки път.
Но не телата им прегръщах,
а нещо повече от плът.

Щастлива бях и бях красива,
царица и робиня бях.
Но не греховността откривах,
а нещо повече от грях.

И изтрезняла от забрави,
преди от тях да отлеля,
аз с никого не прощавах
освен със своята мечта.

И тръпнех по любов без име,
любов, по силна от смъртта.
Долавях бездните й – зрими
през тласъците на кръвта.

Докосвах самота, където,
подтиквана от порив плах,
аз превъзмогнах страховете
и нещо повече от страх.

И в неизгаряща къпина
изгарях. Но не изгорях.
И любовта ми не премина.
И любовта ми бе без грях.

* * *

Аз искам да ти дам звездите,
които дълго в мене светят,
и изворите ненапити
вдън лоното на световете.

Аз искам да ти дам тревите,
които дълго в мене зреят,
и мълниците, и лъчите,
и светлинките чудодейни.

Аз искам да ти дам живота,
който е кацнал на дланта ми,
който е толкова самотен,
който е толкова измамен,

Че се разпръсва, разпилява
на тишина и на частици,
на ридове и на дъбрави,
в които пеят дни и птици.

Аз искам да ти дам безкрая,
пропукал тленните ми двери.
Аз искам, искам... Но не зная
къде и как да те намеря.

И да ти кажа, че не мога...
че аз... че повече от всичко...
че ден и нощ за теб... че много...
че просто много те обичам.

* * *

И още...

И влюбена и закопняла
сред мрамора на лунни нощи,
аз искам дълго да ме галиш
с ръце, с очи, с душа... И още как

Един до друг да повървим и
един до друг да се посмеем,
и бавно и неотвратимо
един до друг да остареем.

Един до друг през тъмнината
да помълчим, да поговорим,
преди онази с косата
да блъсне в нашия прозорец.

Преди да изтекат реките,
преди нощта да ни изпие –
един на друг да се наситим,
един във друг да се открием.

И да изчезнем неуситно,
на сънища и дни богати,
в сезоните на дъждовете,
в сезоните на тишината.

* * *

Не ме съди. Аз ида отдалече,
където няма грехове и страх,
където всяка самота е вечна,
където страшни истини прозрях.

Не ме съди. Аз още съм пиана
от пропасти и ясни висоти.
Пред взора ми разлистваха се тайни,
каквито и не си представяш ти.

Не ме съди. Защото в безпредела
сияен на пределните неща
не значат нищо земните раздели,
безсмислена е даже любовта.

Човекът се разпада на посоки,
на атоми, на птици, на звезди,
на шемети, на радости, на болки,
на чувства отпреди да се роди.

И всяка земна същност се отваря
за Същността без форма и без звук,
както плътта с тревите разговаря,
когато си е тръгнала от тук.

Не ме съди. Ще бъде мълчалива
като небето и като пръстта,
че бях сияние, бях всичко живо
и ми е трудно да се освестя.

* * *

Понякога насън дочувам твоя глас,
усещам смътно твоята милувка.
събуждам се без дъх и се оглеждам аз,
и будна, продължавам да сънувам.

Протегнати ръце, разбистена душа...
а няма никой. Стаята е пуста.
“Къде си? Остани! – без глас, без дъх крещя. –
аз искам твоята обич да почувствам...”

Но ти не идвай, не! Недей да търсиш брод!
Недей да търсиш път към мен напразно!
Животът е живот, когато е живот,
а не объркан сън или фантазия.

“Какво ще стане с нас?” Нелеп въпрос, нали?
Защо ли питам? Всичко е решено,
когато дъжд вали, когато сняг вали
и няма пътища от теб към мене.

Елена Алекова

Българийо!

Българийо, от обич плача
над майчините ти гърди.
Благодаря ти затова, че
под свойто слънце ме роди.
Благодаря ти за небето,
за слънцето ти – онова,
в което аз виждам да свети
на Левски русата глава.
Благодаря ти за земята –
най-святата земя, оназ,
в която диша духът на Караджата
и по която ходя аз.
Благодаря ти, майко моя!
За всичко ти благодаря.
Но закъснях... Не съм герой и
за теб не сварих да умра.
Не смогнах образа ти светъл
Да изкова с длето и чук.
Не сторих нищо, от което
ти да почувстваш, че съм тук.
Но не можах и в стълба лесна
да те превърна и тогаз
със крачки ситни и нечестни
по тебе да се качвам аз.
Аз мога само да превърна
свещаната си обич в стих.
Поне със него да ти върна
Кръвта в която се родих.

Дамян Дамянов

Мечта

Народе мой, обикновен наречен,
народе мой неславен, неизвестен,
благодаря ти, че си с мен сърдечен,
че вярваш в мойта искреност и честност.

Замесена от твоето тесто съм –
Най-простосмъртно, най-обикновено.
Отдалеча ли се от теб на косъм,
Ме накажи със своето презрение.
Да бъде който иска богоравен!
Да пишат името му с главни букви!
Мечтая аз една едничка слава,
Народе мой, да бъда тебе равна.

Приятелю

Загубиш ли голямата любов,
Изчезне ли мечтата ти голяма,
Препъне ли те делникът суров
Във камъка на неечия измама,
Засипе ли те тъмен водопад
От хорска злоба, завист и ненавист, почувстваш
Ли се сам на този свят,
Не се предавай ти, не се предавай!
Животът е вълшебно колело.
И всеки край е някакво начало.
Във злия лабиринт на всяко зло
За вярващия свети ниша бяла.
За вчерашното слънце не жали!
Тръгни по нишката през тъмнината.
Ще паднеш. Ще грешиш. Ще те боли.
Но вярваш ли, ще стигнеш светлината.

Надежда Захариева

Статия от чекмеджето на вестник “Братство”

Дребният цигарен бизнес

Стратко и пенсионираният му колега Ставри, бивши строителни работници, приработваха от време на време при един предприемач, обаче пазара на труда се сви, особено след Косовската криза. Последваха санкции, наложени от международната общност, нямаше свеж капитал, нямаше инвестиции, намаля и частното строителство, социално-икономическия бит на Стратко и Ставри се влоши, те задлъжняха, налегнаха ги борчове, нямаха пари да покрият основните си разходи. Като пенсионери бяха улегнали хора, не се гневяха, не изпускаха нервите си, съобразяваха се със старата истина, че гневът не помага, че това е състояние на краткотрайна лудост, че трябва да се търси изход.

След кратко мъдруване, Стратко като по-опитен в деловите работи и пазарлъците, каза:

-Ставри, ние сме погранично място. Нашето градче Ц. е до самата граница, кой вече не облиза пръсти от нея и по време на петролния трафик, и през уискарския период и с препродажба на модни парцали. Ние ли сме най-улави и непохватни?!

Ставри свъси вежди. От дълбокомислената му физиономия се долавяше, че ако си помогне със странични доходи, ще покрие донякъде борчовете си. Разсъждавайки така, отведнъж отсече:

- Да опитаме – каза той. – То аз не съм за тия работи, оти къорав карти не играе. Искам да кажа, притеснителен съм. Особено, когато се занимавам с нещо нередно и незаконно.

Като го изслуша, Стратко му тегли едно убеждаване, че трябва веднага да се организират, да си набавят широки дрехи, а жените си, Цеца и Верка, да накарат да носят с няколко номера по-големи чорапогашници, сутиени, поли, сукмани, да си направят тайници.

След щателно проучване на митническите смени по системата на пряко наблюдение и непреки дознания, четворката направи дебют седмица след обстояните консултации и волево-психически подготовки.

Знаеха как да гледат митническия служител, бяха заучили фрази, с които се успяваше, особено знаеха какво не трябва да кажат.

Знаеха кой митничарин е добър и състрадателен, кой е импулсивен и вятърничав, кой е недодялан и брутален, кой е податлив на мито и корупция.

Паспортите на Стратко и Ставри, както и на преждевременно състарените им половинки, не бяха изщракани и те минаваха безпрепятствено митническия контрол с един-два стека цигари “Марлборо 100”, “Марлборо 5”, “Давидов”, “Ив” и подобни екстра качествени папириси.

Така дните им бяха ползотворни, дребният контрабанден внос беше сравнително доходен, пренесената стока продаваха като начисляваха търговска надценка около 1 евро.

Дори се свързваха и приятелства. Развиваха се диспути, обменяха се информации.

Един печен куфарен търговец, врял и кипял по границите, разказваше как границата е издигнала някои крайгранични градове.

-Ако остава част от граничната такса и паричния трафик в Ц., той ще цъфне като бяла пролетна слива, - разказваше непознатият. - Вижте например Свиленград. Той е на 30 км от Одрин и само на 2 км от Гърция. В Свиленград има и хотели вертепи, и бардаци с жрици на любовта и сводници, наречени сутеньори. Цъфти търговията с женска плът. Обаче Свиленград ще бъде в мрамор, сребро и злато, а на Ц. нищо не се познава.

Вие не умеете да използвате предимствата на границата – каза непознатият и започна да се озърта, ръководен от изострения си каналджийски инстинкт.

Стратко и свития Ставри слушаха монолога на непознатия и бяха съзнателни, че няма мръсни и чисти пари.

Те бяха свидетели на различни сцени.

Един шкембест куфарен търговец бълваше словесен огън и пожар върху митничарите:

- Хора – казваше той – трябва реорганизация на подложените на корупция сфери. Корупцията трябва да се пресече и с по-радикални мерки, като се привлекат инспектори от Европейския съюз за съдействие в контрола на митниците. Или нещо по-радикално – отдаване на част или на цялата митническа система под концесия.

Друг търговец на дребно отвърна, че и на Солунската митница още през 19 век е имало келепир и че митничарите, колкото и да се затяга, ще намерят начин да се устроят, без оглед на реформи и контрол.

Отнякъде се чу следната реплика:

- Доходна си е професията. Кой ти е крив, че си учил за даскал.

Стратко и Ставри бяха свидетели и на сбивания, и на размяна на цветисти реплики и псувни, и на комични ситуации при многочасовото киснене на тълпата на границата, наложено от митничарите, за да се откажат нервно лабилните. Някои се гърчеха до металните заграждения, вероятно ги свиваше коремът, а трябваше време да се разопаковат хората. Та нали щяха да изтърват стоката. При претърсването някои жени хвърляха предизвикателно око към митничаря, осукваха се като влюбени, демонстрираха сценични умения, но служителят оставаше каменно студен.

По едно време започна да говори, че монополната стока ще бъде облагана с акциз, че ще се закриват безмитните магазини, че ще секне кранчето.

Стратко и Ставри се договориха да направят още няколко хазартни пробива, да изтъргуват стоката във вътрешността и сетне да заживеят спокойно, по пенсионерски.

Така и стана. Увлякоха се без да се усетят в сладостта на контрабандата. Ангажираха и домочадието си. Ползваха и автомобил.

Митничарите следяха. Пускаха ги и ги следяха. Имаше и камери и монитори, които зорко наблюдаваха какво става.

Митничарят М. Гюмрукчиев веднъж не се задоволи с устно деклариране на стоката, ръководен от професионалния си усет. Сигурен че не го е излъгала професионалната му психодиагностика, нареди на Стратко и Ставри и на близките им да влизат за проверка в специалното помещение.

В помещението започна да цари оглушително мълчание.

Нарушителите на митническия закон започнаха да треперят като обладани от сценична треска.

Митничарят постоянно кашляше, защото имаше професионално газово увреждане и заради това говореше на пресекулки.

Като ги погледна многозначително, каза:

- Знаех, че носите много. Аз по ялови дървета не хвърлям камъни. Стоката ще ви конфискувам, но акт няма да ви съставя. Не мога да ви пусна, защото ненаказано добро няма – подчерта философски митничарят.

Стратко и Ставри с придружаващите ги напуснаха граничния пояс, мълчаливи и омърлушени.

Когато се посъвзеха, Ставри се почеса по тила и измърмори с равен глас:

- Бог дал, Бог взел, приятелю. Май че сме пата карта.

- Стратко, то нашето дередже се знае, но и на митничарите не им завиждам, промълви Ставри и се загледа унило в спрялата автомобилна броеница до граничната бариера.

Властимир Вацев

*Авторът е пенсиониран гимназиален преподавател
по български език от Цариброд*

Песен на подесен

Батко Владко е с девиза:

“за да няма вече криза
стига една дума блага,
един морков и тояга,
един депутатски стол,
и на опозицията сол –
всеки ще превие шия
пред Велика Сърбия,
и ще си намери късмета
на служба във Съвета”!
Едно “Ауди” и домашна мека –
що му трябва на човека
с политика да се беси,
за национални интереси,
и по цял ден да дреме
до края на работно време;
слагай на офиса резето
и си сядай до мезето,
а станеш ли тлъст като бей
ще си празнуваш юбилей!
От многопартийната система –
право в управляващата схема:
щом превиеш си главата,
и щом седнеш на заплата,
вече байо не се коси

за политически въпроси:
на заседание на Съвета
вече не заяждай кмета,
че е направил сделка
с българската паралелка,
че ни хвърля в несгоди
сал на сърби да угоди,
че магазинерите са писнали
от инспекторите радикали,
и заради европейските пари
въртят контрабанда с цигари,
че пияни във кръчмите
деца дремат до петлите,
и за кръчмарски джобове
останаха без дробове,
отровени от яваш цигари
а родителите са без пари!
Че съдии за добра заплата
бъркат на Темида под полата,
че адвокатите са ментета
и са корумпирани ченгета –
чакат вятъра да дуне
и кмета да ги целуне,
и край кочините даже
асфалт да им намаже!
Че няма приватизация
на фалиралите предприятия;
че на руснаци дава баница
от мината в Караманица,
че телевизията е с нагласа
да я води старшията от запаса,
че от замърсената вода
често се насира народа –
хич за нищо му го нее
батко Владко да живее!

Иван Николов